

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

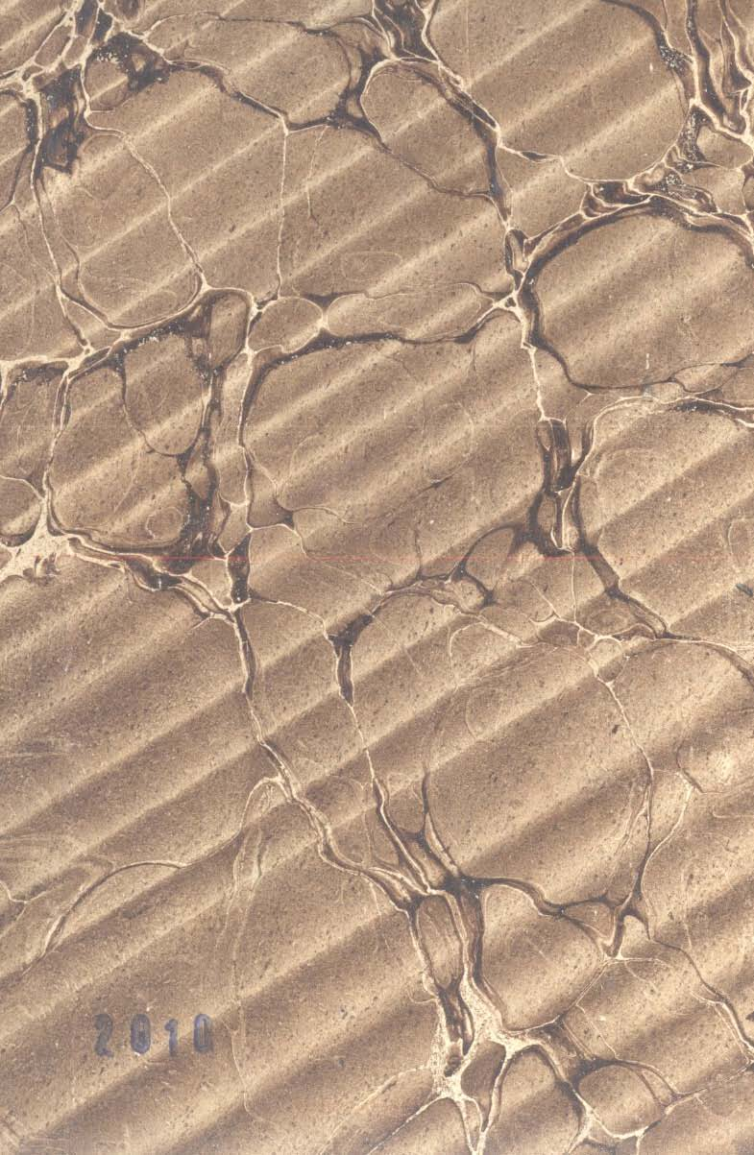
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3618

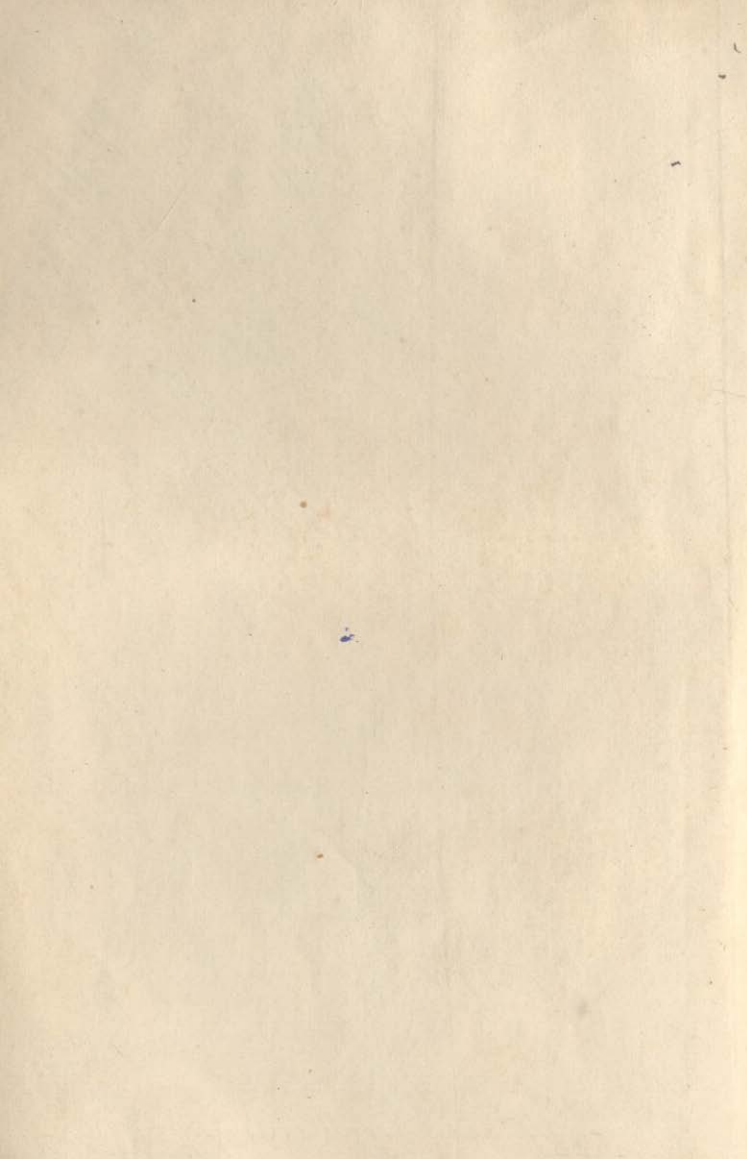
45199-8

2-83

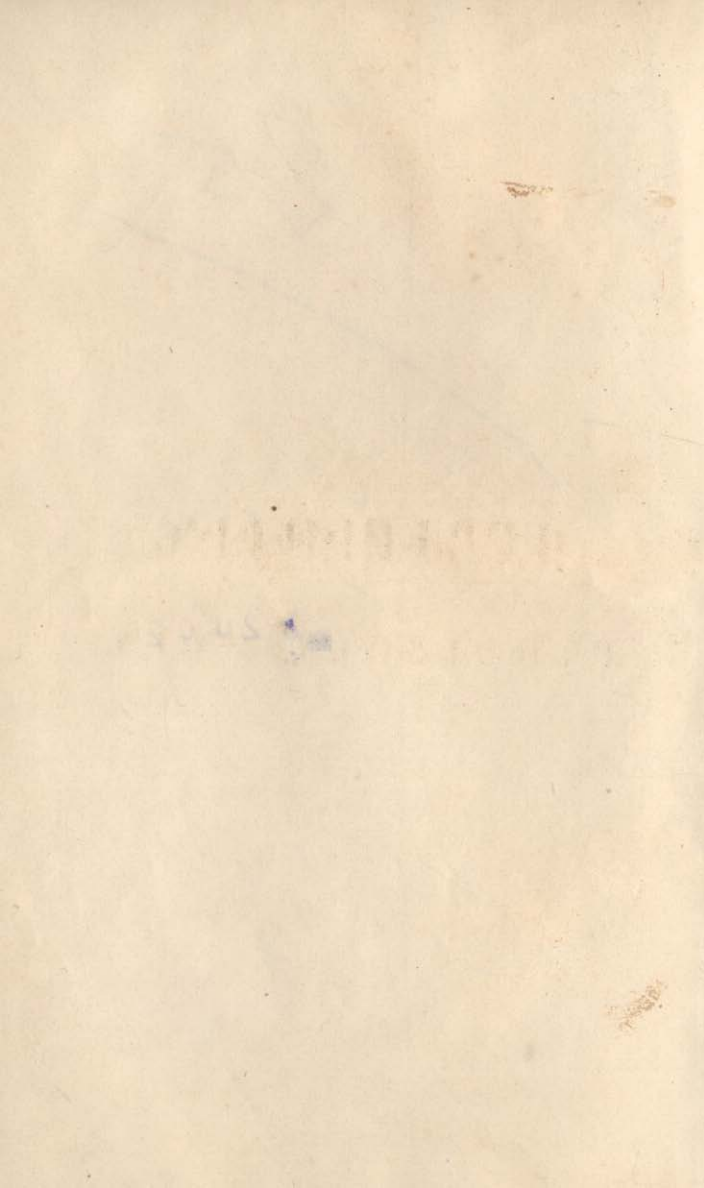
2010

25

2002

Հ Ե Ղ Ի Ն Ա Կ Ի Ն

Ո Ւ Ր Ի Շ Գ Ո Ր Ծ Ք Ե Ր Ը

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն Տ Ե Ղ Ե Կ Ո Ւ Թ Ի Կ Ն Ք : (Ք ա ղ ա ճ ա յ մ ան ար ը ն ար ը ն ու ը ն ան շ լ ա յ հ ա մ ճ ա ո թ ար ար ը ղ ը ն ու ը ն ան ն եր) :
Գ ի ն 15 ղ ա ո թ ո ա ղ :

Ն Ա Ր Ա Գ Ի Ի Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն : (Ա ղ գ ա յ ի ն Դ ա ս ար ի ար ա յ ո ը ն ան ն ը ն եր ու ը ն ան ն եր ը ն ն ղ ա ն ն ան ղ ար ը ն ու հ ն ար ղ ն եր ո ա ն շ լ ա յ) :
Գ ի ն 3 1/2 ղ ա ո թ ո ա ղ :

Հ Ա Ր Ս Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ճ Ա Մ Ք Ա Ն : (Ա ղ լ ա ս ար ա ի եր ո ը ն ան ն ն ի ը ն ա յ ո ը ն ան ն շ լ ա յ օ գ ր ա յ ար ի եր ա ր ն եր . ան գ ղ ի եր ե ն ն ը ն ը ար գ ճ ա ն ն ա ղ) :
Գ ի ն 1 1/2 ղ ա ո ղ :

Ռ Օ Պ Ե Ն Ս Օ Ն Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ա Յ Ի : (Ք ա ղ ղ ղ ի եր ե ն ն ը ն ը ար գ ճ ա ն ն ե ղ ն ար ս ղ ը ս ո ղ ն եր ո ա հ ա մ ճ ար Բ ա ղ Դ ա ս ո թ ո ը ն ան ն Դ ի ար ի ն գ ի եր ճ ը) :
Գ ի ն 6 ղ ա ո թ ո ա ղ :

Վ Ա Ր Ք Յ Ի Ս Ո Ւ Ս Ի : (Յ ի ս ո ա ի շ ար ո ա յ ը հ ա մ ճ ա ո թ ար ս ար ճ ո ը ն ը ն ան ն գ ա ղ ղ ղ ի եր ե ն ն ը ն ը ար գ ճ ա ն ն ա ղ հ ա ն ր եր ճ ս ղ ար ա ն ի յ ա ը ն ո ա ա ծ ո ղ ճ) :
Գ ի ն 3 ղ ա ո թ ո ա ղ :

Մ Օ Տ Ե Ր Ս Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Ե Լ Ի Ք

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ս Ի Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն : (Կ ա մ գ ի եր ճ ի ար Դ ա ը ն ե ղ ա ն ն ա յ ա ճ ար ա ո թ ա յ մ ն ճ ղ ա յ ն ար ը ն ան ն հ ա ս ո ղ ն եր ո ա հ ար ղ ա ո թ ի եր ա ր ն եր) :

491.99-8

9-33 *պ.*

2-90

ՎԱՐՅՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ի ՊԵՏԱԴՊՐՈՑԱՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՆԻԿՈՎԱՅՈՍԻ Մ. ԶՕՐԱՅԵԱՆ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ

Տ. ՅԱԿՈՎԲԱՅ ԱԶԳԱՍԻՐ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

1851

11927

5438

38

ՅԵՌԵՑ, ԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԻԱԼԸ անշուշտ նախնական կըրթութեան ամենէն կարևոր մէկ մասն է . անիկայ դրեթէ բոլոր հմտութեանց բանալին է , ու տղայոց կարողութիւնները զարգացունելու համար հետզհետէ դործածուած հնարքներուն ալ առաջինը :

Այս երկու նկատմամբ տղայոց առջի դասագիրքերը մասնաւոր հոգողութեան արժանի են . և ազգային յառաջադիմութեան ճշմարիտ բարեկամ եղողին մտածութեանցն ալ ազնուական նիւթ մը :

Դժբաղդաբար այս մասին շատ ետ մնացած ենք : Մեր ազգային մանկանց դասագիրքերը ու կարգալ սորվելու եղանակը՝ շատ ուղղութեան ու փոփոխութեան կարօտ են : Ով որ քիչ շատ տեղեկացեր է՝ թէ ի՞նչ է հասարակ կարգալ մը սորվիլը , և թէ ո՞րչափ ժամանակի մէջ կը սորվուի , կը յուսամ որ ինձի չի հարցու-

ներ ըսած ճշմարտութեան ասպայոյցները :

Ուստի, մեր վարժապետներուն դիւրութիւն մը ըլլալու և աղայոց կորսնցուցած ժամանակը շահելու և միանգամայն ուսման ընթացից մէջ իրենց առաջին քայլերը շահաւոր, զուարճալի ու ասրահով ընելու համար՝ ընթերցանութեան վարժութեան վրայ այս դոյզն աշխատութիւնս ուղեցի հրատարակել :

Կը յուսամ, որ աղայք հետևեալ վարժութեանց մէջ ուսմաննքն ու զուարճութիւնը մէկ անդ պիտի գտնեն. որոնց գլխաւոր նպատակը ամեն օր իրենց զգայարանաց տակը խնդ իրաց վրայ օգտակար և ուղիղ հմտութիւն տալ և միանգամայն ուշադրութիւննին, յիշողութիւննին ու գատումնին վարժելու պատրաստութիւն մը կամ սկզբնաւորութիւն մը ընել է :

Աւրոպայի դպրոցներուն մէջ, չքսեմ սրամիտ աղայ մը, այլ թանձրամիտ համարուած աղան անգամ մէկ տարուան մէջ հասարակ կարգալը կը սորվի : Մեր ազգին դժբաղդ աղայոց վեց եօթը տարի պէտք է որ հասարակ կարգալ մը բաւական սոր-

վին : Մի և նոյն բանի համար ծախուած
 ժամանակին այս զգալի տարբերութիւնը
 անշուշտ յայտնի ապացոյց մըն է՝ որ մեր
 դասագիրքերը ու կարգալ սորվեցունելու
 եղանակը աղէկ չեն , այո՛ , ոչ միայն պա-
 կասաւոր են , այլ և խելքի ալ դէմ են :

Ասանկ կարևոր նիւթի մը վրայ մինչև
 հիմայ շատ քննութիւններ ու շատ փոր-
 ձեր եղած են ուրիշ երկիրներու մէջ , և
 բոլոր այն քննութիւններէն սա հետևու-
 թիւնը ելած է , որ մտալ՝ այն ժամանակը
 միայն հաճութեամբ ու շահելով իր գործէ , եր-
 բոր երես ներկայացած իրերը շիւրջութեամբ բա-
 կան իր հասկընայ :

Այս կարծիքը որ հիմայ առ հասարակ
 ընդունելի եղած է , զիս ալ համոզեց , որ
 նոր կարգալ սորվելու տղայոց համար այս
 դասագիրքը աշխարհաբառ կամ տղայոց
 իրենց հասկըցած լեզուովը ընեմ :

Արդարև , ինչպէս որ նորածին մանուկ
 մը՝ դեռ լրած ձայներուն նմանեցունելու
 կարողութիւն չտացած ու անոնց իմաս-
 տը չի հասկըցած հետը խօսելը զուր աշ-
 խատանք մըն է , ասանկ ալ նոր կարգալ

սորվելիք տղայոց գլուխը՝ իրենց չի հաս-
կրցած լեզուէն բառեր խառն ՚ի խուռն
դիզելը զանոնք ապուշ ընելու ջանալէն
ուրիշ բան չէ : Խեղճ տղայքը՝ թէ որ
միայն իրենց հասկըցածը լսելու և կրկ-
նելու պարտաւորենք, կը նայինք որ այն
կուլ ու բթամիտ համարած տղաքնիս կը
սկսին մէկէն ՚ի մէկ իրենց սրամիտ ու բա-
ւական յօժար ըլլալնին ցուցունել, կար-
դալու ժամանակ ըրած սխալնուն շատը
կը պակսեցունեն ու հերուաբար ալ իրենց
վարպետները ոչինչ սխալներու համար
ստէպ ստէպ այն տղաքը ուղղելու իմաս-
տակու թեանը չեն դիմեր :

Կուզե՞ս որ տղայ մը շուտով կարգալ
սորվի, և ուղիղ արտասանէ, բաւական
է որ իրեն հասկըցած լեզուէն իրեն դաս
մը տաս ու դուն ուղիղ և ընտիր ոճով
արտասանես, ու անոր կողմէն ապահով
եղիր, որ ապէնին, այսինքն երբոր անոր մը-
տաւորական կարողութիւնները զարգա-
նան, ան ալ ուղիղ կը կարգայ և ուղիղ
կ'արտասանէ :

Տղու մը կարգալ սորվեցունել ուզած

Ժամանակը՝ վարժապետին գործը թինչ է .
 — քղան պարպատորել որ չովե՛րով շարուած գա-
 շափարնէրու անունները հեպղհեպէ փայ : Ուրեմն
 այս անժխտելի ճշմարտութիւնը մեզ կը
 պարտաւորէ ու կը ստիպէ , որ որչափ որ
 դպրոցներուն մէջ 'ի վաղուց 'ի վեր տը-
 ղայոց կարգալու տրուած գրոց ազգե-
 ցութիւնը մեր սրտին վրայ խորին կեր-
 պով մը տպաւորեր է , ու զանոնք նոր կար-
 դալ սկսող տղայոց ձեռքէն առնելը սր-
 չափ մեր չափազանց փափուկ խղճին կը
 դպչի ալ նէ , տակաւին մեր բանականու-
 թեանը ձայնին համոզուելով՝ զանոնք տը-
 ղայոց ձեռքէն վերցունենք ու աւելի ար-
 ժանաւոր ձեռքերու պահենք . և անոնց
 տեղը՝ անանկ դիւրին գիրքեր տանք , ու
 բոնց բառերը արդէն իրենց ստացած գա-
 ղափարներուն անունները ըլլան . ու այն
 ժամանակը ու Տիայն այն ժամանակը կը նա-
 յինք՝ որ տղայք շուտով կարդալ կը սոր-
 վին , կամ որ նոյնն է , տղայոց միտքը կա-
 բող կ'ըլլայ իրենց մտացը ներկայացած
 գաղափարները դիւրաւ ըմբռնելու : Մնգ
 հակառակն , քանի որ այս հին ճամբովը

երթանք ու անոնց հետ ուրիշ լեզուէ խօսելով ուրիշ լեզուէ կարդալու բռնադատենք, ամենեւին իրաւունք չենք ունենար յուսալու, որ տղայոց այս առաջին աշխատութիւնը երբէք իրենց դիւրին ու հաճոյական ըլլայ, ու անոնց մտաւորական կարողութեանցը օր աւուր վրայ զարգանալուն արգելքներն ալ պակասին :

Կարդալ սորվելը ըստ ինքեան տղայոց տաժանելի ու ձանձրացուցիչ զբաղմունք մըն է. վասն զի, անով զանոնք անանկ աշխատութեան մը կը պարտաւորենք, որ ոչ միայն իրենց ներկայ վիճակին բնաւ օգուտ մը ու զուարճութիւն մը չունի, այլ և իրենց ազայական աշխոյժ և միշտ շարժում սիրող բնութեանը արգելք մըն է՝ իր ընդաբոյս յօժարութիւնները կատարելու : Աւստի ջանալու ենք, որ ըստ ինքեան դժար եղած բանը՝ արտառոց հընարքներով ևս առաւել դժար ու ձանձրալի չընենք :

Եզուէն ետև երկրորդ գլխաւոր հոգս այն եղաւ, որ մէջի գաղափարները պիտանի, դիւրին ու զուարճալի ըլլան, ու

միայն նիւթական ու հասարակ իրերու
գաղափարներ ըլլան, որպէս զի կարող ըլ-
լան այն իրերը ուղած ատեննին գտնալու :

“ Տղայոց ձեռքը տալիք գրոց ընտրու-
ող թեանը համար կ'ըսէ Քսուան, շատ դա-
տու՛մ ու մարդուս միտքը աղէկ ճանչ-
ող նալ կ'ուղէ ” : Այնքան ճշմարիտ է այս
խօսքը՝ և այնքան ալ դժար է այս դա-
տումը ու ճանաչումը, որ Աւրոպայի մէջ
անգամ, դեռ մանր տղայոց կարգալու՝
տեղ տեղ անանկ պատմութիւններ կու-
տան, որոնց մէջ կարգացուած անցքերը,
սովորութիւնները ու հին յիշատակութի-
ւները մէյմ՝ ալ տեսնալիք չունին, անոնց
վրայ խորհրդածելով իրենց ներկայ վիճա-
կին խրատ մը հանելու կարող չեն, ու այն
հնութիւններէն այնքան օգուտ մը ու
զուարճութիւն մը կ'ստանան՝ որչափ որ
չինական մը՝ հնագէտներուն ցանկալի դը-
րամներէն կը ստանայ : Անանկ գիրքեր տե-
սայ մանր տղայոց համար պատրաստուած,
որոնց մէջ մարդուս հոգւոյն, անոր ան-
մահութեանը, մարդուս երկու բնութեք
ու անոնց իրարու հետ միշտ պատերազմի

մէջ ըլլալնուն, նիւթական փիլիսոփայնե-
 րուն մուրաբ վարդապետութեանը, խղճի,
 մտաց, անհունութեան, մարմնոյն հոգ-
 ւոյն հետ միաւորելուն, անասուններուն՝
 մարդոց վրայ ունեցած տարբերութիւնը,
 յաւիտենականութեան, ուղղութեան և
 ուրիշ ասոնց նման կրօնական բնազանցա-
 կան և իմաստասիրական խնդիրներու վրայ
 Դի-րի խօսակցութիւններ կային տղայոց
 համար: Հեղինակը կարծեր էր որ, եթէ
 քիչ մը լեզուն պարզելու ըլլայ, նիւթերն
 ալ ինքիրեննուն կը թեթեւան, ու դիւ-
 րաւ կը հասկըցուն: Աւրիշ շատ գիրքեր
 ալ կան՝ որոնց մէջ ընտիր հեղինակներէ
 գեղեցիկ բանաստեղծութեան հատուած-
 ներ կան ժողոված, որ 10 կամ 12 տարու
 տղաք բերնուց սորվին, որ շատ անգամ
 անանկ ալ վսեմ՝ նիւթեր կը պարունակեն,
 որ 40 տարեկան մարդիկ հազիւ կը հասկը-
 նան: Ըսանկով այն ինչ բնութիւնը տղին
 իր կարկանդակն (պէօրէկ) ու շարարը
 խորհել կուտայ, մենք ալ կը բռնագա-
 տենք որ Ա իրգիլիտսին ու Ավրատիտսին
 ոգին հասկընայ ու անոնց վսեմութեանը

խորհի ու զարմանայ :

Ուստի զարմանք չէ, որ տղայ մը այս կերպով տասը տասու երկու տարի չարչար վերէն ետև քաշած նեղու թէր, տանջանքին, և ձանձրութիւններուն պատճառաւ, դպրոցէն ելած ժամանակը, տգէտ, ապուշ, նեղսիրտ, խեղ, նախապաշարեալ ու բոլորովին անպիտան մէկը ըլլայ :

Տղայոց իրենց կարողութենէն վեր նիւթերու վրայ մտքերնին հոգնեցունելը՝ նեղ հագուստներու և ձիգ կապերու տակ անոնց արեան շրջանին արգիլուելուն նմանցուցեր են. և յիրաւի շատ բնական ու բարոյական վտանգներ ունի այս անյարմար եղանակը. բայց մինչև անգամ ուսմիկ մարդու մըն ալ զգալի եղածը սա է որ, ազաք շատ ուշ և դժար կարգաւ կը սորվին. այսինքն իրենց մտաւորական կարողութեանց զարգացումը ետ կը մնայ. և երբէք իրենց կարգացածներէն (թէ որ մտքերնուն մէջ տարւորութիւն մըն ալ ըլլայ), ընթերցասիրութե՛ գեղեցիկ հունտերը սիրտերնուն մէջ սերմանեւու գրգռում մը չըլլար : Այժմարիտ ազգասիրի մը

համար անհնար է այս տխուր ճշմարտու-
թիւնները ճանչնալէն ետև միանգամայն
չի ցանկալ, որ ազգին նախակրթուէ այս
թերութիւնը ժամ մը առաջ շտկուի. սոսկ
փափաքն ալ բաւական չէ, այլ որ և է
կերպիւ ամէն մարդ իրեն կարողութեանը
համեմատ աշխատելու է՝ որ այս օգտա-
կար բարեկարգութիւնը իրօք ալ կատարուի:

Ինդհանրապէս ճանչցուած բան է, որ
տղայութեան ժամանակ սորվածներնուս
յիշատակը մեր միտքէն դժար կը կորսը-
վի. ու թէ որ այն մընացներն ալ ուղիղ
և պիտանի բաներ ըլլան՝ ուրիշ աւելի
ճոխ ու աւելի օգտակար հմտութեանց
հիմունքը կ'ըլլան: Աւրեմն որչափ ցաւա-
լի բան է տեսնելը, որ տղայոց սրտին մէջ
վերջերը առատ հունձք մը տալիք օգտա-
կար հունտեր ցանել տալու տեղերնիս,
թող ենք տուեր որ խեղճ տղաքը իրենց
էն պատուական ժամանակնին թութակի
պէս իրենց անիմանալի ձայները կ'արտա-
սանեն ու կը կրկնեն. ու իրենց մտացը
կարողութենէն վեր նիւթերու հետ կը
մաքառին, որոնցմէ անտարակոյս այնքան

պիտի շահին, որչափ որ գաճաճ մը հըսկայի մը հետ պատերազմած ժամանակը պիտի շահեր:

Ուստի առաջիկայ վարժութիւնները պատրաստած ժամանակս, որչափ հնար է նէ աշխատեցայ, որ անոնց մէջ օգերևութաբանութեան, մազնիսական զօրութե, խորագիմայութեան, ելեքտրականութե, հոգեբանութեան, մոգական լապտերի, մանրացոյցի, խոշորացոյցի կազմութեանը, բնալուծութեան ու բնաբանութեան օրինաց խօսքեր չըլլան:

Նոյնպէս աշխատեցայ, որ անոնց մէջ Նգիպտոսի բուրգերուն, կոթողներուն չափը՝ ու ծախուցը հաշիւը, Վաբիւրինդոսի, ողիմպիական խաղերուն, Ալլսեան խորհրդոց, շերքիւլէսի գաւազանին, դըժոխոց պահապան կերբերոսին, Խարոն նաւապետին, մարդատեաց Տիմոնին և այլն, խօսքերն ալ չըլլան:

Վերջապէս շատ ջանացի, որ տղայոց կարդալու աս առջի գիրքերուն մէջ՝ կիւրոսի պատերազմներուն, Տիւրոսի վաճառականութեանը, Արեսոսի հարստուէր,

Չինաստանի պարսպին, Պղատոնի հասարակապետութեւն, և հիւսիսային ու հարաւային բեւեռաց սառոյցքներուն խօսքն ալ չըլլան, այլ թէ ազգային և թէ օտար գրուածներէ ինչ որ տղայոց ամենատեն պէտք բլլալիք սովորական ու ընտանի նիւթեր գտայ նէ՛ մէյ մէկ բիչ ժողովեցի, որոնցմով անոնց միտքը օգտակար ու գործնական ճշմարտութիւններով զարգարուած ըլլայ ու մեծցած ժամանակը անոնք սորված ըլլալնուն վրայ չիղղջան: Այս ընտրութեամբը ուղեցի գլխաւորապէս այն նախապաշարման առաջին հարուածը զարնել, որով ոմանք սխալաբար կը կարծեն, որ ամեն օր խօսակցութեան նիւթեղած իրերուն վրայօք մեկնութիւն տալով տղայոց ժամանակը կորսնցունելու չէ: Բայց ասանկներուն կը թողում որ երևելի Ուօլէնը ինք պատասխան տայ: «Սեր մէջ» հացէն ու կտաւէն յաճախ գործածուած» բան չի կայ, և ասոնց երկուքն ալ ի՞նչ» պէս կը շինուին: Բանի՞ գործողութիւններէ ու բանի՞ ձեռքէ պիտի անցնին որ» մէկը հաց ըլլայ ու մէկալը կտաւ, գիտ

7 ցողները գանալը խիստ դժար բան է :
 7 Նոյնն ալ բուրդէ կտաւներուն համար
 7 ըսելու է , որ ոչխարին վրայէն կտրուած
 7 բուրդին ամենեւին չեն նմանիր , և ոչ
 7 ալ թուղթը կը նմանի այն կտաւի ջրն
 7 ջաններուն՝ որ փողոցներէն կը ժողվը-
 7 վին : Ինչո՞ւ համար աղայոց չի սորվե-
 7 ցունենք բնութեան ու արուեստից այս
 7 վարմանալի դործքերը , որոնք ամեն օր
 7 կը դործածուին առանց վրանին մտմտա-
 7 լու . . . : Նարտար վարպետի մը հա-
 7 մար աղէկ հնարք մըն է , որ այս կերպով
 7 իր աշակերտին միայքը պիտանի ու զու-
 7 արձալի բաղմամբիւ ծանօթութիւննե-
 7 րով հարստացունէ , և յարմար դատած
 7 ժամանակն ալ այն ծանօթութիւններուն
 7 հետ խորին խորհրդածութիւններ խառ-
 7 նելով միանգամայն անոր սիրտը կրթէ
 7 ու բնութենէն դէպ ՚ի կրօնքը առաջ
 7 նորդէ . . . 7 :

Աւտի ես ալ վարժութեանց առաջին
 մասերը այսպէս ընդհանուր և ընտանի
 տեղեկութիւններու պահեցի :

Արկորդ մասերը բնական պատմութե

ծանօթ եղած նիւթերուն վրայօք անգե-
կութիւններ են :

Բնական պատմութիւնը՝ տղայոց միտ-
քը զբաղեցունելիք ուսմանց մէջ կրնամ
ըսեր առաջին կարգը դասելու խիստ ար-
ժան է . վասն զի անոր ճառած նիւթերը
մեր զգայարանաց տակը կ'իյնան ու հետե-
ւաբար ալ վերացեալ ու մտաւոր գի-
տութիւններէն աւելի դիւրաւ կը սոր-
վին տղաք : Այս կարեւոր գիտութիւնը
ոչ միայն մարդուս ամէն վիճակին մէջ պի-
տանի է , այլ և անիկայ անարժան ու ո-
ղորմելի զբաղմունքներէն մարդս ետ կը
կեցունէ ու անոր կրիցը խռովութիւնը
կ'արգիլէ : Այսու ամենայնիւ այս ալ խոս-
տովանելու է , որ բնական պատմութեան
ուսմունքը՝ որչափ թեթեւ կերպով ներ-
կայացած ըլլայ , տակաւին բաւական ծանր
է , մանր՝ մանաւանդ մեր կողմերու աղայոց
համար . ուր դժբաղդաբար բնական պատ-
մութեան նիւթերը բոլորովին կը պակսին ,
այս օգտակար գիտութեանը համար ոչ
մասնաւոր հաւաքում կայ , ոչ գիտցող և
ոչ ալ սորվեցունող : Յիրաւի շատ գիտու-

Թիւններ կան , որոնց սկզբունքները կամ անսնց դիւրին երևոյթները տղայոց ճանչցունելը շատ աղէկ կը յարմարի , բայց վերայիշեալ սրահասու թիւներուն համար չէն յարմարիք մեր տղոց , վասն զի Աւրոպայ տղայ մը այս տեսակ գիտութեան մը վերայ դպրոցին մէջ թէ որ դաս մը առնէ՝ իրիկունը տունը իր հայրը եղբայրը կամ մայրը կրնայ անոր վրայօք օգնութիւն մը ընել } կամ դպրոցէն տուն գացած ժամանակը փողոցներուն մէջ անանկ բաներ կը տեսնէ , որ այն օրուան իր ուսմունքը կը դիւրացունեն , բայց մեր տղաքը այս դիւրութիւններէն զրկուած ըլլալուն շատ ուսմունքներ ալ կան որ այս կերպով իրենց չէն յարմարիք : Անոր համար ես ալ բնական սրատմութեան նիւթերուն մէջէն անանկները ընտրեցի , որոնց շատը տներնին կը գտնուի և չեղածն ալ կրնան դիւրաւ դուրսը գտնալ : Իմ միտքս առաւել անոնց հետաքրքրութիւնը արթնցունել ու իրենց աւելի յաջող հասակին համար ախորժակ մը տալ է , քան թէ բուն իսկ բնական սրատմութիւնը սորվեցունել :

Երբորդ մասը, երկրորդին մէջ եղած
 նիւթերուն վրայ մէյմէկ առականեր կը պա-
 րունակէ : Առակաները երբոր բարոյականի
 վրայ հիմնեալ ըլլան, մարդուս աչքը կը
 բանան, ու խելք սորվեցուցած ժամանակ
 նին միանդամայն կը զուարճացունեն : Ա-
 սոնք խիտտ մեծ տարբերութիւն մը ունին
 ոսման ըսուած կեղծեալ պատմութիւննե-
 ընէն, որոնք ընդհանրապէս ուրիշ բան չեն,
 այլ մարդկային կենացը սուտ ու խաբու-
 սիկ պատմութիւնները : Ասոնց մէջ մարդ-
 կային կեանքը իրեն ստոյգ գոյներովը նը-
 կարուած չեն, թէ՛ մարմնոյն և թէ՛ հոգւոյն
 թերութիւնները ու կատարելութիւննե-
 րը իրենց վերջին ատիճանը ներկայաց-
 ուած են : Ռոմանիկոն շատը՝ կրնանք ծովի
 մը նմանցունել, որուն մէջ սէբը, յոյսը,
 երկիւղը, կասկածը, ստելութիւնը, նա-
 խանձը և բոլոր ուրիշ բուռն կիրքերը շա-
 րունակ իրար կը կոծեն ու կը մըրկեն : Ա-
 ընտկայութեան այս կերպ նկարները դիւ-
 րաւ կրնան տղայոց սրտին մէջ նմանօրի-
 նակ զգացումներ գրգռել, որոնց դժբաղ-
 դաբար խիտտ ընդունակ է սիրտերնին :

Բայց առաջիները սարղ սլաբանութիւններ են . որոնց մէջ կապիկի մը՝ կամ աղուէս մը կը տեսնենք որ նստեր մեղի խելք կը սորվեցունեն , ու ծանր և լուրջ վարպետի մը բերնէ յօրանջելով լսելիք խրատները՝ խնդալով ու զբօսանալով մտիկ կ'ընենք : Այրբոր առակ մը բարոյականի ու իմաստասիրութե՛ն ոգւովը գրուած է , իրին մէջ հարկաւ ճշմարտութիւն մը կամ ճշմարտութիւններ սարունակած է . այն ճշմարտութեան հետ ուրիշ զարմանալու սարագայներ ալ կը միանան , որ աւելի մեր հետաքրքրութիւնը արթնցունեն ու առակին իմաստը միտքերնուս մէջ տպուորեն : Ասորձ խօսքով՝ առակը աներևոյթ ու ճարտար վարպետ մըն է , որ առանց իր խիստ գէմբը ցըցունելու մեղ կը կրթէ առանց մեր անձնական սէրը վշտացունելու , ու իր հազարումէկ ձևերովը ու հընարքներովը մեր ուշագրութիւնը կը գրաւէ առանց մեղի գիտցունելու :

Աստի ես ալ այս առակները ընտրելով՝ ուղեցի որ բարոյականի մէկ քանի ըսկըղունքները գործնական կերպով մը տը

ղայոց աչքին առջին դնեմ առանց անոնք
 ձանձրացունելու . և այս մտքով անոնց ի-
 մաստը դիւրացունելու և աւելի ախոր-
 ժեյի ընելու համար ինչ փոփոխութիւն
 հարկ էր նէ՛ անոնց վրայ կատարեցի : Եւ
 որպէս զի ամէն մէկ առակին միտքը տղան
 դիւրաւ հասկընայ , զանոնք խրատի ձևով
 ամեն մէկին վերջը դրի :

Չորրորդ մասերուն մէջ ալ բոլոր վար-
 ժութեանց մէջ գտնուած գրաբառ բա-
 ռերը հաւաքեր եմ որ զանոնք կարդալով
 տղին բերանն ու ականջը (ինչպէս որ կ'ը-
 սեն) գրաբառի , կամ որ նոյնն է՝ չի հաս-
 կրցածը կարդալու սովորի : Թէպէտ այս
 վերջի մասերը բողբոլիին չի պիտու աւել-
 չորդ է ինծի համար , բայց անոնցմով ալ
 ուզեցի որ քիչ մ'ալ անոնց կամքը կատա-
 րեմ որ անիմանալի լեզուներու վրայ տը-
 ղաբը չի տանջելը խղճերնուն կը դպչի :

Վերջապէս ամեն մէկ վարժութեան
 վերջը մէյմէկ քննութիւն պատրաստեցի
 հարցմունքի ձևով . մինչև որ տղաք այն
 հարցմունքներուն աղէկ պատասխան չի
 տան մէկ վարժութենէն մէկալին անցնե-

լու չէ : Ասանկով տղայք՝ գիտնալով որ
մինչև աղէկ պատասխան չի տան՝ չի պիտի
կրնան առաջ երթալ , կը սկսին դասերնին
ու շաղրու թեամբ սերտել , ու աղէկ կար
դալու վարժու թի՛ր ըրած ատեննին միայն
գամայն կարդացած տեղեկու թիւննին ալ
միտքերնին պահել , որով մասնաւ որտայեւ
յիշողու թիւննին ալ կը սրի : *միջին մաս*

Ինչպէս որ կը տեսնուի , վարժու թեց
ամեն մէկ մասը այլ և այլ մեծու թեամբ
խառն գիրերով տպուած է , որ կարգա
ցող տղան քիչ ժամանակի մէջ այլ և այլ
չափով գիր կարդալու սովորի : Ասանկ
կարդաղրու թիւն մը թէպէտ խիտ ան
օգուտ ու ծիծաղելի հնարք մըն է ինծի
համար , բայց ինչ օգուտ , այս կարծիքին
ալ պէտք է զիջանիլ , սպասելով որ ժամա
նակը գայ ու զիզը սխալէն զատէ : Ասան
ղի մանր կամ խոշոր գիրերը զատ ձևերով
չեն , ձայներնին մէկ է , անոնց վանկերու
կամ հեգերու եղանակին մէջ տարբերութի
մը չի կայ , բանը կը մնայ միայն ամեն մէ
կին մասնաւ որ մեծու թեանը աչք սովորե
լու , ան ալ ժամանակին ընելիք բանն է :

Թէ որ իրաւ մանր ու խոշոր գիր կարգաւ լու համար մասնաւոր վարժութիւն ընել հարկաւոր բան մը ըլլար , հարկաւ սէտք կ'ըլլար որ այլ և այլ գոյն մեղանով տարուած գիրքեր կարդալու համար ալ մասնաւոր վարժութիւններ ընէին տղաք :

Նաև ինչպէս որ կը տեսնուի , ուղեցի , որ այս վարժութեանց մէջ նօտր գիր կարգալն ալ մէկէն սորվլլի , անոր համար տրդան հասարակ գիր ճանչցած ժամանակը նօտր գիրերն ալ ճանչցունելու է : Այլրուպայի մէջ տղաք կարգալն ու գրելը մէկ տեղ կը սկսին , այսինքն բոլոր գիրն ու նօտր գիրը մէկ տեղ կը սորվլին , ասիկայ տրդուն ժամանակը չի կորսնցունելու շատ կ'օգնէ . ու մասնաւորապէս կարդալ սորվելու աշխատած ժամանակը՝ լսածը գրելու կարող ըլլալով իր յիշողութեանը զօրաւոր օգնական մը ունեցած կ'ըլլայ :

Կարգալ սորվեցունելու համար ուրիշ հարկաւոր բաներ ալ կան խօսելիք , բայց անոնք մասնաւորապէս վարժապետներուն վերաբերեալ ըլլալուն՝ հետևեալ յորդորին մէջ իրենց սլիտի խօսիմ :

Այս քաղաքի մասին խօսելու համար ինչ որ աստիկ կ'ըլլայ

ՅՈՐԴՈՐ ԱՌ ՈՒՍՈՒՑԻՉՄԸ

Յարգի պարուններ .

Մեր ազգը թէպէտ շատ ատեն աղէկ բաներու նախանձախնդիր եղած է , բայց սա քանի մը տարուանս մէջ դպրոցները բարեկարգելու և տղայոց ուսմունքը դիւրացուենելու համար բրած մասնաւոր ջանքը ամենէն աւելի եղան :

Այս աղնիւ դիտաւորութիւնը կատարելու համար ցրցուցած փոյթը ու առատաձեռնութիւնը ձեզի անանկ հնարքներ կամ կարողութիւններ պատրաստած են , որ ձեր ընտրած աղնիւ ու միանգամայն փշալից ճամբուն մէջ ձեր նախորդները չէին ունեցեր : Աւստի , ընդ հանուր ազգը և ազգին մէջէն մասնաւոր բարերարները իրաւամբք կը յուսային որ իրենց խնամոցը և առատաձեռնութեցը փոխարէն դրպրոցներուն մէջէն հինցած անօգուտ ու խելքի դէմ եղանակները ու յառաջագի-

մուծեան ուրիշ արգելքները կը պակսին . բայց այս փափաքը մինչև հիմայ լիովին չի լեցուեցաւ . վասն զի այս յոյսը փոխարինելու համար՝ ոչ միայն պէտք է որ դուք գիտուն ըլլաք, այլ և ուսուցանելու արուեստըն ալ աղէկ սորվիք :

Ուսուցչի մը այս պատուական արուեստը կամ յաջողակութիւնը (որ իրեն համբաւ ու երջանկութի ստացունելիք միակ գործիքն է), չի կրնար մէկը ուրիշ կերպով ստանալ , բայց միայն ուսման այլ և այլ մասանց մէջ մարդուս մտացը գործածած այլ և այլ կարողութիւններուն ամեն մէկին զատ զատ գործքը աղէկ մը քննելով ու որոշելով : Ուսուցչի մը համար շատ կարևոր բան է որ կարող ըլլայ ինքնիրեն ըսելու թէ , այս կամ այն դժուարութեան յաղթելու համար յիշողութիւն պէտք է , կամ դատում պէտք է , կամ երևակայութիւն : Նոյն իսկ իմաստուն Ռօլէն ըսած է իր Ուսման Եղանակին մէջ , որ եթէ տղայոց կարգալ սորվեցունելու պարտաւորած ըլլար՝ շատ պիտի շփոթէր : Ուրեմն հասկընալու է թէ որչափ մտածութեան , քննութեան , ջանքի ու աշխատութեան կարօտ է այս ազնիւ ու սուրբ արուեստին ուսումը :

Աշակերտնիդ պատշաճ կերպով աշխատցունելու համար, նաև պէտք է որ սորվեցունելիք բաներնիդ դուք ալ աղէկ մը հասկըցած ըլլաք, որ անոնց մէջ ո՞րը աղէկ է, ո՞րը բնական է և ո՞րը գէշ կամ խելքի դէմ է՝ կարող ըլլաք որոշելու :

Վերջապէս ձեր յաջողութիւնը մէյմ՝ ալ տղայոց ձեռքը տալիք դասագիրքերնէդ կախեալ է. անոր համար խիստ հարկաւոր է որ անոնց մէջ աղէկ ընտրութիւնէք աղէկը տարածելու և գէշ կամ անյարմար եղածը բառնալու աշխատիք : Դասագիրքերնիդ թէ որ թէ՛ նիւթին և թէ՛ ոճին կողմանէ բոլորովին յարմար չըլլան ձեր նպատակին՝ ձեր ստանալիք յաջողութիւնը միշտ պակասաւոր կ'ըլլայ :

Այս առաջիկայ փոքրիկ հատորը՝ որ ձեզի և աշակերտներնուդ դիւրութիւն մը ըլլալու իբր առաջին փորձ մը կը հրատարակեմ, խիստ սահմանաւոր պարապութեանց մէջ շտապաւ պատրաստուած գիրք մըն է. ասիկայ կատարեալ ըլլալու համար ուրիշ ժամանակի կարօտ է. ուստի ես ալ իր արդի վիճակին մէջ կը հրատարակեմ, որպէս զի ուրիշ փորձառու և հմուտ ձեռքերու առիթ մը տալով աւելի յարմար գիրքեր յառաջ գան : Այսու

ամենայնիւ կը յուսամ որ այս փոքրիկ գիրքը՝ աղայոց կարգալ սորվելու ժամանակը քաւական կը կարծըցունէ :

Երբոր քիչ մը յաւաջարանու թէ մէջ գրուածներուն վրայ մտմտաք՝ իսկոյն կը համոզուիք, որ հին եղանակաւ կարգալ սորվեցունելը շատ ժամանակ կը կորսնցունէ սորվողին, անոր միտքը կը յոգնեցունէ ու սորվեցունողին շատ նեղուծի ու ձանձրուծիւն կուտայ :

Գիտեմ որ շատ ուամիկ մարդիկ պիտի գտնուին, որ խելվիւնն չի հասնելով՝ չի պիտի ուզեն որ աղայնուն այս գիրքէն կարգալ սորվեցունէք, ու առջի գիրքերը և առջի եղանակը նախապատիւ համարելով, կամ մանաւանդ առանց ընտրութի մը ընելու կարող ըլլալով՝ մի միայն նորուի մը չի մտցունելու համար գէմ պիտի կենան այս գիրքին գործածութեանը, վասն զի տգիտութիւնը կասկածոտ ու յամառ կ'ըլլայ : Եւ այց գուք որչափ ձեր գիտութիւնն անոնցմէ վեր ըլլաք, այնքան առաւել պիտի ջանաք, որ անոնք քաղցրութիւն յորդորէք ու համոզելու նայիք քաղաքաւար կերպերով՝ առաւել անոնց ուամիութեանը կարեկից ըլլալով քան թէ արհամարհելով : Այնպիսի արդիւնքը համեստ կ'ըլլայ, մա-

նաւանդ տգէտներուն առջին՝ դուք ձեր գիտութիւնը և իրաւունքը աղէկ աշակերտներ հասցունելով պէտք է որ հաստատէք : Արբոր մէկ անգամ դուք ձեր կողմէն քաղցրութիւն՝ փոյթ ու խելք ցուցունէք , հոյրերուն սիրտը շահիք , ու ձեր պարտքը ճանչցողի համբաւ ու վրատահութիւն ստանաք , ալ անկէ ետև ամեն ուզածնիդ կրնաք յաջողեցունել . ձեր խօսքերուն ընելու չի կրցածը օրինակնիդ կը կատարէ :

Ասուցանելու արուեստը շատ դժար է , քննութիւններով ու մտածելով կը սորվելի ըսի . ուրեմն պէտք է որ ժամանակնուդ մէկ մասն ալ շարունակ այս սուրբ ու աղնիւ պաշտօնին նուիրէք . գործածելու եղանակներնուդ վրայ քննութիւններ ընէք , նոր եղանակներ փնտռէք , և երբ որ աղէկ գիւտ մը ընէք՝ պէտք է որ խկոյն ուրիշներուն ալ հաղորդէք աննախանձաբար : Այն ան մարդուն , որ իր անձնական շահուն համար աղգին օգտակար եղած մէկ բանը կը ծածկէ :

Ամեն ատեն կը ըսենք որ դպրոցի հոգաբարձու եղողները և դուք միշտ կը գանգատիք տղայոց ճնողքներէն , որպէս զի տղաքնին բաւակ ան երկար ժամանակ դըպ-

բողոքներուն մէջ չեն ձգեր, ուսմունքնին չի կատարած կ'առնեն արհեստի մը կուտան որ ապրուստի կողմանէ քիչ մը օգնութի ըլլայ իրենց . ասով կ'ըսէք, մեր ալ աշխատութիւնը անպտուղ կը մնայ և ազգին ալ յոյսը պարապը կ'ելէ, թող այն բարերարներուն բրած ծախքը՝ որ բողոքովին կ'ոջնչանայ : Յիրաւի, ցաւալի և խիստ ճշմարիտ գանգատ մըն է այս բրածնիդ, և այս է գլխաւոր պատճառին մէկն ալ որ ազգին մեծ մասը՝ գոնէ յարմար նախակրթութի մը անգամ չի կրնար կոր առնել . բայց ի՞նչ շահ, ըսած ծնողքնուդ շատը աղքատ մարդիկ են . անոնց շատը կարգալուծն յարգը չի ճանչնալուն չէ՞ որ տղաքնին գոնէ նախակրթութե սկզբունքները չառած դըպրոցէն կ'առնեն . այլ կարօտութիւնն է՝ որ իր երկաթի ձեռօքը կը ստիպէ ու կը բռնադատէ այն խեղճ ծնողքը անանկ դառն որոշումը ընելու :

Ի՞նչպէս դիցուք թէ այս ծնողաց մէջէն անանկներ ալ գտնուին, որ դպրոցին բռնած կարգին ու անոր ուսուցանելու եղանակին չի հաւնելով տղաքնին քաշեն ուսմունքը չի լմընցած դուրս առնեն . թէ որ կ'ըսեմ ասանկ ծնողքներ ալ գտնուլէին՝ միթէ իրաւունք չէի՞ն ունենար այսպէս

ընելու : Ի՞նչ կը սորվին մինչև հիմայ այն տղաք , որ ծնողքնին դպրոցին պահանջածին չափ ժամանակ թող կուտան որ երթան գան : Թէպէտ ես չեմ ուզեր , որ այս կերպ խնդիրները հոս քննեմ , բայց աս միայն կը հետևեցունեմ աս ըսածներէս , որ աղքատ ծնողաց այս ըրածը՝ ձեզի աւելի ազդու գրգիռ մը պէտք է ըլլան՝ որ կարճ ու դիւրին եղանակներով տղայոց նախակրթութիւնը յառաջացունելու հընարքները փնտռէք :

Երբ որ կը լսէք՝ որ մէջերնուդ մէկը նոր եղանակ մը սորվեր կամ հնարեր է , չըլլայ որ առանց քննելու արհամարհէք , կամ նախանձելով անոր վրայօք գէշ խօսիք : Վասն զի , չարախօսութիւնը՝ մանաւանդ դաստիարակութեան պաշտօնէի մը բերնէ շատ ատելի ու անուանարկ չարութիւն մըն է . այլ պէտք է որ , ինչ նոր եղանակ լսէք՝ անոր վրայ փորձ փորձէք , ու թէ որ ձեր յոյս ըրածին պէս չելլէ , դուք աւելի աղէկը հնարելու աշխատիք :

Կատարեալ ուսուցիչ մը ըլլալու համար հրահանգ (գոնէ իր պաշտօնին վերաբերեալը) հանձար ու եռանդ պէտք է :

Ուսուցանելու արուեստին մէջ ամեն բանէն աւելի եռանդ պէտք է : Եռանդը

մարդը հանձարեղ կ'ընէ . և երբեմն ալ հրահանգաց պահասու թիւը կը լեցունէ : Ինչ դիտուն վարպետներ տեսնուեր են , որ եռանդ չունենալնուն համար աշակերտներնուն բան մը չեն կրցած սորվեցունել . ընդ հակառակն , ինչ տգէտ վարպետներ ալ տեսնուեր են , որ մի միայն իրենց եռանդովը զարմանալի յաջողութիւնք ստացեր են իրենց աշակերտներէն :

Պազած վարպետի մը առջին աշակերտներն ալ սառոյցք կը կտրին , իսկ թէ որ ուսուցիչը եռանդ ունենայ , այն եռանդը անսնց ալ կը հաղորդի :

Ուրեմն , թէ որ կ'ուզէք յաջողութի ստանալ թէ՛ ձեզի և թէ՛ աշակերտներնուդ համար , պէտք է որ եռանդ ունենաք ձեր պաշտօնը ըստ արժանւոյն և պատուով վարելու . ապա թէ ոչ՝ անօգուտ կ'ըլլայ ձեր աշխատութիւնը և ճնողաց յոյսն ալ սխալապէս կ'եղէ :

Մինչև հիմայ խօսածներուս քանի մը ընդհանուր դիտողութիւնն ալ աւելցունելով կը վերջացունեմ , յուսալով , որ անոնք ոմանց օգուտ կ'ընեն :

Թ . Իսրոյցի մը առջի պէտք եղածը կարգն է : Ուրեմն ամեն բանէն առաջ դրպրոցներնուդ մէջ կտրդ մը հաստատեցէք ,

ու այն կարգը բռնել տալու համար հնար
եղածին չափ քիչ խօսեցէք : Աստուծոյն պօ-
ռաւրով լուսութիւն չըլար . այլ միշտ իր ա-
շակերտներուն հետ զբաղելով , հաստա-
տուածեամբ ու իր պարտքերն ու խոստա-
ցածները կատարելու ճշգրութեամբն է
որ լուսութիւն կ'ստացուի :

Նայեցէք որ հնար եղածին չափ քիչ
պատժէք : Պատիժները մարդուն բնուիք
կը նուաստացունեն ու խիստ քիչ անգամ
օգուտ մը կ'ընեն : Օգուշանալու է որ
տղայ մը պատժուելու չի սովորի . և անոր
ալ միակ ճարը՝ աչալուրջ հոգողութեամբ
անոր ընելիք յանցանքներուն առջին առ-
նելն է :

Նրբոր կը նայիք որ մէկը աղէկ բանի մը
ջանք կ'ընէ անոր քաջալերութիւն տուէք .
ու երբոր իր պարտքը կը կատարէ՝ վար-
ձատրեցէք . ու նայեցէք որ շատ անգամ
պատժելը՝ խոստացուած վարձքը չի տա-
լով ըլլայ :

Աշակերտներնուդ հետ բարեսիրտ,
համարձակ (աչքք) ու հեզահամբոյր ե-
ղիք : Նրբոր պատժել հարկ ըլլայ , աւելի
տխրութի՛ն ցուցուցէք քան թէ խստութի՛ն :
Առաւել նայեցէք որ ձեզի անհաճոյ երև-
նալու վախը աշակերտներնուդ ազդէք՝

քան թէ պատժուելու : վասն զի , առջի
երկիւզը մարդուս բնուիլը կ'ազնուացու-
նէ , իսկ վերջինը կեղծաւոր ու փերի կ'ընէ :

Վերջապէս միշտ յիշեցէք որ դպրոցը
կարգի ու կանոնի մէջ պահելու լաւագոյն
հնարքը՝ տղայք միշտ զբաղեցունելով
կ'ըլլայ : Պարսպ տղայ մը հանգարտ չի
կրնար կենալ ու այս ալ անկէ պահանջելը
բարբարոսութիւն է :

բ : Դպրոցին մէջ կարգ կանոն հաստա-
տելէն ետեւ ուսուցչի մը երկրորդ հոգը
այն պիտի ըլլայ՝ որ ուսմունքը տղայոց
գործք մը կամ սակ (գապալա) մը չընէ :
Թիէ որ կարգալ սորվիլը՝ պատիւ , յարգ ,
զուարճութիւն կամ զբօսանք ստանալու
միջոց մը հասկըցունելու ըլլաք տղայոց ,
անշուշտ անոնք ինքիրեննուն փափաք կ'ը-
նեն սորվելու : Արք կը հաստատէ թէ այս
կերպով Ա ուսիտանիացւոց մէջ կարգալ
գրելը անանկ Տօբա մը ու նախանձելի բան
մը եղած է , որ չեն կրնար իրենց տղաքը
այս երջանիկ փափաքէն ետ կեցունելու :
Ա ուսիտանիացի տղաք կարգալ գրելը ի-
րարմէ կը սորվին . ինչպէս որ մեր կողմը
իրարմէ խաղ կը սորվին : « Օր մը՝ կ'ըսէ
» վերոյիշեալ երեւելի իմաստասէրը , բա-
» րեկամի մը տուն գացեր էի , լսեցի որ

7 անոր փոքրիկ աղջիկը կարդալ սորվելու
 7 յօժարութի չի ցըցուններ եղեր : Ախտանք
 7 անոր առջին այն օգուտներուն ու ար-
 7 ասնութիւններուն վրայ խօսիլ, որ ի-
 7 բեն մեծ եղբայրները ունեցեր էին իրենց
 7 կարդալ գիտնալովը, որով անանկ յարդի
 7 պարոններ ու ամենուն ալ սիրելի եղեր
 7 էին : Աերջապէս խօսքը անանկով կա-
 7 պեցինք, որ իբր թէ անոնց փոքր եղ-
 7 բայրներուն ու քոյրերուն համար հոգ
 7 շէր, թէ որ նախապատիւ համարին՝
 7 կրնան տգէտ մնալով բիրտ ու կոպիտ
 7 ըլլալ : Այս խօսակցութիւն անանկ տոյա-
 7 ւորութիւն մը բրաւ աղջկան մտքին վը-
 7 րայ, որ անկէ ետե ուզեց կարդալ սոր-
 7 վիլ ու միշտ փափաքով դաս առնելու
 7 կ'երթար : Տարակոյս չունիմ՝ կը շարու-
 7 նակէ յիշեալ երեւելի անձը, որ այս կերպ
 7 վարպետութիւններ ուրիշ տղայոց հա-
 7 մար ալ կրնայ գործածուիլ . և երբոր
 7 անոնց յօժարութիւնները հասկընանք,
 7 կրնանք անոնց մէջ անանկ խորհուրդ մը
 7 մտցունել, որ ուսմունքը իբր խաղ և
 7 իբր զբօսանք անոնց խնդրել տալու պատ-
 7 ճառ ըլլայ : Աւստի աշխատելու է որ
 7 ուսմունքը բնաւ երբէք իբր գործք կամ
 7 իբր հարկ անոնց վրայ չի դրուի : Շատ

* դիւրին կերպեր կաս զբօսանայ ձևով
 * տղայոց կարգալ գրել սորվեցունելու ,
 * որոնց ընարու թիւնը տղայոց բնաւորու
 * թեանը յարմարցունելով կ'ըլլայ : Այս
 * կերպով կը սկսին տղայք կարգալ սորվիլ
 * անիկայ իբր զբօսանք մը համարելով ու
 * կը սկսին անոր մէջ խաղալ , երբ որ ու
 * թիշները ծեծ կուտեն անոր համար : Այս
 * բոր ասանկ քաղցր հնարքներով տղայք
 * դիւրին ու իրենց տկար կարողութիւն
 * ներուն համեմատ յարմար գիրքէ մը կը
 * սկսին կարգալ , անկէ զգացած զբօսանք
 * նին զիրենք կը յօժարեցունեն կամ կը
 * գրգռեն ուսմանընին շարունակելու ու
 * քաշած նեղութիւններնուն վարձքը ա
 * ուսած կ'ըլլան * ,

Թէ որ կ'ուզես որ աշակերտդ սորվե
 ցունելիք բանիդ վրայ սէր ձգէ , նախ
 դուն քեզ անոր սիրցուր , և այս ալ ստա
 նալու համար նախ դուն անոնք սիրէ . ա
 նանկով անտարակոյս կը յաջողիս :

Տղայք առանց աշխատելու յառաջա
 դիմութիւն չեն կրնար ընել . ուրեմն
 պէտք է որ անոնց աշխատութիւնը դիւ
 րացունելու ամէն բան մտածէք ու հո
 գաք , վասն զի անոնք աշխատութեանէ կը
 վախնան : Բնաւ չըլլայ որ աշակերտ մը ը

սածնիդ չի հասկընալուն համար չեխէք
կամ յանդիմանէք . վասն զի , խիստ շատ
անգամ անոր չի հասկընալուն պատճառը
գուք էք . կամ աղէկ չէք կրցեր հասկը-
ցունել , կամ աղէկ մտիկ ընելու իղձ մը
չէք ազգեր իր սրտին մէջ :

Գ . Երբոր տղու մը կարգալ սորվեցու-
նել կ'ուզուի , վարժապետը պէտք է որ
ծանր և զգոյշ կերպով քալէ : Տղաք բը-
նականաբար շարժումը կը սիրեն ու հան-
գարտ չեն կրնար կենալ . ուստի անոնց աչ-
խոյժ ու ժիր բնութեանը դէմ չընելու
համար՝ դաս առած ժամանակնին պէտք
չէ զանոնք երկար ժամանակ վար դնել :
Երբոր տղայ մը անհանգիստ ըլլալ կը ցը-
ցունէ՝ թող տալու է որ իր տեղը երթայ :
Ընանկ մատաղ հասակի մը մէջ անոր իր
կարողութենէն վեր ճիգ ընել տալը՝ ընե-
լիք յառաջադիմութիւնը ու շացունել է .
մանաւանդ որ ուսման մէջ յառաջադի-
մութիւնը երկար ատեն շարունակ մի և
նոյն բանին ետեւէն իյնալով չըլլար , այլ
հաստատութեամբ դէպ 'ի մի և նոյն նը-
պատակը կրկին կրկին դիմելով կ'ըլլայ :

Հոս կարծեմ անտեղի չէ նաև դիտելը ,
որ այս երրորդ կանոնին համեմատ վար-
վելու համար տղայոց դասերն ալ երկար

ընելու չէ՛ . այլ նայելու է որ զանոնք ա-
 ղէկ սորված ըլլան : Յառաջագիմու թիւնը
 դասին շատութենէն չի յուսացուիր , այլ
 անոր աղէկ սորվուելէն : Տնդ հանրապէս
 մեր դպրոցներուն մէկ գլխաւոր պակա-
 սութիւնն ալ այս է , որ ուսուցիչները և
 կ'ամէնամ՝ ըսելու , մինչև հոգաբարձուներ-
 րուն շատերն ալ՝ տղայոց յառաջագիմուիր
 Քերականին ու Հեգերէնին երեսներէն ,
 Սաղմոսին կանոններուն , կտակարանին և
 Նարեկին գլուխներուն վրայ կը չափեն ,
 ինչպէս որ ճանապարհորդ մը կամ նաւա-
 պետ մը՝ իր յառաջագիմութիւնը քալած
 մղոններուն ու ասպարէզներուն վրայ կը
 չափէ : Ասկէ այն գլխաւոր գէշութիւնը
 ծագած է , որ ծնողք ալ գէշ օրինակ առ-
 նելով իրենց տղոցը յառաջագիմութիւնը
 փորձել ուզած ժամանակնին , անոնց քիչ
 մը բան կարդալ տալով առողջանութիւնին
 հասկընալու տեղերնին՝ իրենց սովորական
 փորձաքարը ձեռք կ'առնեն ու անոնց կը
 հարցունեն թէ Սաղմոսիդ ո՞ր կանոնը հա-
 սար . երբ պիտի հասնիս Սինախանձիրին ,
 կամ Աճ և տէր կեանքին և այլն . . . իբր
 թէ տղաքնին ձիերու պէս արշաւանաց աս-
 պարէզը հաներ են , ու ո՞րը առաջ նպա-
 տակին հասնի վարձքը այն պիտի առնէ :

Ասանկ անխելք ճամբաները տղայոց յառաջագիմութիւնը խափանելէն ետև սագլխաւոր գէշութիւնն ալ կ'ուենեան, որ տղայք ասանկ անխելք ու բռնաւոր վարժապետներուն անգթութենէն ազատելու համար, կերպ կերպ սուտերու ու խորամանկութիւններու կը դիմեն ու բռնի կեղծաւորութիւն կը սովորին: Կարծեմ՝ դպրոցի մէջ լուծմունք ըրած ժամանակս համարներուս մէկ երրորդ մասն անգամ ծայրէ 'ի ծայր լման սորված չէի, այլ միշտ ընկերներնուս մէջ կտոր կտոր կը բաժնէի, ամեն մէկերնիս մէյմէկ մաս կը սորվէինք. վասն զի անկէ աւելին սորվելու ժամանակ չէինք ունենար, ու յետոյ համարին տուներուն կարգաւը վարժապետին առջին կը նստէինք ու նոյն կարգաւն ալ կը վերջացունէինք, անոր համար շատ դժուշութի կ'ընէինք որ սրոշած կարգերնիս չի խանգարի, վասն զի վերջը ծեծ կար: Աւ այս խորամանկութեան բոլոր պատճառը ուրիշ բան չէր, այլ վարժապետնուս շատ համար տալ ու քիչ ժամանակի մէջ ուղելը:

Ք. Արևելի սրատկերհան մը ըսաւ որ « առանց գիծ մը քաշելու օր մի անցուներ »: Այս խօսքը թէպէտ ամեն կերպ ուսման համար օգտակար է, բայց տը

ղայոց կարգալ սորվեցունելու համար ամենէն յարմար եղանակն է : Տղաք միշտ նորէ նոր ու այլ և այլ բաներ լսելու ու սորվելու սէր և յօժարութիւն ունենալնուն՝ թէ որ մի և նոյն տպաւորութիւնը շարունակ անոնց միտքին վրայ չըլլայ՝ շուտով կը կորսուի : Աւստի ծնողք պէտք է որ տղաքնին ոչինչ պատճառներու համար դպրոցէն ետ մընալու թող չի տան . ու վարժապետներն ալ ջանան որ աշակերտնին առանց դոնէ դաս մը առնելու օր չանցընեն : Այս նկատմամբ կը հասկընանք , որ մանր տղայոց համար տասը կամ տասնըհինգ օր պարապութի (վաքանցա) ընելը ոչ միայն օգուտ մը չունի այլ և վնասակար է : Պարապութիւնը մտօք զբաղող ուսումնականներուն համար հարկաւոր է , իսկ մանր տղայք , որոնց ամեն օրուան աշխատութիւնը ինչպէս որ ըսինք իբր խաղ մը կամ զբօսանք մը պիտի ըլլայ , կրնան առանց պարապութիւն ունենալու մնալ :

Ե . Հատ մարդիկ կը տեսնենք , որ կարգացած ժամանակնին յարակ և որոշ արտասանութիւն մը չունին : Ասոր պատճառը կարգալ սորվելու գացած ժամանակնին համարի ատեն վարպետնուն խիստ մօտը

կենանին է . վասն զի , վարպետը իրենց հետ մէկ տեղ գիրքին վրայ կը նայի , աշակերտը թէ և բառերուն կէսը միայն արտասանէ , վարպետը դիւրաւ ըսածը կը հասկընայ : Այս պակասութե՛ գեղը գըտնալը դժար բան չէ . աշակերտը պէտք է որ վարպետէն բաւական հեռու կենայ . ու այն ժամանակը երբոր կը նայի որ վարժապետը իր թերի ըսածը չի հասկընար , կը պարտաւորի ուղիղը ու ճիշդը արտասանելու : Ասոր համար պէտք է որ վարպետը տղոց դասագիրքին մէկ օրինակն ալ իր ձեռքը ունենայ դաս տուած ժամանակը :

Հեռու կայնելուն օգուտը միայն ուղիղ արտասութիւնը չէ , այլ ասանկով տըղան համարձակութի մըն ալ կ'ունենայ , կարգալու չի կապկպուիր , ու քիչ սխալ կ'ընէ . վասն զի հեռու կենալովը քիչ վախ կ'զգայ :

Պ . Տղայոց աղէկ առողջանութիւն մը ստացունելու համար կարգալ սորված ժամանակնին իրեք բանի գլխաւորապէս ուշ դնելու է . նախ , որ աղասպալ աբտասանութիւն մը չունենան . երկրորդ , անբնական կամ արոտսպալ հնչմունքներու չի սովորին . և երրորդ , անորոշ յօդաւորութիւններ չընեն :

Միշտ ազատ արտասանու թիւն մը ունե-
նալը՝ յարմար ու սմանի կամ ատենին յար-
մար խնամք չի տեսնել մը կը ցըցունէ : Այլ
մէջմ ալ որ այն գէշ արտասանու թեան
սովորու թիւնը հաստատուի , ալ դիւրաւ
չի շահուիր :

Մերեակիան հնչմունք ընելը կամ ձայնը
պէտք չեղած տեղու անքը ցած ցունել կամ
բարձրացունելը այնքան խորթ ու անհա-
ճոյ բան է , որ ասանկ պակասու թեան մը
մէջ ըլլալը՝ իրեն պէս ուրիշ մէկի մը կար-
դալը մտիկ ընելու ըլլայ , իսկոյն կը ջանայ
իր կարդալը շտկելու : Մյս պակասու թիւ
արտասանու թեան բոլոր շնորհքը ու գե-
ղեցիու թիւնը կը եղծէ , ու զիզ ու այրա-
կան պերճաբանու թեան մը ազգու ու իր ,
պէսսլիսու թիւնը ու կիրք շարժող զօրու
թիւնը կ'ոչնչացունէ , անոր համար ամե-
նայն ջանիւք աշխատելու է , որ տղայք
պզտիկուց ասանկ գէշ ունակու թիւններ
չստանան , և չեմ երկնչիր ալ ըսելու , որ
այս պակասու թեան մէջ իյնալուն շատ ա-
ռիթ կուտայ չի հասկըցուած լեզուէ բան
կարդալը :

Յօդաւորու թիւնները պատշաճ կեր-
պով իրարմէ չի որոշելը՝ ուրիշ գլխաւոր
պակասու թիւն մըն է :

Ասով ալ բառերը իրար կը խառնուին ,
 իմաստները իրար կ'անցնին , որով ունկրն
 գիրներուն հասկրնալու մեծ դժուարութի
 կը պատճառի : Ասոր ալ առաջքը առնելու
 համար ամեն բառ և ամեն վանկ պէտք է
 որ արտասանութեան ժամանակ որոշ մը
 լսուին , կայնելու և հանգիստ առնելու
 տեղուանքը անուշագրութի զանց չառ-
 նուին , շեշտերը և ուրիշ վանկական նը-
 շանները իրենց յարմար տեղուանքը դըր-
 վին , ու աղդուսբանական նշանները յար-
 մար բառերուն վրայ յայտնուին :

Այս իրեք գլխաւոր յատկութիւնները
 ստացող մէկը՝ թէ որ 'ի բնէ յստակ ու
 հաստատ ձայն մըն ալ ունեցած ըլլայ ,
 կրնայ ես աղէկ առողջանութիւն ունիմը
 սել ու պարծիլ :

Վերջապէս՝ պարոններ , տղաք աղէկ
 կամ գէշ աշխատելը ձեզնէ կը սորվին :
 Աղբին աղէկութիւնն ու գէշութիւնը ձեր
 ձեռքն է : Տանացէք որ ձեր վրայ դրուած
 յոյսը պարապը չի հանէք . վասն զի , ան-
 կէ ծագած պատիւն ու շահը հարկաւ ձե-
 րը կ'ըլլայ :

The first part of the paper is devoted to a general
 consideration of the subject, and to a statement of the
 objects to be attained. It is then divided into three
 parts, the first of which is devoted to a description of
 the nature and extent of the disease, and to a
 statement of the symptoms which attend it. The second
 part is devoted to a description of the nature and
 extent of the disease, and to a statement of the
 symptoms which attend it. The third part is devoted
 to a description of the nature and extent of the
 disease, and to a statement of the symptoms which
 attend it.

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ա.

Մ Ա Ս Ն Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՐԴՍ իր ոտքին վրայ չի
տակ կը կայնի . անոր գլուխը առ-
ջին չի կախուիր : Երեսը տափակ
(տիւզ) է : Ընասուներուն կըն-
ճիթը (բերանը) երկայն է : Ը-
նոնց մարմինը վար ծռած է :
Մարդս երկու թև ունի, եր-
կուք ալ սրունք (սլաճախ) : Ըլէն
բան ձեռուըներովը կը բռնէ :
Մարդուս գարշապարը (թապան)
գետնին վրայ կը կոխէ :

Գլուխը աջ ու ձախ կողմը

կը ծռի : Գլխուէն վրայի ու ետեւի
կողմը սկաւառակ կ'ըսուի : Մազերը
սկաւառակին վրայ են : Ուղեղը
(պէյն) սկաւառակին մէջն է :
Ուղեղը իբր թէ ոսկորէ սնտուկի
մը մէջ գոցուած է : Այս սրն
ստուկը՝ ուղեղը հարուածքներէ
կը պահէ : Մարդուն աչք, ինչ, բե-
րանը ու ականջները երեսին վրայ են :
Քոնիքը (չաքաք) աչուրներուն ու
ականջներուն մէջ տեղերն են :
Աչքերը երեսին վերի կողմն են :
Արեւանոնիքը (կէօզ քափաղը) աչ-
քին վրայ տարածուած է :

Արտեանունքը աչքը չափա-
զանց օդէն ու չափազանց լոյսէն
կը պահէ : Աչքը ջրով մը թրջը-
ված է որ արտասուք կ'ըսուի :
Բնքուինները աչքերուն վրայ են :
Ճակատն ալ բնքուիններուն վրայ
է : Մարդս իր մօտը եղած բա-
ները աչքովը կը տեսնէ : Ասե

շատ հեռուն չեղած բաներն ալ
 կը տեսնէ : Քիթը բերնին ու աչ-
 քին մէջ տեղն է : Քիթին եր-
 կու կողմի ծակերուն ^{անդունդ} կ'ը-
 սեն : Հոտերը քթին մէջովը
 կ'առնուին : Բերանը երկու շր-
 թունք ունի : Անոնց երկուքն
 ալ կը շարժին : Կլաւ (դունչ)
 բերնին տակն է : Այտերը (եւ
 նազ) բերնին ու ականջներուն
 մէջ տեղերն են : Ակուաները,
 լեզուն ու քիւթը (տամաք) բեր-
 նին մէջն են : Ակուաները ծնօտ
 ներուն (չէնէ) մէջ հաստատ
 ուած են : Ծնօտները երկուք
 են, ստորին և վերին : Ակուաները
 դիմացէ դիմաց երկու կարգ են :
 Կերակուրը ականերով կը ծամ
 վի : Լեզուն պատառները կը շար-
 ժէ ու զանիկայ ականներուն
 տակը կը հրէ : Այն միջոցին լոր-
 ճունքն (սալեա) ալ զանիկայ կը

Թրջէ : Կերակուրը կոկորդը
 (խորդլավուգ) կ'իջնայ ու անկէ
 ալ սպամոյսը (միտէ) կ'երթայ : Կե-
 րակուրը դեռ բերանը եղած ա-
 տենը՝ լեզուով ու քմօք անոր
 համը կ'առնուի : Բերանը խօսե-
 լու ալ կը ծառայէ : Չայնը կո-
 կորդին միջոցաւը կուրծքէն կու-
 գայ : Խօսքը՝ շրթունքներով, լե-
 զուով, ակուաններով ու քմօք
 կ'ըլլայ :

Մ Ա Ս Ն Ի .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մ Ե Ղ Ո Ւ

Մ Ե Ղ Ո Ւ (առը) ըսուած ճանճերը՝ շա-
 տը մէկ տեղ ընկերու թեամբ կ'ապրին ու
 'ի միասին կ'աշխատին : Այս կենդանի-
 ներէն պահել ու զոյը զանոնք կողովներու

(սէփէթ) մէջ կը ժողովէ : Այս տեսակ կողովները քիւնի կամ Բողոսնոց կ'ըսուին : Սեղուները փեթակներուն մէջ քանի մը հազարը մէկէն կ'ապրին , իրենց վրայ մեջերնուն մէկը գլուխ ընտրելով՝ որ Բողոսի կ'ըսուի ու ամենն ալ անոր կը հընազանդին :

Սեղոն ու մեղրամոմը (պալ մօմու) այս փոքրիկ կենդանիներուն զարմանալի ճարտարութիւնը կը գոյանայ : Սեղրամոմով նախ մազի պէս ծակ ծակ աման մը կը շինեն . որ քծիճ կ'ըսուի . ու յետոյ շինած մեղրերնին անոնց մէջ կը դնեն : Սեղուները իրենց մեղրին մէկ մասը ձմեռը իրենց կերակուր ըլլալու համար կը զատեն . ուստի զանիկայ բճիճներուն մէջը դնելէն ետեւ՝ վրան մոմով կը ծածկեն . բայց մէկալ մասը՝ որ իրենց օրական կերակուր ըլլալու համար կը զատեն , բացը կը թողուն , որ ընկերներնուն ամէն մէկը ուզածին չափ գործածէ :

Սեղուաց կարգէն ուրիշ տեսակ մը ճանճեր ալ կան որ պիճակ կ'ըսուին . բայց ասոնք մեզը չունենալնուն համար անպիտան են : Սեղուներն ալ պիծակներուն պէս ասեղի նման խայթոց (պիզ) ունին , որ մարդուն միտը մտած ժամանակը՝ շատ

ցաւ կուտայ : Բայց որ մեղուն որ իր խայ-
թոցը վերքի մը մէջ կը ձգէ, իսկոյն ինք
ալ կը մեռնի :

Մեղունները իրենց տէրոջը կ'ընտելա-
նան ու սէր ալ կը կապեն : Գաղղիոյ Նանթ
քաղաքին մէջ, ազնուական կին մը քաղ-
քին մօտ գեղի տուն մը ունէր, ամառ-
ները հոն կ'երթար : Այս տիկինը մեղու
կը սնուցանէր (պէսլէմէք), որոնք շատ
կը սիրէր ու իր ձեռօքը կը խնամէր : Տար-
ուանը մէկը այս տիկինը հիւանդացաւ մա-
շիսի վերջերը ու քաղաք դառնալով շատ
չանցաւ մեռաւ : Մեռած օրը իր պահած
մեղուններուն բոլորն ալ զարմանալի ազ-
դեցութեամբ մը եկան իրենց տիրոջը ճա-
ղին վրայ ժողվուեցան ու մինչև գերեզ-
մանատունը գացին :

Նմանապէս անգղիացի պարոն մըն ալ
մեղու կը պահէր : Արբոր ուղէր զանոնք
իրեն կանչելու, մասնաւոր կերպով մը կը
սուլէր (ըսլք չալմաք) . և երբոր ուղէր
զանոնք ետ խրկել, ուրիշ կերպով մը կը
սուլէր : Մեղունները ասանկով իրենց տի-
րոջը հրամանին կը հնազանդէին առանց
անոր փնաս մը ընելու :

Մ Ը Ս Ն Գ .

ԱՌԱԿ

ՄԵՂՈՒ ԵՒ ՄԺԵՂ

ՉՄԵՌՈՒԱՆ մէջ մթեղը (օրվորսինեկ) գնաց մեղրու-
 ներուն աղաչեց որ իրեն տեղ ու կերակուր տան , ու փո-
 խարէն խոստացաւ անոնց որ ձագերնուն երաժշտութիւն
 (խանէնտէլիք) սորվեցունէ : Մեղուներն ալ պատասխան
 առւին թէ չենք ուզեր որ ձագերնիս երաժշտութիւն սոր-
 վին . այլ կ'ուզենք անանկ արուեստներ սորվեցունել ա-
 նոնց , որով կարող ըլլան ինքզինքնին պահել և ուրիշնե-
 րու կարօտութեանն ալ օգնել , ու թէ զիրենց և թէ ու-
 րիշները ազքատութենէ ազտանել : Իսկ երաժշտութիւնը
 որ հարկաւոր արհեստ մը չէ , այլ հաճոյական արհեստ
 մըն է՝ մեր ձագերը սորվին չի սորվին հոգ չէ :

Խ Ր Ա Տ

ԼՅՍ առաւել օրինակ է անոնց՝ որ պղտիկոց
 ծոյլ կամ անոնցի կենալով օգտակար արհեստ մը չեն
 սորվիր , ու մեծնան նէ իրենք խեղճ ըլլալէն էփե-
 իրենց կեփն Դ վեր ապրողներն ալ խեղճ կ'ընեն :
 Մանապէս ըող օրինակ առնեն այս առաւելն այն
 ծնողք , որ վերջը չէ մարմալով՝ զաւիլներնին ար-
 հեստի մը փոփոխ ժամանակնին չեն փնտրեր , նայի :

Բէ արդեօք սորվեցոսնել ռազած արհեստներն ետքը
 անոնց պիտի օգնե՞ Բէ չէ = Կամ Բէ անտիպ փառա-
 ճողութիւնն ճը ընելով կը նային, որ զաւելնին աղ-
 արար կամ կողբ (խապա) երևցած արհեստի ճը չէ
 քան (Բէ և իրօք շատ ալ օգտակար ըլլայ այն ար-
 հեստը) . որպէս ղէ, իրենց պատուոյն կամ անուա-
 նը չէ Եղիւ . իբր Բէ ետքը զաւելնին ռարիչ օգ-
 նութեանը կարօպին նէ իրենց աւելի փառք ճը կ'ըլ-
 լայ = Կ իրջապէս այս առաջինն այն ծնողք ալ օրի-
 նակ կրնան առնել, որ քարապարտ (պէտք չէ զած) որ-
 քետիրութեամբ ճը գրգռեալ զաւելնին քանի ճը
 քարի նեղել, աշխարհոսնել ռա դատեցնել չէն
 ռաղեր, անոնց սորվեցոսնելք արհեստներնան պի-
 տանու թիւր փնտրելու փեղերնին դիւրու թիւր
 կը փնտրեն ռա անանկով պարճառ կ'ըլլան որ զա-
 վելնին իրենց Բողբ կեանք Երբին արհեստներո-
 ռա գործքերոս կեպ ղեաղելով դժուարու թիւ
 կ'ապրին =

Ան բանին վախճանն է գովելի = Սիլբո նա-
 յելու է որ ներկան ապագային ղը (գորպան)
 ըլլայ . ռա օգտակարն ռա պիտանին՝ անն բանի ճիշ-
 Կաճոյակնն նախապարտ (վեր) բռնելի =

Մ Ա Ս Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ն Ո Բ Ա Ռ Ե Բ Ո Ւ

Ս Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն . ը ն դ հ ա ն ու ը ր .
տ ե դ ե կ ու թ իւ ն . տ ա ի ա կ . ա ն ա
ս ու ն . կ ն ճ ի թ . ս ր ու ն գ . գ ա ր շ ա
պ ար . ա ջ . ձ ա խ . ս կ ա լ ա ու ա կ .
հ ա ր ու ա ծ . ք ու ն ք . ա ր տ ե լ ա
ն ու ն ք . ա ր տ ա ս ու ը ք . ո ն գ ու ն ք .
հ իւ թ . շ թ ու ն ք . կ զ ա կ . ա յ տ .
ք ի մ ք . ծ ն օ տ . լ թ ը ու ն ք . կ ո կ թ թ դ .
ս տ ա մ ղ ք ս :

Ս Ե Ղ Ո Ւ . կ ղ ղ ղ ղ . ի ե թ ա կ .
թ ա գ ու հ ի . մ ե ղ ը ա մ ղ մ . ճ ա ր տ ա
ր ու թ իւ ն . գ ղ յ ա ն ա լ . ի ճ ի ճ . պ ի
ժ ա կ . խ ա յ թ ո յ . վ ե ը ք . ը ն տ ե լ ա
ն ա լ . ս ն ու ց ա ն ե լ . խ ն ա մ ե լ . ա զ
դ ե ց ու թ իւ ն . ս ու լ ե լ :

Ս Ժ Ե Ղ . ի ղ խ ա ր է ն . ե ր ա ժ ը շ
տ ու թ իւ ն . կ ա ր օ տ ու թ իւ ն . հ ա

Ճոյական . արուեստ . ծոյլ . ան-
 փոյթ . փառամոլութիւն . կոշտ .
 տարապարտ . որդեսիրութիւն .
 գրգռիլ . դիւրութիւն . վախ-
 ճան . գովելի . ներկայ . ապագայ .
 զոհ . նախապատիւ :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք *

Ի՞նչ տարբերութիւն ունին իշարմէ մարդուն ու
 անասուններուն բերանը : - Ո՞րն է քու մարմնոյդ վրայ
 արտեանունք , գարշապար , սրունգ և այլն ըսուած մասե-
 րը : (Այս կերպով կրնայ վարպետը՝ մարմնոյն բոլոր մա-
 սերը զատ զատ հարցունել) : - Մարդուս արտեանունքը
 ի՞նչ օգուտ ունի իրեն : - Ի՞նչ է արտասուքը : - Մարդս
 ինչո՞վ կը տեսնէ իր բոլորը եղած բաները : - Հոտերը
 ինչո՞վ կ'առնուին : - Ի՞նչ բանի կը ծառայեն ակուաները :
 - Վերակուր ուտելը ի՞նչ գործողութիւններով կը կա-
 տարուի , և բերնին ո՞ր մասերը ի՞նչ մասնաւոր գործք
 կ'ընեն այս գործողութեան մէջ : - Բերանը ուրիշ ի՞նչ
 բանի կը ծառայէ :

* Այս հարցմանը վարպետներուս իւրիւրին ու ճարտարու-
 թեանը յգոսած է որ պղայոց խորոշուելեանը նայելով շապոս-
 նէն , պարլեն , դիւրայոսնէն , ու ջնէրնին խիւղով պղայոց
 ըմբռնմանը յարմարոսնէն :

Ի՞նչ է մեղուն : - Ի՞նչ կրնաս ինձի պատմել մեղուն՝ ապրելուն ու իր գործքերուն վրայօք : - Ի՞նչ պատմութիւն գիտես ինձի պատմելու մեղուն ընտելութեանը վրայ :

Մեղուն ու մթեղին առակը կրնան ինձի բերնուց յիշել : - Ի՞նչ օրինակ առնելու ենք այս առակէն : - Քանի՞ կարգ ծնողաց խրատ կայ այս առակին մէջ : - Ի՞նչ կը նշանակեն վարժութիւն , ընդհանուր , տեղեկութիւն , տափակ և այլն բառերը :

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Բ.

ՄԱՍՆ Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ձայնին հնչու
մը ու շառաչիւնը (շամաթա)
ականջներով կը լավի, ականջները գըլ
խուռն երկու կողմերն են: Մարմ
նոյն վըայ պատած հոբը (տէրի)
իրեն դպած բաները կ'զգայ (ի
մանալ): Մարդս քիթովը, բեր
նովը, ականջներովը ու մորթո
վը կ'զգայ բոլոր գոյացուածիւն
ները (ճիամ): Աչուրներովը զա
նոնք կը տեսնէ. ձեռօքը զանոնք
կը շօշափէ (տօգանմաք): Այս
միջոցները՝ որով գոյացուածիւն

ները կամ մարմինները կը զգայ
 ու կը տեսնէ, զգայարանք կ'ըսուին :
 Ուրեմն մարդս հինգ զգայարանք
 ունի : Այս զգայարանքներն են՝
 սրտանիւթ կամ աչքը, հոգոսիւթ կամ
 քիթը, ճակատիւթ կամ բերանը, լսիւթ
 կամ ականջը ու ըլլաիւթ կամ ձեռ-
 քը : Ձեռքը հինգ մատ ունի :
 Մարդուս մարմնոյն վրայի բոլոր
 կաշին (տէրի) նուրբ է : Ուստի
 իր մարմնոյն դպած բաները լաւ
 կը զգայ :

Մարդս մեծցած ժամանակը
 կը սկսի իր անդամները (ազա)
 գործածել սորվել : Անած ժա-
 մանակը զանոնք գործածելը չի
 գիտեր : Անանկ մէկու մը կը կա-
 րօտի՝ որ իրեն կերակուր տայ,
 սպաշտարանէ ու իրեն վնաս հաս-
 ցունելիք բաներէն ազատէ : Մայ-
 րը իր կաթը կուտայ իրեն ու
 կը կերակրէ, անով ուժ կ'առնէ

ու կը մեծնայ : Քանի կը մեծնայ
 ու կը զօրանայ՝ իր մարմնոյն պէտք
 եղած շատ գործքեր կը կատա-
 րէ : Բայց և այնպէս իր կերա-
 կուրը ու իր կենացը պէտք ե-
 ղածը ինք չի կրնար ճարել : Թե-
 որ հայր ու մայր կամ իր վրայ
 ուրիշ խնամատարներ չունենայ,
 անօթ ու թէնէ՝ ծարաւէ, ցրտէ,
 և ուրիշ մարմնաւոր վիշտերէ
 կը նեղի : Հայրը մայրը՝ և ու-
 սուցիչները՝ օր մը ինքնիրեն ապ-
 րելու և ուրիշներուն յարգը
 ստանալու հնարքները (եօլ) ի-
 րեն կը սորվեցընեն : Մարդս իր
 կերակուրը՝ իրեն հագուստը,
 լալիք ու մարմնաւոր ախտերէն
 բժշկուելիք նիւթերը երկրէն
 ու անոր վրայ բուսածներէն կը
 ժողվէ : Միայն մարդն է որ իր
 կենացը հարկաւոր եղածները
 երկրի վրայ կը գտնայ : Արկիներէ

մէջ պատահածները կը սորվի,
որ հովերէն, անձրեւներէն, ձիւ-
նէն, չափազանց ցուրտէն ու
չափազանց պաղէն չի վնասի :
Նաև երկինքի աստղերուն ըն-
թացքը կը սորվի որ ամեն մէկ
գործին յարմարագոյն ժամանակ
կը գիտնայ : Ուրեմն մարդս ու-
րիշ ամեն կենդանիներէն աւել-
լի կը վայելէ երկրի պտուղները .
այն միայն իր միտքը մինչև եր-
կինքը կը բարձրացունէ : Անոր
համար մարդս երկրի թագա-
ւորն է . ու ինչ որ անոր մէջ
կը գտնուին՝ իրեն կը ծառայեն :

Մ Ա Ս Ն Ի .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՅՍ փոքրիկ աղւոր կենդանին թեթև

մաքուր ու ճարպիկ է . և ինքնիրեն ալ շատ յաջող որսորդ (ալճի) է : Բնուածք ամեն բռնադատութեան (զօռ) դէմ ըլլալուն , գլխաւոր բան մը սորվելու չի գար : Որսալու ժամանակ իր ամենամեծ վարպետութիւնը իր անչափ համբերութիւնն է : Ուզած բանը գիտելու համար անշարժ կը կենայ , ու անանկ ալ ճարպիկ է որ քիչ անգամ կը պատահի ձեռքէն որս փախցունելը : Կատուն շատ մաքուր է . ու իր վրային աղէկ հոգ կը տանի : Վրան գլուխը միշտ չոր ու փայլուն է . ու մութատեն թէ որ ձեռքդ վրան պտրտցունես կը փայլի : Կատուին աչքը գիշերը կը տեսնէ :

Կատուն թէպէտ խիստ կամակոր (ինատճի) կենդանի մըն է , բայց թէ որ մէկը ուզէ , կրնայ զանիկայ մանր խաղերու կրթել : Խել մը տարի կայ որ փարիզ կատուաց ներդաշնակուծի (ահէնկ) մը տեսնուեցաւ : Այս աղւոր կենդանիները կարգաւ փոքրիկ նստարաններու վերայ շարուեր էին , առջևնին ալ մէյմէկ նոխայի թուղթ ունենալով : Անոնց մէջ տեղը կապիկ մը նստեր էր , որ ընկերներուն երգոցը կ'առաջնորդէր : Արբոր նշան կուտար սկսելու , ամենը մէկէն մլայիւն

մըն է կը փրցընէին , ու որը ցածէն՝ որը
բարձրէն անանկ խառն ձայներ կը հանէին
որ քարերն անգամ խնդալու կը շարժէին :

Կերևայ թէ կատուէն կարծուածէն ա-
ւելի ալ խելք ունի , ինչպէս որ հետեւեալ
պատմութենէն յայտնի կը տեսնուի :

Գիշերով ցորեկով եղած ուսումնա-
րաններու մէջ սովորութիւնն եղած է որ
կերակուրի ժամանակները զանգակի ձայ-
նով կ'իմացուեն : Ուսումնարանին մէկին
մէջ ալ կատու մը կար , որ մինչև կերա-
կուրի ժամանակ սեղանատուներ չիջնար՝
ուրիշ ատեն ուրիշ տեղ իրեն կերակուր
տուող չէր ըլլար . ուստի ինք ալ միշտ
զանգակին ձայնին աղէկ ուշ կը դնէր : Օր
մը կերակուրի ժամանակ սենեակին մէկին
մէջ փակուած ըլլալով՝ զանգակին ձայնէն
իրեն օգուտ մը չեղաւ : Այն երկու ժա-
մէն ետքը ազատեցաւ իր բանտէն , ու
անօթութենէն ստիպեալ իսկոյն սեղանա-
տուներ վազեց , բայց դժբաղդաբար բան
մը չի գտաւ ուտելու : Երկու վայրկեա-
նէն ետև զանգակին ձայնը նորէն լսուե-
ցաւ . ամեն մարդ այն անակնկալ հրաւե-
րին (տալէթ) ինչ ըլլալը հասկընալ ու-
ղեց . ուստի զանգակին եղած տեղը գա-
ցին նայելու թէ ո՞վ է չալողը . տեսան որ

5438
38

կատուն զանգակին չուվանին սլլլլլեր՝ բու
լոր ուժովը կը շարժէր, յուսալով որ երկ
րորդ ճաշ մըն ալ բերէ :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

ԿԱՏՈՒ ԵՒ ՀԱԻ

ԱՒ մը անդգուշութեամբ թուհաւոր (զէհիրլի)
կենդանի մը կերաւ ու հիւանդացաւ, երբոր թեկըր
վար կախած կ'երթար՝ կատու մը իրեն մօտեցաւ ու քա
ղաքավար կերպով մը իրեն ըսաւ. « Արդեակ, դեռ ճար
մը չի գտար քեզ ընտցունելու : - Հրամբես, պա
տասխանեց հաւը, մէկ խիստ ապահով դեղ մը գտայ որ
միայն դուն կրնաս ընել : - Ի՞նչ է արդեօք այդ դեղը,
սիրելիս, ըսաւ կատուն : - Պատասխանեց հաւը, այս
դեղը քու մէկդի քաշուիլդ է, և այնչափ ալ հեռու՝ որ
չափ որ կարելի է :

Խ Ր Ա Տ

Մ Ա Տ կեղծաւոր ճարտիկի կան, որ անուշ լէշ
ուով կը ծօփենան ու երեսանց բարի խորհուրդներ
ալ կոտան որ կերպով ճը ուրիշը երեւնց լսկարդը
(սոտաւ) յիշելով յատկապէս. Բայց Պէշ ՂԴՊՂ

կենալու է որ անանկներուն լի խաբարինք , յիշե-
լով՝ որ ոչևարի ճորիի քակ Գայլեր ալ կրնան պահ-
ուելիլ :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ ՈՒ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր ՈՒ

Ն Ձ Ի Ի Ն . շ ա ու ա չ Ի Լ Ն . մ ո Ր Թ .
զ գ ա լ . գ ո յ ա ց ու Թ Ի Լ Ն . շ Օ շ ա փ ե լ .
զ գ ա յ ա Ր ա ն ք . տ ե ս ա ն ե լ ք . հ ո տ ո յ
տ ե լ ք . լ ս ե լ ք . ճ ա շ ա կ ե լ ք . շ Օ
շ ա փ ե լ ք . ն ու Ր ք . ա ն դ ա մ . գ ո Ր
ճ ա ծ ե լ . պ ա շ տ պ ա ն ե լ . խ ն ա մ ա
տ ա Ր . վ Ի շ տ . ս ս ա ն ա լ . ա Խ տ .
ն Ի Լ Թ . պ ա տ ա հ ե լ . ը ն Թ ա ց ք .
յ ա Ր մ ա Ր ա գ ո յ ն :

Ղ ա Ր ա փ Ի կ . ո Ր ս ո Ր դ . յ ա ջ ո Ղ .
բ ո ն ա դ ա տ ու Թ Ի . ա ն չ ա փ . հ ա մ
բ ե Ր ու Թ Ի Լ Ն . դ Ի տ ե լ . ա ն չ ա Ր Թ .
կ ա մ ա կ ո Ր . կ Ր Թ ե լ . ն ե Ր դ ա շ ն ա

կութիւն . նստարան . կապիկ .
 երգ . առաջնորդել . խառն . հե-
 տեւալ . սեղանատուն , ուշ .
 սենեակ . անակնկալ . հրաւեր .
 յուսալ . ճաշ :

Անզգուշութիւն . թունա-
 ւոր . ապահով . արդեօք . խոր-
 հուրդ . թակարդ . յիշել . գայլ :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

ԱՐԴՍ ինչ միջոցաւ կը զգայ իր բոլոր գրո-
 նուած բաները : - Քանի՞ հաս են մարդուս զգայա-
 րանքները . և ինչպէս կը կոչվին : - Մարդս ծնած ժա-
 մանակը ինչ վիճակի մէջ է : - Որո՞նք կ'ըլլան անոր էն
 առջի բարեբարները : - Մարդս իր կենացը պէտք եղած
 բաները ո՞ր կէտց կը ժողվէ :

Կատուին բնաւորութեանը վրայ ինչ գիտես ին-
 ծի զուրցելու : - Անոր դրսի տեսքին վրայ ինչ մաս-
 նաւոր բան գիտես : - Պատմէ նայիմ ինչպէս եղեր է
 Փարիզ քաղաքի կատուաց ներդաշնակութիւնը : - Ի՞նչ
 ուրիշ պատմութիւն գիտես կատուին քով խելք ըլլա-
 լու ալ նշան մը սեպուելու համար :

Կատուին վրայ կրնան ինծի առակ մը զուրցել : - Ի՞նչ
 խելք սորվելու է աս առակէն :

Ի՞նչ կը նշանակեն հնչիւն , շառաշիւն , մորթ , լտե-
 լիք ևայլն բառերը :

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ Գ.

Մ Ա Ս Ն Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԲՈԼՈՐ այն ընդարձակ տարա-
ծու թիւերը որ գիշերը աստղե-
րով ու ցորեկն ալ լոյսով լեցուն
կը տեսնուի, երկն կ'ըսուի : Արե-
ւը երկինքն եղած ժամանակը
կը կարծուի թէ աստղերը եր-
կինքը չեն . վասն զի իր սաստիկ
լոյսովը անոնց լոյսը կը խափանէ :
Արեւը երբեմն մեզի մօտ կ'ըլլայ
երբեմն հեռու : Մեր բնական
տեղին մօտ եղած աստեղը օրե-
րը երկայն կ'ըլլան : Արկինքէն

պակտած ժամանակը՝ ուրիշ երկիրներու լոյս հուտայ : Երբոր արևը մեր երկիրնքը կը թողու, օրը կը մութնայ, ու ցօրեկին ետևէն երեկոյ ու գիշեր կուգայ :

Գիշերուան մթութիւնը լուսինքն քիչ մը կը պայծառանայ որ իրեն պէս շատ աստղերու մէջ կը տեսնուի : Բայց լուսինը միշտ մէկ ձևով չի մնար. երբեմն կոր (ծուռ) ձևով մը կ'երևնայ այս պէս) : Ետքը քիչ մը աւելի կը լայննայ. ետքը կիսաբոլոր կ'ըլլայ այսպէս ④. ետքը բոլորաձև (կլոր) ⑤ ու վերջապէս նորէն կը սկսի նուազիլ : Բոլորաձև երևցած ժամանակը լուսին կ'ըսվի : Երբոր քիչ քիչ կը մեծնայ՝ անոնքն լուսին կ'ըսուի. և երբոր նորէն կ'ըսկսի ամփոփիլ՝ նոսպէս լուսին կ'ըսուի :

Ի ուսինը լրացեալ ժամանա

կը՝ արևը մտածին պէս երկինքը
կ'երևնայ. և մինչև որ արևը նո-
րէն ծագի, հոն կը մնայ : Այս
պէս, լուսինը լրացեալ ժամա-
նակը գրեթէ բոլոր գիշերը լոյս
կուտայ : Երբոր կը նուազի՝ ու
երբոր կ'աճի, թէ որ գիտակով
(տիւլպիւն) աղէկ նայուի՝ կը
տեսնուի որ բոլորաձև է . բայց
միայն մէկ մասը լոյս կուտայ,
միւս մասը խաւարը կը մնայ :
Երբեմն լուսինը մէկէն՝ ի մէկ իր
լոյսը կը կորսնցունէ ու մուժ-
երկինքին մէջ կը տեսնուի լման
կամ ըստ մասնեայ : Աւրեմն լու-
սինը ինքիրմէ լոյս չունի, իր լոյ-
սը արևէն կ'առնէ :

Օրը 24 մասի բաժնուած է,
որ յասի կ'ըսուին : Եօթը օրը շաբաթ
(հաֆթայ) մըն է : Այս օրերուն
կարգն ու անունները ասոնք են .
Կիրակի կամ Ս' շաբաթ, Երկ-շաբաթ, Ե-

Եւ չաբիւի, Չորեւաբիւի, Հինգաբիւի, Ուրբաի,
 Շաբաթի: Շաբաթուան առջի օրը կամ
 կիրակին՝ բարի գործքեր ընելով
 Աստուծոյ նուիրելու համար է.
 մնացած վեց օրն ալ գործելու
 համար սահմանուած են: Գրե-
 թէ երեսուն օրը՝ աֆ մը կ'ընէ:
 Տասուերկու ամիսը քառի մը կ'ը-
 նէ. և այս տասներկու ամսոց
 կարգն ու անուններն ալ ասոնք
 են. Յոնիւար, Փետրիւար, Մարտ, Ապրիլ,
 Մայիս, Յունիս, Յուլիս, Օգոստոս, Սեպ-
 տեմբեր, Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր:
 Ասոնց մէջէն յունվարը, մարտը,
 մայիսը, յուլիսը, օգոստոսը,
 հոկտեմբերը ու դեկտեմբերը
 31 օր ունին. ապրիլը, յունիսը,
 սեպտեմբերը ու նոյեմբերը 30
 օր ունին. իսկ փետրվարը 28 օր
 ունի. բայց չորս տարին անգամ
 մը 29 օր կ'ունենայ ու այն տա-
 րին կ'ըսուի նահանջ: Հարիւր տարւ-
 ուան միջոցին Դար կ'ըսեն:

Մ Ա Մ Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ս Ա Ր Դ

ՍԱՐԴԸ կամ մամուկը հասարակ (սպա-
եաղի) միջատ (պէօճէկ) մըն է, որ ամեն
տեղ կը գտնուի. բայց շատ ալ զարմա-
նալի կենդանեակ մըն է :

Քալելու համար ութը ոտք ունի. ա-
նոնցմէ զատ գլխուն քովն ալ երկու թա-
թիկներ ունի որ ձեռաց տեղ կը դործա-
ծէ ու իր որսն ալ անոնցմով կը բռնէ ու
կը դարձունէ :

Սարդը քանի մը տեսակ է : Հասարակ
սարդը ճակտին վրայ չորս զոյգ (չիֆտ)
աչք ունի, ու փորին վարի կողմն ալ վեց
հատ սլտկունք ունի, որմէ կ'ելլան այն ա-
մենանուրբ (խիտ բարակ) թելերը, ու
րոնց զարմանալի կտաւովը բնակարաններ
նուս չորս կողմը կը զարդարէ :

Կը կարծուի թէ մամուկը չորս հինգ
տարի կ'ապրի : Իր սովորական կերակուրը
ձանձն է, որուն շատ հակառակ է, ու
զարմանալի ճարպիկու թեամբ ալ զանոնք

իր շինած ոստայնին (էօրիւմճէկ) մէջ կը
ձգէ : Այլսէն թէ մարդիկ կտաւ շինելու
արհեստը սարդէն սորված են :

Մ Լ Մ Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Ս Ա Ր Դ Ե Ի Ծ Ի Ծ Ա Ռ Ն

Օր մը մամուկը տեսաւ թէ ծիծառը (դռւակըճ)
օդին մէջ վեր վար թռչտելով ճանճերը կ'ուտէր իրեն բան
չէր թողուր , ուղեց որ բռնէ : Ուստի իրեն թելերէն ու
բողայթ (տուղախ) մը լարեց ծիծառն ճամբուն վրայ ,
որ ճանճի պէս բռնուի : Բայց ծիծառը անկէ անցած ժա-
մանակը ոչ միայն պատուեց աւրեց անոր որոգայթը , այլ
և մամուկն ալ հետը տարաւ զարկաւ պատին ճգմեց ,
Մամուկը երբոր կը մեռնէր , կուլար յ վայ ինձ կ'ըսէր ,
իմ մահս ես իմ ձեռօքս պատճառեցի , ճանճին յողթե-
լովս կարծեցի թէ մեծ կենդանիներուն ալ պիտի յող-
թեմ . ահա իմ տկարութիւնս չի ճանչնալուս համար ար-
ժանի եղայ այս պատուհասին (պէլայ) :

Խ Ր Ա Տ

Ընդիս մարդիկ թէ որ պլպի յաղլու-լիան ճ

ընեն, իւր իարժէն լին աշխարհս Գիճացնին ըն իրնաբ
 Ելլէլ. ու այս իւր լուր իրենցոյ Տեճին հետ կ'իշնան
 ու շարաւար իւր իրստութիւն : Անոր համար իւր լուր
 Տարրիկ Տիշա Տեղէ խրատս կոտորան, որ ամեն բանէն
 ուրաշ ինչդինքնիս ճանչնանս :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Բ Ն Ի Ա Ր Զ Ա Կ . տարածու թի .
 խափանել . օղ . երեկոյ . կոր .
 կիսաբոլոր . բոլորաձև . նուազել .
 լրացեալ լուսին . աճեցուն լու-
 սին . նուազեալ լուսին . դիտակ .
 ամփոփել . ըստ մասնեայ . նուի-
 րել . ժամ . սահմանել . դար .
 նահանջ :

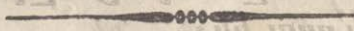
Ս արդ . զոյգ . միջատ . որս .
 ոստայն . պտկուկք . ծիծառ . ոչ
 ըրողայթ . լարել . պատուհաս .
 չարաչար :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

ԱՐԵՒԸ ելած ժամանակը աստղերը ինչո՞ւ շին երևւնար : - Օրերը երբ երկան կ'ըլլան : - Լուսինը ի՞նչ օգուտ կ'ընէ աշխարհքիս : - Լուսինը ի՞նչ ձևերու կը մտնէ և ի՞նչ են այն ձևերուն անունները : - Ե՞րբ լուսինը բոլոր գիշերը մեզի լյս կուտայ : - Օրը քանի՞ մաս է : - Ի՞նչ կ'ըսեն այն մասերուն : - Շաբաթը քանի՞ օր է : - Կրնան անոնց անունը կարգաւ ինծի զուրցել : - Քանի՞ օրը ամիս մըն է : - Որո՞նք են ամիսներուն անունը իրենց կարգաւը : - Ամիսներուն ո՞րը 30 օր ունի և ո՞րը 31 : - Ո՞րն է այն ամիսը որ 28 օր ունի : - Փետրվար ամիսը ե՞րբ 29 օր կ'ունենայ , և ի՞նչ անուն կուտան այն ժամանակը անոր : - Դար ի՞նչ ըսել է :

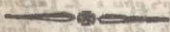
Կրնան մի ինծի նկարագրել սարդին ձևը ու բնութիւնը : - Ո՞ւրկէց կը հանէ սարդը իր թելերը որով որսայն կը շինէ : - Ի՞նչ մտք կը շինէ սարդը իր ստայնը : - Մարդիկ ի՞նչ կարծիք ունին սարդին վրայ :

Ի՞նչ առակ գիտես սարդին վրայ : - Ի՞նչ խելք ստվելու է աս առակէն : - Ի՞նչ կը նշանակեն ընդարձակ , կոր , դիտակ , բոլորածև և այլն բառերը :

[Faint, illegible text visible through the paper, likely bleed-through from the reverse side.]

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ .

Մ Ա Ս Ն Ա .

Ը Ն Դ Է Ա Ն Ո Ւ Ր Տ Ե Ղ Ե Կ Ո Ւ Թ Ի Ն Ք

Տ Ա Ր Ի Ն նաև ուրիշ չորս մաշ
սի կը բաժնուի, որ իրարմէ տար
բեր են, թէ անոնց ամեն մէ
կին մէջ բուսած պտուղներուն
նայելով, թէ օդին գոյնին, և
թէ արևին ընթացքին : Այս
չորս մասերը տարւոյն չորս եղ
նակները կ'ըսուին :

Տարին կը վերջանայ ու նո
րէն կը սկսի ցրտով : Այս ցուրտ
ժամանակը՝ որ Դեկտեմբերի 10
էն սկսելով մինչև Մարտ ամսոյն
իններորդ օրը գրեթէ իրեք ա

միա կը տեւէ, յետ կ'ըսուի: Այն
 ժամանակը ծառերուն վրայ գը
 րեթէ բոլորովին ոչ տերեւ կը
 մնայ, ո՛չ պտուղ և ոչ ծաղիկ:
 Գետինը խոտ չի մնար, եղածն
 ալ կը խամրի (սօլմաք): Յրտի չի
 դիմացող տունկերը (մանր ծառ)
 կը ծածկեն: Աստի լիմոնի, նա
 րընջի (թուրունջ) ծառերը ու
 քանի մը տեսակ պտուղներ ու
 ծաղիկներ կամ ջերմանոցներու
 մէջ կը դրուին կամ վրանին կը
 ծածկեն որ սառը չի մնասէ:

Սարդի, ճանճերու, թիթե
 ոան (քէփէնէկ) ու ծղրիդի
 (ճրրճրր) պէս փոքրիկ կենդա
 նիները կամ կը պահուին կամ
 կը մեռնին: Թռչնոց մեծագոյն
 մասը տաք երկիրներ կ'անցնին,
 վասն զի, այն ժամանակը մեր
 եղած տեղը ուտելիք չեն գրառ
 նար: Այնները (սրղըր), ձիերը,

գրաստունները (բեռ կրող անասուն), ոչխարները ու այծերը (բէջի) ակ դաշտերուն մէջ կերակուր չեն գտնար: Այս կենդանիները անօթի կը մեռնէին թէ որ մարդիկ առաջուց անոնց համար կերակուր չի ժողվեն ու ձմեռուան չի պահեն:

Այն իսկ մարդը՝ այս եղանակին մէջ իրեն պէտք եղած կերակուրը դաշտերէն չի կրնար ժողվել: Անոր համար առաջուց կը հոգայ ու յետոսան կը պահէ: Քանի մը տեսակ կենդանիներ, ինչպէս են օձերը, մողէսները (բէրթէնբէլէ), գորտերը (քուր պաղը), խլուրդները (բէօստէ պէկ), ոգնիները (բիւրի), գետնի տակը կը պահուին ու մինչև որ ցուրտը անցնի կը քնանան: Չղջիկանները (կէճէ քուչու) ծալերու ու այրերու (մաղարա)

մէջ կը քնանան գլուխնին դէպ 'ի
 վայր ոտու ընեքնուն կախուած .
 և շատը մէկ տեղ կը կենան որ
 ցուրտին սաստկու թիւնը չի
 մանան : Որ մէկը իրենց թե-
 ւին տակը կը ծածկուին մե-
 րարկու հագածի պէս . միայն
 ձմեռուան մերջերը քանի մը
 անգամ դուրս կ'ելլեն ջերմ ե-
 դած իրիկունները : Յերեկին աւ-
 մենեին դուրս չեն ելլեր : Ու-
 թիշ թռչունները լոյսին ինչպէս
 աղէկ կը թռչին նէ՛ անոնք ալ
 մուծ ատեն անանկ աղէկ կը
 թռչին : Չմեռը գետինը կամ
 եղեամով (քռաղը) կամ ձիւնով
 կամ սառով և կամ շարունակ
 անձրևով ծածկուած է : Եղեամբ,
 ձիւնը ու սառը ուրիշ բան չէ,
 այլ ջուր է՝ որ ցրտէն կը պըն-
 դանայ ու կը սառի : Ե՛յս եղա-
 նակին մէջ գիշերը ցորեկէն եր-

կար կ'ըլլայ : Յորեկուան մէջ ա
րեւուն լոյսը տկար կ'ըլլայ . ու
երկինքը շատ անգամ ամպերով
կը ծածկուի . կամ օդը մառա
խուղով (փուսով) կը լցուի կամ
սաստիկ հովերով կ'ալեկոծի :

Այս միջոցին երկրագործը
արդէն ցորենին հունտը ձգած
է հողին տակը . որ քիչ քիչ խո
նաւուժիւնը (նէմ) ծծելով
կ'ուռի, արմատ (քէօք) կ'ար
ձակէ, ու վերջապէս գետնէն
դուրս ծայր կուտայ : Երկրագոր
ծը մէկ կողմէն ալ երկիրը կը
մշակէ՝ որ բակլա, ոլոռն (սի
զելեայ), լուբիա (ֆասուլիա)
և ուրիշ պիտանի բոյսեր ցանէ,
ու վերջապէս պարտէզը (պօս
տան) կը սերմանէ : Կաշտերուն
մէջ որլժերուն (ամա) ու ծա
ռերուն փոսերը կը պատրաստէ
ու կը տանի զանոնք կը տնկէ :

Չմեռան սկիզբը ճիշտապտուղ
 (զէյթին) կը ժողվէ, կը ճմլէ,
 կը քամէ ու եղը կ'առնէ: Յե-
 տոյ միա կ'աղէ ու միւս եղա-
 նակներուն համար կը պահէ:

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հ Ո Ւ Ն

Հ ՈՒՆԸ ընտանի կենդանիներուն ամե-
 նէն աւելի տիրատէր ու մարդու մօտ ե-
 ղածն է: Ի՞յս վեհանձն կենդանին իր բա-
 րեձևու թենէն, վառ վռ ունու թենէն, զօ-
 րաւորու թենէն ու թեթևաշարժու թե-
 նէն զատ, անանկ ներքին կատարելութի-
 ներ ալ ունի, որով մարդկան շատ սիրելի
 ու յարգելի եղած է: Իր բնական աղէկ
 բնաւորութիւնը կրթութեամբ աւելի ա-
 ղէկ կ'ըլլայ. մարդուն կամքը առաջ տա-
 նելու գործակից կ'ըլլայ. անոր ապահո-

վութեանը համար կը հսկէ . անոր կ'օգնէ , զանիկայ կը պաշտպանէ ու կը գգուէ : Իր անընդհատ ծառայութիւններովը , իր կրկին կրկին գգուանօքը ու բախութեան ու տրտմութեան նշաններովը ու իր իղձերը յայտնելիք ձայներովը կրնայ իր տէրը իրեն հետ հաշտեցունել , անոր սրբտին տիրանալ , ու էն խիստ բռնաւոր տէրը իրեն պաշտպան ու բարեկամ ընել :

Շուները հասարակօրէն տասն և չորս տարիի չափ կ'ապրին . բայց մինչև տասն և եօթը տարի ապրող շուն մ'ալ տեսնուած կայ . բայց ալ զառամեր (պունամաք) , խուլիցեր , ու գրեթէ համր ու կոյր եղեր էր :

Թէ որ մէկը նոր ծնած լակոտները իր մօրը քովէն հեռացունէ , մայրը կ'երթայ մեծ զգուշութեամբ բերնով զանոնք կը բերէ ու իրենց խշտիքը (եաթաք) կամ անկողինը կը դնէ . և կը կարծուի թէ այն ձագերուն ամենէն աղէկը որն է նէ՛ նախ այն կը բերէ . անոր համար որսորդները թէ որ շուն առնելու ըլլան՝ մօրը ամենէն առաջ բերածը կ'ընտրեն :

Շունը այն աստիճան հաւատարիմ է որ առ հասարակ այս կենդանիին վրայ պատմուածները բանական մարդոց շատե-

ըուն ամբնալ կը բերեն : Նմանապէս շանը
խելքին ու յիշողութեանը վրայ ալ շատ
զարմանալի բաներ կը պատմուի պատմու-
թեանց մէջ :

Արեւելի վերաբուժին մէկը՝ օր մը փո-
ղոցի մը մէջ շուն մը տեսաւ , որ ոտքը
կոտրեր էր . քաշքշելով կը տանէր : Սիրտը
չի գիմացաւ առաւ իր դաշկինակին մէջ
պլեց տուն տարաւ , ոտքը կապեց ու քիչ
օրուան մէջ բուժնացուց . յետոյ թող տը-
ւաւ : Շունը շատ սէր ու երախտագի-
տութիւն ցուցունելէն ետեւ ելաւ իր տե-
ղը գնաց :

Տարիէ մը ետքը՝ նոյն շունը նորէն բը-
ժչկին դռանը առջին եկաւ սկսաւ հաչել
պոռալ թաթիկներով գետինը փորել , ու
այնքան աղաղակ բարձաւ , որ վերջապէս
ստիպեցան դուռը բանալու : Ա՛ իրաբոյ-
ժը իսկոյն ճանչցաւ իր բժշկած հիւան-
դը , որ սկսեր էր նորէն քիներ , սանդու-
խէն վար իջնալ վեր ելել , երթալ գալ ,
վերջապէս այնքան ըրաւ որ վերաբուժը
հետը վար իջաւ տեսնելու թէ արդեօք
ի՛նչ ունի իրեն ցրցունելու՝ և երբոր բա-
կը ինջաւ , հոն ապշեցաւ մնաց . վասն զի ,
տեսաւ որ բակը ուրիշ շուն մըն ալ կար
ոտքը կոտրած , որ անշուշտ առջի շունը

իրեն բերեր էր ըժշկելու համար :

Բայց մեր փողոցները գտնուած շու-
ները հասարակ շուներ են , անոնց բնու-
թիւնը աւրած են , աղտեղի ու շատերը
ցաւադար են . անանկ որ , անոնցմէ միշտ
հեռու կենալու է , անոնց դպչելու չէ .
վասն զի , երբոր բարկանան իսկոյն կը խած-
նեն , ու խածած մարդերնուն ալ շատը
կը մեռնին :

Մ Ե Մ Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Է Շ Ե Ի Շ Ն Ա Կ

Պ Ա Ր Ո Ն մը պզտի շուն մը ունէր որ երբեմն սիրե-
լով հետը կը խաղար : Էջը զայն տեսնելով նախանձեցաւ
անոր երջանկութեանը վրայ ու ինքնիրեն քաւ : « Ի՞նչ
ո կ'ընէ այս շունը որ մեր տիրոջը այսչափ սիրելի եղած է .
որո՞ւմը մի միայն քծնել , երբեմն թաթիկները անոր տալ ,
ո այոջը խաղցունել , ահա՛ այս է անոր բոլոր արդիւնքը
ո (մարիֆէթ) . թէ որ անով այսչափ սիրելի եղած է եւ
ո ալ կ'ընեմ , ու քան զայն պզտի անասունը աւելի սիրելի
ո կ'ըլլամ մեր տիրոջը ո : Աս ըսելով ելաւ ետքի երկու ու-
թին վրայ շանը բրածին պէս տիրոջն առջին կոշտութիւն

կայնեցաւ , սկսաւ զուալ , պոչը երերցնել և այլն : Իսկ
 սէրը զարմանալով՝ անոր կոչաւ շարժմունքը ու սէրը չա-
 խորժեց , մերժեց . ու կանչեց ծառայները որ վազէցին և
 կան աղէկ փայտ մը քաշելով հասուցում ըրին անոր ար-
 դեանցը ու անոր հասկըցուցին որ ամեն միտքերն աւս ու
 սիրտերն աւս անցածը չէ՛նք կրնար ընել առանց ծիծաղելի
 ու խորշելի ըլլալու :

Խ Ր Ա Տ

ՈՐԱՆՔ անանկ կրատորիչ վարժանիքներ ու
 կերպեր ունին , որ շոտով սիրելի կ'ըլլան ուրիշ
 ներքան : Ի՛նչպէս ասոնք անանկ բնական պորտիեր են ,
 որ առ հասարակ ամեն մարդոս չով չեն գտնուիր :
 Ուստի ով որ ՚ի բնէ անոնց յարմար հանճար ունե-
 ցեր է այն յետին ու կերպերը գործածելու՝ պէտք
 է որ այն միայն յանկայ : Խոհեմ մարդը միշտ պէտք
 է ինչպէնքս չննէ , որպէս զի բնութիւնը իրեն ինչ
 յիրք պոտեր է նէ՛ այն միայն գործածէ որ իշուան
 պէս ծաղը ըլլայ : Այլապէս մեջ ո՛րչափ քարբեր
 բնասորութիւններ , ո՛րչափ քարբեր ախորժակներ ու
 հանճարներ կան նէ՛ գրեթէ այնքան ալ քարբեր ար-
 հեսպներ , գործիեր ու զբաղմունքներ կան : Սիս
 չէ՛ որ մեկը այս արհեսպներուն ու գործիերուն
 մեջէն իրեն խելիին ու կարողութեանցը յարմար
 գոյն եղածը չէ ընտրէ , իր գտնուած վեճակին մեջ
 երկելի չէ կրնար ըլլալ , իր աշխատութեանն առար-
 արտուող չէ կրնար չաղել ո՛չ իրեն և ո՛չ ուրիշներուն :

Մ Լ Ս Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ ՈՒ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր ՈՒ

Տ Ա Ր Բ Ե Ր . ը ն թ ա ց ք . տ ն ե լ .
ե ղ ա ն ս ակ . խ ա մ ր ի լ . տ ու ն կ . ն ա
ր ի ն ջ . ջ Ե Ր մ ա ն ո ց . ս ա ու . ս ա ր ու .
թ ի թ Ե ու ն . ծ զ ը ի ու . ե զ ն . գ Ր ա ս տ .
այ ծ . մ ո ղ է ս . գ ո Ր տ . խ լ ու ր ու . ո զ
ն ի , չ զ ջ ի կ ան . ա ր . ե ղ Ե ա մ . մ ա
ռ ա խ ու լ զ . ա ր մ ա տ . ո լ ու ն . լ ու
բ ի ա . ո Ր թ . ձ ի թ ա պ տ ու լ զ :

Տ ի Ր ա ս է Ր . վ Ե հ ա ն ձ ն . բ ա ր Ե
ձ և ու թ ի ու ն . բ ն ա Լ ո Ր ու թ ի ու ն .
հ ս կ ե լ . գ գ ու ե լ . ան ը ն գ հ ա տ .
ի ղ ձ . զ ա ո ա մ ի լ . հ ա մ ր . կ ո յ ր .
խ շ տ ի ք . բ ան ս ակ ան . վ ի Ր ա ք ո յ ժ .
դ ա շ կ ի ն ս ակ . ե Ր ա խ ս տ ա գ խ տ ու թ ի .
ս տ ի պ ե լ . ք ծ ն ե լ . ա ղ ա ղ ա կ . ս ան
դ ու խ . ա պ շ ի լ . ան շ ու շ տ . ա ղ
տ ե ղ ի :

Նախանձիլ . արդիւնք . հա,
տուցում . մերժել . խորշելի .
զբաղմունք . ասորժակ . քաղել :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Ի՞նչ ՉՊԵՍ կը կոչուի տարւոյն առաջին եղանակը :
- Երբ կը սկսի , ձմեռը . և մինչև երբ կը տեւէ : - Ի՞նչ փո-
փոխութի կ'ըլլայ ձմեռը երկրի վրայ : - Ի՞նչպէս կ'ապրին
չղջիկանը , մողէսը և այլն ձմեռ ժամանակ : - Չիւնն ու
սառը սևակից կ'ըլլան : - Օդին ու արեգակին վրայ ի՞նչ
փոփոխութիւն կ'ըլլայ ձմեռը : - Ի՞նչ կ'ընէ երկրագործը
ձմեռ ժամանակ և ի՞նչ կը ցանէ :

Ի՞նչ գիտես շանը բնութեանը վրայ ինձի զուրցելու :
- Քանի տարի կ'ապրին շները : - Ի՞նչ կարգացիր դասիդ
մէջ շանը լսկոտներուն վրայօք : - Որսորդները ի՞նչ կար-
ծիք ունին եղեր լսկոտներուն վրայօք : - Շանը յիշողու-
թեանը ու խելքին վրայ ի՞նչ պատմութի գիտես : - Մեր
փողոցներուն շուներուն համար ի՞նչ կարգացիր :

Ի՞նչ առակ գիտես շան վրայ : - Ի՞նչ խելք սորվե-
լու է այս առակէն : - Ի՞նչ կը նշանակեն ընթացք , խամ-
բիւ . խուրդ . ջերմանոց և այլն բառերը :

ՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Ե.

ՄԵՍՆ Ե.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նոր տարւոյն սկիզբէն ետեւ շատ չի քշե՛ր օրերը կը սկըսին երկննալ ու գիշերները կարճընալ . արե ին լոյսը աւելի պայծառ կ'ըլլայ ու արեւն ալ երկինքին մէջ կը բարձրանայ : Քիչ քիչ անոր շառաւիղները աւելի կը ջերմանան , օդը առջի պէս ցուրտ չըլլար , հովերն ալ այնքան սաստիկ ու պաղ չեն ըլլար : Այն ժամանակը ուրիշ եղանակ մը կ'սկսի , որ գարուն (իւր պահար) կ'ըսուի : Այս եղանակ

կը տարւոյն էն գեղեցիկ եղա-
 նակն է . և աս ալ Մարտի ին-
 ներորդ օրէն մինչև Յունիսի տա-
 սը կը քշէ : Ծառերը կ'սկսին
 տերև արձակել . որ մէկն ալ՝
 ինչպէս է նշենին (պատէմ աղա-
 ճը) խակոյն ծաղիկով կը զարդար-
 ուի : Արկրի երեսը ամեն տեղ
 խոտ կը բողբոջէ (Ֆիլիզընմէք) .
 ցորենը կ'աճի ու դաշտերը կը
 ծածկէ : Յուրտէն փախչելով օ-
 տար երկիր գացող թռչունները
 կրկին կը դառնան ու ծիծառը իր
 հին բոյնը կը փնտրուէ : Միւս
 թռչունները իրենց նոր բոյն կը
 շինեն . ուստի խոտ ցելս (չա-
 մուռ) յարդի շիւղ , և բոյն շի-
 նելու պէտք եղած ուրիշ բա-
 ներ կը ժողովեն : Բոյներնին յար-
 մար տեղեր կը շինեն , ձու (հաւ-
 կիթ) կ'աճեն , կը թխսեն (քօ-
 լօշկա նստիլ) , ու միայն կերա

կուր փնտուելու գացած ժամա,
 նակնին անոնց վրայէն կ'ելլեն :
 Միայն կկու (բուբու) թռչունն
 է որ իրեն բոյն չի չիներ, ու իր
 հաւ կիթները ինք չի տածեր, այլ
 զանոնք ուրիշ թռչնոց բոյնը կը
 գնէ մայրերնին հոն չեղած ժա,
 մանակը : Թռչունը կուգայ ու
 բնաւ բան մը չի գիտնալով կը
 կուին հաւ կիթները իրենին պէս
 կը տածէ : Բայց երբոր կկուին
 ձագերը կը ծնին, զիրենք տածող
 ղին բուն ձագերը բունէն վար
 կը ձգեն : Թռչնոց վառեակները
 (ձագ) ծնածնուն պէս մայրեր
 նին անոնց յարմար եղած կերաւ
 կուրները կը բերեն :

(Կիծաւր իր ձագերուն ճանճ,
 սարդ ու փոքրիկ միջատներ կու
 տայ : Ղնճղու կը կամ ծիտը (սէր
 չէ) ու հունտերով ապրող ու
 րիշ թռչունները իրենց վառ

Եակներուն հունտ կը բերեն, որ նախ կը կըլեն կոկորդներնուն մէջ կը պահեն ու հոն կակուղցունելեն ետեւ ձագերնուն կուտան : Բայց արծիւը, բազէն (չա հինը), ցինը (չայլաք) օդին մէջ թռչտելով թռչուններ ու փոքրիկ չորքոտանիներ կը յափշտակեն, զանոնք իրենց կսուցովը ու ճանկերովը կը գիշատեն կուտեն ու անոնցմէ ձագերնուն ալ մաս կը հանեն :

Բարնան ժամանակը օդին մէջ շատ տեսակ մանր միջատներ կը տեսնուին որ ծաղկէ ծաղիկ կը թռչտին : Սեղուները որ ցուրտին պատճառաւ լինելաներուն մէջ պահուրտած են, ալ հիմայ օրուան խիստ տաք ժամանակը դուրս կ'ելեն ու ծաղկանց վրայ կը ցրուին, որ անկէ իրենց մեղը շինելու հիւթ ու

Իրենց կերակուր հանեն: Բոլոր
 գաշտերը գեղեցիկ կանանչով մը
 կը զարդարուին. օդը նորածին
 ծաղկանց անուշ հոտերովը կը
 լեցուի: Թուշունները տերևներ
 բուն մէջ տեղէն կ'սկսին եր
 գել, ուրախանալով գարնան վե
 րագառնալուն վրայ: Անասուն
 ները (տավար) արածելու կ'ել
 լեն ու այն թարմ (թագէ) խո
 տերը որ նոր ծլեր են՝ ախորժե
 լով կ'ուտեն. ասով աւելի զօ
 րեղ, գեր ու առոյգ (տիրի)
 կ'ըլլան: Աշխարհներն ու այծերը
 կը ծնին, ու այն նոր ձագերը կը
 պահուին ու շահով կը վաճառ
 ուին: Աշխարհերէն ու այծերէն
 կաթ կ'առնեն, անով կարագ,
 բանիր, մածուկ, սեր, շիճուկ
 կը շինեն. անոնց բուրդն ալ կը
 կտրեն կ'առնեն. վասն զի, թէ
 որ ատենին չի կտրեն ինքիրեն,

նուէն կը թափին ու կը կորսուին :
 Վիւղացին զուարթ դէմքով տու-
 նէն կ'ելլէ ու պահած ընդեղէն
 ները (զահրէ) ու հունտերը կը
 ցանէ որ անոնց պտուղը մօտա-
 ւոր եղանակներու մէջ ժողովէ :
 Յորենը ցանած արտերը տեսնե-
 լու կ'երթայ ու վախնալով որ
 չըլլայ թէ գէշ խոտերը աճելով
 դանոնք ծածկեն, կամ թէ անոնց
 ծծելը հիւթը իրենք ծծեն, այն
 խոտերը կը քաշէ կը մաքրէ : Մար-
 գերուն (չայրը) վրայէն լառի
 բուսած չոր խոտը կը հնձէ ու
 դանոնք կը լիւէ . և երբոր աղէկ
 մը կը չորնայ մարագին (սաման
 լըգ) մէջ կը պահէ :

Այս տեսակ խոտը ամենէն
 աղէկ ու ամենէն հիւթեղն է :
 Օտուերուն ալ որ մէկին պտուղը
 կ'սկսի հասուննալ, նուչը, կե-
 ռասը (քիրագ) ու ծիրանը (զէռ

տալի) կը ժողովեն :

Ասոնց հետ մէկ տեղ քանի մը տեսակ տանձեր ալ կը ժողովեն ու անոնցմէ ետեւ ալ շոր ներք (սալոր) : Գեղացին որթերն ու պտուղները լաւ ցունելու համար զանոնք կը պատուաստէ (աշկ'ընէ), ու անանկով պտուղ չունեցող կամ գէշ պտուղ տուող ծառը՝ համեղ ու հիւթեղ պըտուղ կուտայ : Ձիթենիները կը տնկէ, որթերուն ցից (. քազը. ք) կը տնկէ թէ որ չունին, ոմանք որթերն ալ կը յօտեն (պուտամար) : Ամանապէս, պտուղ տալիք ծառերն ալ աչքէ կ'անցունէ՝ որ չըլլայ թէ շատ ճիւղ սալով պտուղնին քիչնայ :

Գիւղացի կիներն ալ այս եղանակին վերջերը շատ ատեն տունը կը կենայ շերամներուն, (իփէկ պէօճէյի) հոգ տանելու համար :

Չանոնք թթենւոյ տերևով կը
կերակրէ ու մեծ զգուշութիւն
կ'ընէ որ այն տերևները թաց
չըլլան : Ստէպ ստէպ սեղաննին*
կը մաքրէ ու բնակարաննուն օ
գը կը փոխէ : Կը ջանայ որ մա
քուր պահուին ու իրարու վրայ
չատ չի դիզուին : Օրուան խիստ
տաք ժամանակը շերամատանց
օդ կուտայ , կ'զգուշանայ որ
չըլլայ թէ շառաչիւն (չամաթայ)
մը հանելով կամ զանոնք սաս
տիկ ցնցելով խռովէ , մանա
ւանդ երբոր դեռ կը քնանան ,
ու անոնց հիւանդները կը զատէ :
Երբոր շերամները ալ կ'ակսին
հաստանալ կունակնին քիչ մը կը
դեղնի , անոնց մօտ քանի մը կա
պոց ցախ (չալը) կամ տերևալից

* Այն գախապահները իմանալու է , որոնց վրայ
շերամները կը կենան ու կը բնանան :

ուստեր կը դնէ, շերամները ա-
նոնց մէջ կը քաշուին խողակնին
շինելու համար ու մէջը կը գոց-
ուին : Շերամները գոցուելէն
քանի մը օր ետքը խողակները
կը ժողովէ արևը կը փուէ ու այն
քան կը տաքցունէ մինչև որ մէջի
կենդանին կը մեռնի : Բայց նախ
անոնցմէ մէկ քանին կը զատէ ու
րոնցմէ թիթեռներ կ'ելլեն ու
յաջորդ տարուան սերմ կը ձգեն :

Մ Ա Մ Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՁԻ

Ձիւ՝ մարդուն նուաճած կենդանի-
ներուն ամենէն ազնուականը կը համար-
ուի : Այս կենդանին իր տիրոջը պէս սրը-
տոտ է, անոր պէս վտանգը կը տեսնէ

ու կ'արհամարէ : Օ, էնքի ձայներուն շուտով կը սովորի, զանոնք կը սիրէ ու կը փնտռէ . իր տիրոջը հետ որսի, նիզակախաղութեան ու արշաւանաց զուարճութեանը մասնակից կ'ըլլայ, կը շողայ ու կը փայլատակէ . բայց իր քաջութեանը չափ ալ հնազանդ է : Ինչաւ իր կրակոտ բնութեանը չի յաղթուիր, իր շարժումները կրնայ զսպել : Մէջ միայն իրեն առաջնորդող ձեռքին կը զիջանի, այլ և կարծես թէ անոր իղձերը կը հետաազօակէ (իզէմէք), անկէ առած ազդեցութիւններուն հնազանդելով կը դիմէ . ինքզինքը կը սանձէ կամ կը կասի, միայն անոր կամքը կատարելու համար կը շարժի : Չին անանկ կենդանի մըն է որ ինքզինքը կը ձգէ ու իր տիրոջը համար կ'ապրի :

Իարե՞ձև ու թեան կողմէն ալ ձին շատ երևելի կենդանի մըն է : Կենդանեաց մէջ չի կայ մէկ ուրիշը՝ որ իր մարմնայն ամեն մէկ մասը իր հասակին մեծութեանը հետ այնքան համեմատութիւն ունենայ : Չին իր գլուխը վեր առնելովը գիտես թէ չորքոտանեաց կարգէն կ'ելլէ, ու այն ազնուական կեցուածքովը երես երեսի կը նայի : Չիուն աչուրները կենդանի ու բաց են . ահանջները բարեձև ու չափաւոր :

Թաշը (փէրչէմ) խիստ յարմար ինկած է գլխուն վրայ, որուն ճիտը կը զարդարէ ու անոր զօրութեան ու պերճութեան երևոյթ մը կուտայ : Թաւ ու երկայն պուշը խիստ յարմար կերպով մը ինկած է իր մարմնոյն վերջը, ու վրայէն ճանճերը քշելու շատ կ'օգնէ : Չին երբոր անօթի կամ ծարաւ ըլլայ, իղձ մը կամ որ և իցէ զգացում մը հասկըցունել ուղէ, ակռաները կը ցուցունեն՝ կը խխնջէ (.քիշնէմէք) : Թէ որ հոգնած կամ յուսահատած ըլլայ ականջները վար կը կախէ . Թէ որ տեղէ մը ձայն մը առնէ՝ ականջները հոն կը անկէ, ու Թէ որ մէկը առջին՝ մէկալը ետին տանի՝ չարութիւն ու բարկութիւն կը նշանակէ :

Մտրուկը (Թայ) կամ ձիուն ձագը ինը ամիսէն կը ծնի : Արկու տարուան ըլլալէն ետեւ աստուին մէջ կը տանին ու օր մը իր կրելիք հանդերձանքները (Թախում) անոր կը ցուցունեն ու անոնց շուտամանը կը սորվեցունեն : Տարիէ մը ետքը քիչ քիչ կը հագուեցունեն, նախ համետը (էյէր) կրել ու սանձ առնել կը սորվեցունեն, քայց մինչև որ չորս կամ վեց տարուան ջըլլայ, վրան նստելու չէ, վասն զի մինչև որ այն ժամանակին չի հասնի մարդ տա-

ներու ուժ չ'ունենար : Կառածիգ ձիերն
ալ նմանապէս այս տարիքէն կ'սկսին նուա-
ճել, զանոնք ուրիշ ընտելացեալ ձիերու
հետ լծելով : Չին մէկ անգամ նուաճե-
լէն ու կրթելէն ետև շուտով աշխատու-
թեան կը սովորի : Այլի բերանը խնայե-
լով գործածելու է, յետոյ նայելու է որ
պարապ չի կենայ :

Չին մինչև 30 տարի կրնայ ապրիլ :
Բոլոր կենացը մէջ օգտակար ըլլալէն ետև,
մեռնելէն ետև ալ օգտակար է : Անոր
մորթը կը շահեցունեն, մազէն մաղ, նուա-
գարանի աղեղ (քէմանէ) չուվան, բարձ
և այլն կը շինեն, ոսկորները կը ճախարա-
կեն ու շատ բանի կը գործածեն : Առքին
եղունգները կը հալեցունեն ու անկէ կո-
ճակ, տուփ և այլն կը ձուլեն : Աորթէն
շատ պատուական կաշի կը շինեն, որ հա-
մետ շինելու շատ յարմար կուգայ :

Թէ որ հանդարտ թողուս անմնաս կեն-
դանի մըն է ձին, բայց թէ որ նեղես կամ
բարկացունես՝ մնասակար կրնայ ըլլալ, ա-
նոր համար նայելու է որ ձի մը տեսած
ժամանակնիդ քովը՝ մանաւանդ ետի կող-
մը չերթաք ու պոչը չի քաշէք, վասն զի
շատ խեղճ տղաքներ տեսնուեր է որ փո-
ղոցներուն կամ ախոռներուն մէջ տեսած

ձիերնուն քովը գացեր պոչը քաշեր, քա-
րով կամ գաւազանով ձին գրգռեր են, որ
ան ալ բարկանալով կից (թէքմէ) նետեր
ըղեղնին տարողներ, մէջբերնին կոտրեր,
ու այս կերպով շատ տղաք մեռեր կամ ցա-
ւագար եղեր են :

Չիերուն վրայօք շատ զարմանալի պատ-
մու թիւններ կան : Գաղղիոյ հեծազօրաց
գնդապետներէն Պ. Պուզանէլ կը պատ-
մէ թէ, իր գնդին մէջէն մէկուն ձին որ
շատ գեղեցիկ ու շատ ալ վառվռուն կեն-
դանի մըն էր, տարիքն առած ըլլալով ահ-
ռաները այնքան մաշեցան որ ոչ խոտ կըր-
նար ծամել և ոչ ալ վարսակը (եուլաֆ)
փշրել : Ասոր երկու քովը երկու ուրիշ
ձիեր կային երկու ամիսի չափ կերակրե-
ցին զանիկայ, բերնէն ծամած խոտը կը
քաշէին ու իրենք աղէկ մը ծամելով կը
կին առջին կը նետէին : Արսակին ալ ա-
նանկ կ'ընէին, աղէկ մը կը մանրէին ու
բերնին մօտ կը ձգէին : Այս անսովոր տե-
սարանին հեծելազօրաց լման գունգ մը
ականատես եղաւ :

Մ Ա Մ Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Ա Ռ Ի Ի Ծ Ե Ի Զ Ի

Ա Ռ Ի Ի Ծ մը պարարտ (եաղլը) ձի մը տեսնելով ու զեց որ անկէ կտոր մը ուտէ, բայց չէր գիտեր թէ ինչպէս զանիկայ իր ճանկը ձգէ: Վերջապէս ձայն հաննց թէ ինք լաւ բժիշկ է ու օտար երկիրներ պտըտելով կենդանեաց ամեն հիւանդութիւնները բժշկելու շատ փորձ եղած է. այս հնարքով կը յուսար որ կենդանիները ինքի բեննուն իր քովը կուգան կամ ինք կրնայ գիւրու անոնց մէջը մտնալ ու իր խորհուրդը կատարելու առիթ ունենալ: Չին հասկընալով առիւծին մտքը, ուզեց որ անոր ազէկ խրատ մը տայ, ուստի բնաւ իր մտքը չի յայտնելով ինքզինքը հիւանդ կեղծեց ու գնաց անառիւծին որ իր ստքի փուշը հանէ, որ զինքը բոլորովին կազ ու անհանգիստ ըրեր էր կ'ըսէր: Առիւծը սիրով ընդունեց ձիուն առաջարկութիւնը, ուստի ուզեց որ տեսնայ անոր վերքը: Չին ալ ետեւի ոտքը վեր առաւ, ու երբոր առիւծը վրան ծռէր ու իբր թէ վերքը կը զննէր, ձին անանկ կից մը տուաւ առիւծին քիթին բերնին՝ որ խելքը գլխէն գնաց ու թմբած՝ գետնին վրայ շրջեցաւ մընաց: Չին ալ անկէ ետեւ սկսաւ փախչել խիստ լըծով ու խնդալով ըրած նենգութեան յաջողութեանը վրայ, որով անանկ մէկուն խորհուրդը պարապը հանեց որ իր կենացը նենգել կ'ուզէր:

Խ Ր Ա Տ

Թ Ե Պ Ե Տ ամեն կերպ նենգութիւնն ու խոր

դախո-լի-նը ցած Բան է, ու իմաստունն և պար-
 ուս-որ ճարտու վայելը-չ Բան չէ. սակայն կար-
 ծե-ս լի խարդախո-լի-անն հասո-ցո-նն ալ նոյն իսկ
 խորամանկո-լի-նն է : Խարդախո-լի-նը ինքնիրե-
 նանկ վաս ու պարտոյ արժան Բան ճըն է, որ իր
 փեսակէն փոխարինո-լի-նն ճը Գանալը աճենէն յար-
 ճարն է : Յայտնի պատիժը լախալանց աղի- պա-
 րիժ իը համարո-ի, անոր համար իրճով ղէնքը պար-
 ժելը ա-ելի վայելը-չ է : Ըսկէ յայտնի իը փե-
 նո-ի լի խարդախո-լի-նը որչափ ցած ու Գար-
 ղիլի Բան ճըն է ինքնիրե-ն, ու իելացի ու Բարի
 ճարտը որչափ եր կենալը- է անկէ : Ի-արի ու-
 սորբ սրտի ճը առաջին նշանը անկիղճո-լի-նն է :

Մ Ա Ս Ն Գ .

ՔԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԲԱՌ ԲԱՌԵՐՈՒ

Շ ԱՌԱԻՒՂ . ջերմանալ . գա-
 րուն . տերև . նշենի . բողբոջել .
 ծիծառ . բոյն . ցելս . ձու . թըխ-
 սել . կկու . տածել . վառեակ .
 միջատ . ծիտ . ճնճղուկ . հունտ .

կոկորդ . արծիւ . բաղէ . ցին .
 չորքոտանի . կտուց . ճանկ . գի
 շատել . վերագառնալ . աւոյգ .
 վաճառել . կարագ . սեր . շիճուկ .
 ընդեղէն . մարգ . մարագ . հիւ
 թեղ . նուշ . կեռաս . ծիրան .
 տանձ . շոր . պատուաստել . հա
 մեղ . ցից . յօտել . շերամ . թը
 թենի . ստէպ ստէպ . սեղան .
 շերամատուն . շառաշիւն . ցըն
 ցել . խռովել . կապոց . ցախ .
 տերեւալից ոստ . խոզակ . թի
 թեռն . յաջորդ :

Նուաճել . նիզակախաղու
 թիւն . արշաւանք . շողալ . փայ
 լատակել . զիջանիլ . հետազ
 տել . ազդեցութիւն . դիմել .
 սանձել . կասել . հասակ . հա
 մեմատութի . կեցուած . բաշ .
 պերճութիւն . խխնջել . մրտ
 րուկ . հանդերձանք . համետ .
 տանձ . կառաձիգ . լծել . նուա

գարան . աղեղ . Ճախարակել .
 եղունգ . տուփ . ձուլել . փոշոց .
 հեծելազօր . գնդապետ . վարսակ . տեսարան :

Պարարտ . ճանկ . բժիշկ . օտար .
 առիթ . խորհուրդ . կեղծել . կաղ .
 առաջարկութիւն . վերք . զննել .
 թմբրիլ . շրջել . նենգել .
 նենգութի . խարդախութիւն .
 խորամանկութիւն . հատուցում .
 փոխարինութի . անկեղծութիւն :

Հ Ա Ր Ց Մ Ո Ւ Ն Ք

ՆԱՐ ասրւոյն սկիզբը՝ օգին ու օրերուն վրայ ի՞նչ փոփոխութիւն կ'ըլլայ : - Ե՛րբ կը սկսի գարուն : - Ի՞նչ փոփոխութիւն կ'ըլլայ երկրի վրայ գարնան մէջ : - Ի՞նչ կ'ընեն թռչունները այս եղանակին մէջ : - Ի՞նչ գիտես կկու թռչունին վրայ ինծի զուրցելու : - Կա՞թէն ի՞նչ բան կը շինուի : - Գիւղացին ի՞նչ կ'ընէ այս եղանակին մէջ : - Որո՞նք են այս եղանակին հասած պտուղները : - Ի՞նչ կ'ընէ գիւղացի կինը այս եղանակին մէջ : - Ի՞նչ

գիտես շերամին վրայօք ինձի զուրցելու :

Արնան ինձի նկարագրել ձիուն բնաւորութիւնը :

- Ի՞նչ մասնաւոր վայելութիւններ ունի ձիուն մարմինը :

- Ձին ի՞ր այլ՜և այլ զգացումները ի՞նչ նշաններով կը

յայտնէ : - Ի՞նչ կարգացիր մտրուկին վրայ դասիդ մէջ :

- Մեռեալ ձին ի՞նչ կերպով կը շահեցունեն : - Ի՞նչ խը-

րատ կար ձեզի դասերնուդ մէջ ձիուն վրայօք : - Ի՞նչ

պատմութիւն գիտես ձիուն խելացը նշան մը սեպելու :

Ի՞նչ առակ գիտես ձիուն վրայ : - Ի՞նչ խելք սոր-

վելու է ասկէ : - Ի՞նչ կը նշանակեն շառաւիղ , ծիծառ ,

բոյն , կկու և այլն , բառերը :

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Օ.

ՄԱՍՆ Ը.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՏԱՐԻՈՅՆ կէսին մօտ ցորեկները գիշերներէն շատ աւելի երկայն կ'ըլլան : Արևը աւելի բարձր կ'ըլլայ ու մեր վրայ աւելի երկար ժամանակ կը մնայ : Ուստի օդը կը տաքցունէ ու անանկ այն եղանակը կուգայ որ ~~ամառ~~ (եազ) կ'ըսուի : Այս եղանակն ալ յունիսի 10էն մինչ չեւ սեպտեմբերի 10 կը քշէ : Այս եղանակին մէջ ցորենը կը սկսի հասուննալ, հասկերը (պաշար) կը ծանրանան ու կը ծոխն

ու պայծառ խարտեաչ (սարըմ-
թըրաք) գոյն մը կ'առնեն : Պայ-
ծառ գիշերները ցորենի դաշտե-
րը անթիւ լուսերով կը փայլին :

Այս լոյսերը հասկերուն բո-
լորտիքը կը թռչրտին . մէյ մը ան-
յայտ կ'ըլլան մէյ մը նորէն կը
տեսնուին ու երկիրը գիտես թէ
երկինքի պէս աստղերով ծած-
կուեր է : Այս լոյսերը բազմա-
թիւ փոսուռաներէն (աթէշպէօ
ճէյի) կը պատճառին : Անոնց լոյ-
սը կրակի լոյսին կը նմանի՝ բայց
չերեր :

Գիւղացին երբոր կը տեսնէ
որ հասկերը գեղներ են, ման-
գաղը (օրաք) կ'առնէ արտը կ'եր-
թայ, ցորենին ցօղուներ (սափ)
գետնին մօտ կը կտրէ ու հաս-
կը հասկին միացունելով՝ տեղ
տեղ գետնին վրայ կը ձգէ որ ա-
ղէկ մը չորնան . ետքը զանոնք

կը ժողովէ որայ (ԹուԹամ) կը
կապէ . ու թէ որ օդը աւրուի
անձրև ցուցունէ , իսկոյն այն
որայները իրարու վրայ կը դիգէ
մանր բլուրներ կը շինէ այն կեր
պով՝ որ հասկերը մէջը ու ցօ
ցօղուններուն կոթը դրսի կող
մը գան : Քանի մը օր ասանկ կը
ձգէ մինչև որ աղէկ մը չորնան,
ու ցորենը դիւրաւ հասկէն ելլէ :
Այն ժամանակը կալը (հարմանը)
կը տանի կը ծեծէ , կամնասայ
լով (տիւէն) ցորենը իր պարու
տակէն (մաշկ) ու յարդէն կը
զատէ ու կը տանի համբարա
նոցներու մէջ կը պահէ , ու այն
յարդերուն որայներն ալ տանը
բոլորը կը դիգէ :

Այս միջոցին մրջուները կը
սկսին ծակերէն կարգ կարգ ել
լել , ու ցորեն փնտռելու կ'եր
թան որ իրենց տունը տանին .

ցորենին հատերը բերաննին
կ'առնեն ու զարմանալու արժան
ուժով մը կը քաշեն կը տանին .
վասն զի, ցորենին մէկ հատը
մըջունէ մը 20 անգամ աւելի
ծանր է կ'ըսեն : Այսու ամենայ
նիւ, մըջիւն մը ցորենը բերանը
առած անանկ արագ կ'երթայ
որ գիտես թէ բնաւ իրեն ծանր
չէ :

Մըջիւնները իրենց տուներ
ուրիշ սերմեր, քարի ու փայտի
կտորուանք ալ կը տանին ու ա
նոնցմով իրենց տուներ կը շինեն :
Այս տուներուն մէջ մըջիւննե
րը ձու կ'ածեն որ երկայն ու
ճերմակ բաներ են որոնցմէ կը
ծնին փոքրիկ մըջիւնները :

Ցորենը ցանելէն ետե գիւ
ղացին արտին հողերը կը կտարտէ
որ արեին շառաւիղներովը աղէկ
մը եփին, ու որթերուն բոլորը

Եղածները կը կակուղցընէ որ
 աղէկ պտուղ տան : Արթերուն
 ծայրերը կը կտրէ ու տերեւնե-
 րուն շատը կը փրցունէ որ ող-
 կոյզները (սաւքըմ) աղէկ մը արեւ
 տեսնեն : Արջանայ որ իր մեղու-
 ներուն պարը (սիւրիւ) շատ
 ցունէ, ուստի նոր ծնած մե-
 ղուներուն ձագերը զատ փե-
 թակներու մէջ կը դնէ : Բոլոր
 այս գործքերուն մէջ գիւղացիին
 մինակ վախցած բանը մրրիկնե-
 րն են, որ այս եղանակին մէջ
 մէկէն 'ի մէկ ստէպ ստէպ կը
 պատահին : ()դին են պայծառ
 ժամանակը երկինքը սև ամպե-
 րով կը ծածկուի որ կ'սկսին փայ-
 լատակել, որոտալ . կայծակն ալ
 անոնցմէ կ'երլէ ու ասեղ գո-
 ռուրով մը գետինը կ'իյնայ : Այն
 ժամանակը օդը սաստիկ հովե-
 րով կը շարժի, գետինը ջրով

կ'ողողէ կամ կարկուտով կը ծածկուի որ ապագայ հնձոց ու կը թոց շատ փնաս կ'ընեն:

Օրուան տաք ժամանակները բոլոր կենդանիները ստուերը կը քաշուին որ արեւուն չափազանց տաքութիւնը չըզգան: Փոքրիկ թռչունները ոչ կ'երգեն և ոչ ալ կը թռչտին. եզներն ու ոչխարները կամ գոմերուն մէջ և կամ ուրիշ զով տեղ մը կը նստին ու կ'որոճան: Վիւղացին իր գործքերը կը դադարեցունէ ու ստուեր կամ ուրիշ զով տեղ մը կը քաշուի: Միայն ճպուռն է որ կ'երևայ թէ արեւուն ջերմութեն կ'ախորժէ ու բոլոր ու ժովը ծառերուն ոստերուն ծայրը կեցած կ'երգէ: Այս փոքրիկ կենդանին՝ երկար ժամանակ գետնին տակը ծառոց արմատներուն հիւթը ծծելով կենալէն

Ետև , բուճերուն վրայ կ'ելլէ :
 Բայց այն ժամանակը տակաւին
 թէ չունի , մարմինը աւելի կըր
 է , ու գոյնն ալ պայծառ կա
 նանջ կ'ըլլայ : Բիչ մը բուճին վը
 րայ հաստատ կը կենայ , կունա
 կի կեղևը կը բացուի ու կամաց
 կամաց ճպուռը անկէ կ'ելլէ :
 Ճպուռն մարմինը նախ կակուղ
 է ու գոյնը բաց ու թւերն ալ
 ծալած են : Թւերը կամաց կա
 մաց կը տարածին , մարմինը ա
 վելի կարծր ու աւելի թուխ
 (սև) կ'ըլլայ . ալ անկէ ետև զօ
 րութիւն կ'ստանայ ու կը թռչի :

Այս եղանակին՝ երկիրը շատ
 պատուական պտուղներ կը բուս
 ցունէ , ու մանաւանդ ամառ
 ուան տաքութիւն պատճառած
 ծարաւութիւն անցունելու հա
 մար խիստ օգտակար : Դեղձը
 (չէֆտալի) , սելսը (գալուէն) ,

ու մանաւանդ նուռն ու մեղ-
րապոստը (գարբուզ) ամառուան
մէջ խիստ ախորժանօք կ'ուտ-
ուին :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Փ Ի Ղ .

Ինչո՞ք ուր կէտը (ատապալըղը) ձը-
կանց՝ ու ջայլամը (տէփէ քուշու) թրու-
նոց մէջ, ասանկ ալ փիղը (Ֆիլ) չորքո-
տանեաց մէջ ամենէն մեծ կենդանին է :
Լ'նոր մարմինը թանձր ու կարճ է . սրուն-
քը ձիգ ու անշնորհք, ոտվըները կլոր ու
թիւր (ծուռուամուռ), աչուըները՝ գլխուն
ու խկանջներուն մեծութեանը նայելով
մանր : Ա՛ երջապէս իր սլատիճը (խորթում)
որ ձեռքի տեղ կը գործածէ ու երկու
ժանիքն ալ վրայ աւելցունելով՝ փիղը ար-
տաքոյ կարգի կենդանի մըն է :

Փիղը ջրչան պէս ճարտար, կապիկի պէս հնարագէտ շան պէս մեծանձն, ու եղջերուի (կէյիկ) պէս երկայնակեաց է : Իր վրայ շատ ծանր բեռներ կրնայ տանիլ : Իր զօրութեանը ու քաջութեանը հետ հանդարտութիւն ու համբերութիւն ալ ունի : Երախտիքն ալ կը յիշէ, թշնամութիւնն ալ : Եւս կենդանին Եփրիկէի ու Եսիայի մէջ կը գտնուի . ուր բեռ կրելու կը գործածեն և մինչև անգամ լման տուն մը մարդիկ վրան հեծնալով տեղէ տեղ կը ճանապարհորդեն :

Դոմետիանոս Հռովմայ կայսրը օր մը Հռովմայեցւոց հարկինք մը ընել ուզելով՝ խել մը փիղերու կաքաւել սորվեցունել տուաւ : Ենոնցմէ մէկը իր դասը չի գիտնալուն համար պատժուեցաւ . այս կենդանին հետեւեալ գիշերը տեսան որ լուսինկային՝ ինքնիրեն իր դասը կը կրկնէր կոր : Ուրիշ փիղ մըն ալ իր առաջնորդէն չարչրովելով բարկացաւ ու զանիկայ մեռցուց : Խեղճին կինը յուսահատելով՝ առաւ իր երկու զաւակները ու բարկացած կենդանիին առջին նետելով . ա՛ռ, ըսաւ . որովհետև դուն իմ երիկս սպաննեցիր, ա՛ռ աս զաւակներուս հետ իմ կեանքս վերցուր : Փիղը երևաց թէ կըս-

կրծաց, իր պատիճովը մեծ տղան վերցուց
 ու ճիտին վրայ դրաւ ու անկէ ետև ալ
 ուրիշ առաջնորդ չի ճանչցաւ :

Օ ինուոր մը քանի որ ռոճիկ առնէր
 սովորութիւն էր ըրեր որ փիղին մէկին
 քիչ մը օղի կը գնէր ու կը խմցունէր .
 զինուորը օր մը չափէն աւելի խմելով պա-
 հապանները ետևէն ինկան որ բռնեն բան-
 տը դնեն, բայց զինուորը փախաւ փիղին
 տակը մտաւ ու հոն քնացաւ : Պահա-
 պանները շատ ջանացին որ զանիկայ այն
 ապաստանարանէն հանեն, բայց ճարը չե-
 դաւ . երախտագէտ կենդանին պաշտպա-
 նեց իր բարեկամը ու ձեռք չի տուաւ :
 Միւս օրը զինուորը սթափեցաւ իր գինու-
 վութենէն արթնցաւ ու ինքզինքը այն սոս-
 կավիթխար կենդանիին տակը պառկած
 գտնելով սարսափեցաւ : Փիղն ալ՝ որ կա-
 րելի է անոր սարսափը հասկըցաւ գըգ-
 ուեց զանիկայ իր պատիճովը ու գիտես
 թէ անոր հասկըցունել ուղեց թէ ալ կըր-
 նար հիմայ ապահով երթալ :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Փ Ի Ղ Ե Ի Մ ՈՒ Կ

Օր մը պզտի մուկ մը մեծ փիղ մը տեսաւ ու ըս-
կաաւ անոր ծանր ծանր շքեղաբար քաւելը ծաղը ընել :
Փիղին վրայ սենեակի նման շինուածք մը կար ու անոր մէջ
ալ ազնուական տիկին մը նստեր էր ու հետն 'ի վեր իր
շնակը . կատուն ու կապիկն ալ առեր ճանապարհորդու-
թիւն կ'ընէր : Մուկը կայներ կը զարմանար թէ ինչպէս
մարդիկ այս մեծ ու անճուռնի կենդանին տեսնելու կ'ա-
խորժեն ու կը սիրեն . երկրի վրայ մեր մարմինը որչափ
աւելի տեղ բռնէ՝ մեր յարգն ալ արդեօք այնչափ աւելի՞
կ'եւելնայ կ'ըսէր : Ետքը ժողովուրդին գառնալով՝ այս
կենդանին ինչուն կայներ կ'ըզմայլք կ'ըսէր . միթէ անոր
վիթխարի մարմինն է ասորժածնիդ , որ տղայոց վախ կը
բերէ : Մենք թէպէտ այսչափ փոքր ենք , բայց մեր յարգն
ալ փիղերուն յարգէն գարեհատ մը վար չէ . ուրիշ շատ
բաներ ալ պիտի ըսէր , բայց տանը մէկէն կատու մը ե-
լաւ ու վայրկեան մը չի քշեց հասկըցուց անոր , որ մուկին
ու փիղին մէջ տեղը մեծ տարբերութիւն կայ :

Խ Ր Ա Տ

ՉՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆ ԻՆՆԱՅԻՆՆԵՐ ԴԱՐՈՒՄ
ԲՆՈՒՄԵՆԵՐ ԵՐԿՐՈՒՄ ԱՆՈՒՄ ԿԻՄԱՐՈՒՄ ԻՆՆԵՐՆ ԵՆ , ՈՒ
ԵՐՈՆՅՈՒՄ ԱՆՆԱՅԻՆ ԶԱՆԻՄ ԿԻՄԱՅԼՈՒՄ Է : ՉԱՅԱՐԿՈՒ

Տարրը իր վրայ Տիշտ աղէի համարումս կ'ունենայ .
 ունայնը իւր նայի ուր ինչպէնքը ուրիշէ հասնեցունէ .
 ասով երկուսն ալ չեն սիրո-իւր . վասն զի , հարարը
 անդարար յարգ ու պատիւ- փնարուելուն իւր յանջ-
 րացունէ ու իւր փառքիացունէ . իսկ ունայնը չնչն
 հնարքներ Բանեցունելով Տիշտ հաճելէ ըլլալու աւ
 իսպիւրն՝ շատ անգամ ծիծաղելէ կ'ըլլայ = Հը-
 պարար՝ ոչ Տիշտն նախանչոպ կ'ըլլայ ուրիշէ աղէ-
 կո-լեանը , այլ և ի՞նչ ալ կ'ըլլայ ու իւր լեւրո-լի-ն
 ները և ուրիշէ աղէկո-լի-նները չէ պետներ = Այս
 կարգ Տարրի կ'ըլլայ անգամ իրենց սարգ վեճակը ի-
 ընց փաստով իւր սորվին , ինչպէս ուր այս աստիկն
 Տիշտ Տո-կին պատահեցաւ :

Մ Ա Մ Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Հ Ա Ս Կ . խարտեաչ . փոսու-
 ռայ . մանգաղ . ցօղուն . դեզ .
 որայ . բլուր . կալ . կամնասայլ .
 պարուտակ . համբարանոց . մըր
 ջիւն . սրայ . շառ աւ իղ . օղկոյղ .

պար մեղուաց . միրիկ . ստէպ
ստէպ . փայլատակել . որոտալ .
ահեղ . ողողել . հունձք . կուծք .
գոմ . որոճալ . զով . ճպուռ .
ոստ . բուն . թուխ . դեղձ . սելս .
մեղրապոպ :

Կէտ . ջայլամ . փիղ . չորքո
տանի . սրունք . ձիգ . անչնորհք .
թիւր . պատիճ . ժանիք . ջրչուն .
եղջերու . երկայնակեաց . կաքա
ւել . օղի . ապաստանարան . սթա
փել . սոսկավիթխար . գգուել :

Շքեղաբար . յարգ . զմայ
լիլ . գարեհատ . տարբերութի .
ունայնուի . համարում . տաղտ
կալ . ստոյգ . վիճակ :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Տ Ա Ր Ւ Ո Յ Ն կէսին մօտ Բ՛նչ փոփոխութիւն կըլ
լայ օղին ու օրերուն վրայ : - Ե՛րբ կ՛սկիտի ամառը :

- Այս եղանակին մէջ ի՞նչ մասնաւոր բերք կը տեսնուին
գաշտերը : - Ի՞նչ են այն լուսերը որ ամառ գիշերները
գաշտերուն մէջ կը տեսնուին : - Ի՞նչ կ'ընէ գիւղացին
երբոր ցորենը կը հասնի : - Ի՞նչ կարգացիր գասիդ մէջ
միջնոց վրայ : - Ի՞նչ կ'ընէ գիւղացին ցորենը ցանելէն
ետև և ի՞նչ կը ցանկայ իր մեղուններուն համար : - Ի՞նչ
բանէ շատ կը վախնայ գիւղացին ամառուան մէջ իր գործ-
քերուն համար : - Ի՞նչպէս կը ծնի ու կը մեծնայ ճը-
պուռը : - Ամառուան մէջ որոնք են աւելի զովացուցիչ
սպտուղները :

Արնան նկարագրել փիղին ձեռ : - Բրձնք են փիղին
ներքին յատկութիւնները : - Ի՞նչ պատմութիւն գիտես
փիղին վրայօք որ Դոմետիանոսի ժամանակը եղեր է :
- Ո՞րն է այն ուրիշ պատմութիւնն ալ որ փիղի վրայ կար-
գայիր : - Արնան ինձի պատմել այն փիղին պատմութիւնն
որ զինուոր մը ազատեր է :

Ի՞նչ առակ գիտես փիղի վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք
սորվելու է : - Ի՞նչ կը նշանակեն հասկ , խարտեաշ ,
միրիկ , հունձք և այլն . բառերը :

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ Է.

Մ Ա Մ Ն Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Երկուսն որ ձմեռուան մէջ
մերկ էր ու գարնան մէջ փա-
փուկ տերեւներով ու ծաղիկնե-
րով զարդարուիլ սկսաւ, կ'երեւայ
թէ ամառուան մէջ աւելի զօ-
րութիւն կուտայ բոյսերուն :
Իայց «շն» (սօն պահար) մէջ ծա-
ռերը պտղով կը ծածկուին, ոչ
միայն մշակեալ տեղերը, այլ և
անտառներուն մէջ : Այս եղա-
նակն ալ ամառէն ետքը կուգայ
ու Սեպտեմբերի 10էն սկսելով
մինչև Դեկտեմբերի ինը կը քշէ :

Տանձենին, խնձորենին, թղենին,
 որթը ու ձիթենին կը լեցունին
 պտուղներով, որ ապագայ ամիս-
 ներուն համար մարդուն կերա-
 կուր՝ խմելքը ու համեմ կը խոս-
 տանան: Անիկայ ուրախանալով
 կը տեսնէ՝ ոչ միայն մշակեալ ու
 վրանին աշխատութիւն ու քրք-
 րանք թափած տեղերուն բոյ-
 սերը՝ որ իրեն համար պտղովք
 լեցուեր են, այլ և անտառներն
 ալ, որ կամ իրեն կամ իրեն պէտք
 եղած կենդանիներուն առատ
 կերակուր կուտան: Շագանակի-
 ծառը մարդուն առողջ ու հա-
 մեղ պտուղ մը կուտայ, որ չոր-
 ցրնելէն ու աղալէն ետեւ աղէկ
 ալիւր մը կ'ըլլայ: Վաթուղենի-
 ները (քօճա եմիշի) փափուկ պը-
 տուղ մը կուտտն անոր ուտե-
 լու: Արդնին (մէշէ), սղոցին (փեր-
 նար) և մէկ երկու ուրիշ ծա-

ուեր կաղին (փաղամուտ) կուտան որ խոզերը կը սնուցանէ ու կը պարարտացունէ :

Խաղողները հասածնուն պէս կը ժողվեն ու հնձանը (չէրապխանէն) կը տանին, կը ճմլեն քաղցու (չքրա) կը շինեն ու անանկ թող կուտան որ քիչ մը ժամանակ եփ ելլէ. յետոյ հնձանէն կը քաշեն տակառներու ու յարմար տմաններու մէջ կը դնեն. ու թէ որ պէտք ըլլայ՝ անոնց մէջ կը հանդերձեն (թէրպիյէ ընել) : Բնտիր գինիին համար ոչ միայն աղէկ խաղողները կ'առնեն, այլ և անոր պատրաստուէր համար ալ աւելի հոգ կը տանին : Նախ փտտած ու թթու հատերը կը մաքրեն, յետոյ աղէկ հատերն ալ իրենց կանթին (կոթ) վրայէն կը հանեն ու արևը կը փռեն որ չորնան, ու անոնց ե

փելուն ալ աղէկ հոգ կը տանին
 որ ոչ շատ և ոչ քիչ ըլլայ : Ղեր
 մակ գինիներուն համար կը նային
 որ կեղևներն ու կանթերը քաղ-
 ցուին հետ մէկտեղ եփ չի հա-
 նեն . չէ նէ գինին անոնց գոյնը
 կ'առնէ : Քաղցուն հնձանէն հա-
 նելէն ետքն ալ կանթերն ու
 կեղևանքը (ճիւղուէ) չեն նետեր :
 Անոնք կրկին կը սխմեն որ մէջեր
 նին մնացած քիչ մը քաղցուն ալ
 տան : Յետոյ երկրորդ գինին (լան-
 կառօղ) կը շինեն , կեղևանքը ա-
 ղաւնիներուն կը պահեն ու մը-
 նացածն ալ աղբանոցը կը նետեն
 որ պարտէզի պարարտուի ըլլայ :

Այս միջոցին եգիպտացոր
 եանն ալ կը հասնի , որ գիւղա-
 ցին կը ժողովէ անկէ ալիւր չի
 նելու կամ հաւերուն տալու
 համար : Կորեակը (տառը) ու
 կանեփը (քէնէփը) կը կտրէ որ

տեղերնին վուշ (քէթէն) ցանէ :

Երկիրը նորէն կը գործեն որ այս եղանակին վերջերը ցանուել լիք հունտերը ցանեն : Բայց նախ հողերը պարարտացունելու համար կը պատրաստեն, դաշտերու մէջ աղբ կը նետեն, բակլայ ու դառն լուբիա (աճը պագլայ) կը տնկեն որ ծլած ժամանակնին կրկին քաղեն ու հողին մէջ ձըգեն որով ցանուելիք հունտերը ու ժառնեն : Վարդերուն վրայէն երկրորդ խոտը ու ոչխարներուն վրայէն ալ երկրորդ բուրդը կը կտրեն : Ա՛սկսին անտառները մաքրել ու ձմեռուան պէտք ըլլալիք փայտը ճարել : Ցուրտ ատեն իրենց որջերուն ու գետնին տակը քնացող կենդանիները՝ այս եղանակին շատ կ'ուտեն ու կը պարարտանան : Ա՛յն թռչունները որ ալ կ'սկսին օդին զովու

Թիւնը զգալ ու մեր երկիրնե-
րուն մէջ իրենց կերակուրին
պակսեցը կը տեսնեն, աւելի ջերմ
երկիրներ կ'երթան. այն թըռ-
չուններն ալ՝ որ մեր երկրէն
աւելի ցուրտ տեղեր կը գտնուին
կը փախչին՝ մեր երկիրը կուգան.
մտադիր հաւորսը (գուշպազ),
վարմերով (տու զաք), ոստղերով
(էօքսէ) ու հրացանով անոնց կե-
նացը դարան կը գործէ: Արսը՝ այս
եղանակին զուարճութի է, ոչ
այնչափ թռչնոց համար, այլ
մանաւանդ նապաստակներուն
(Թավչան) համար: Աշնան մէջ
ժողովուած պտղոց մեծ մասը ձը
մեռուան կը պահուին:

Գիւղացին այս եղանակին
համար կերակուր ու հուր կը
պահէ. իր եզներն ու ոչխարներն
ալ չի մոռնար, անոնց կերակու-
րին ու ցուրտ ատեն տակերնին

փութելիք խոտերն ալ կը ժողվէ
 կը պահէ : Արթերն ու ծառերը
 կը յօտեն, և որոնք որ այս և
 զանակին մէջ ծառերը յօտելու
 կը վախնան՝ որ չըլլայ թէ եր
 բեմն երբեմն սլատահած անժա
 մանակ (պէվաքթ) ցուրտերը
 գան ծառերուն վրայ եղած վէր
 քերը վնասեն, միայն պտուղնե
 րը կը ժողվեն :

Վրեթէ բոլոր ծառերը ի
 րենց տերեւները կը կորսնցունեն,
 որ վար կը թափին ու անանկով
 երկիրը պարարտացունելու կը
 ծառայեն : Քիչ քիչ դաշտերը կը
 մերկանան, և այն ծառերն որ
 գեղեցիկ տերեւներով զարդար
 ուեր ու պտղովք բեռնաւորեր
 էին, գրեթէ բոլորովին կը մեր
 կանան ու գիտես թէ չոր ու
 մեռած բուն կը դառնան : ()
 րերը կ'սկսին կարճընալ, գի

շերները երկննալ , օդը կը պաղի
ու միգամած կ'ըլայ : Երկարատե
ու յաճախ անձրևները կ'սկսին
երկիրը կրկին լուալ : Աշնան վերջ
ը մեզ ձմեռուան կը հասցունէ
ու ասանկով կը կատարուի եղա
նակաց շրջանը :

Մ Ա Մ Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ

ԱՂՈՒԷՍ

ԱՂՈՒԷՍԸ շատ կը նմանի շանը , սակայն
գլխովը անկէ կը տարբերի որ մարմնոյն
նայելով շատ մեծ է . նաև ականջներն ալ
աւելի կարճ , պոչը աւելի մեծ , մազերը
աւելի երկայն ու աւելի թաւ են : Դարձեալ
իրեն յատուկ եղած գէշ հոտ մը
ունի , որով կրկին կը տարբերի շունէն :
Դիւրաւ չընտանենար ու բոլորովին ոչ
երբէք , երբոր իր ազատութիւնը կորսըն

ցունէ՛ կը նուազի ու կը մեռնի :

Աղուէօր իր խորամանկութեամբը շատ անուանի եղած է , և իր համբաւին ալ կ'աժէ : Օգուշաւորութեանը չափ խորագէտ , ճարտար ու խոհեմ է . իր վարքը կը փոփոխէ ու գայլին ուժի միջոցով ըրածը՝ հնարագիտութեամբ կ'ընէ : Ինքզինքը ապահովցունելը գիտէ իրեն պատրաստան մը պատրաստելով , ուր կը քաշուի մօտալուտ վտանգներու ատեն . հոն կը հաստատի ու իր ձագերը կը մեծցունէ . այս կենդանին թափառական չէ , հաստատ բնակութիւն ունի : Կ'ուռայ՝ կը հաչէ , ու սիրամարգին ձայնին պէս տըխուր ձայն մը կը հանէ : Չմեռը մանաւանդ ձունին ու սառին ժամանակը անդադար ձայն կը հանէ , անոր ներհակ աճառ ատեն գրեթէ համր է :

Այս կենդանին անտառներուն եզերքը կը բնակի , խրճիթներուն մօտը : Աքաղաղներուն ու հաւերուն ձայնը մտիկ կ'ընէ . հեռուանց հոտերնին կ'առնէ , յաջող ժամանակը որոշելու վարպետ է . իր գիտաւորութիւնն ու ընթացքը կը սառնէ , կը սողոսկէ , կը ձգձգի ու քիչ անգամ կը սրտահի որ պարապը ելլէ : Թէ որ կարենայ ցանկերէ անցնիլ կամ անոնց ներ-

քիւէն մտնալ , վայրկեան մը չի կորսնցու-
ներ հաւնոցին մէջ ջարդ կը հանէ , ամեն
գտածը կը սպաննէ ու շուտով մը կը փախ-
ջի որսը հետ առնելով որ կը տանի մա-
մուռներու (եօտուն) տակ կը պահէ կամ
իր որջը կը տանի : Աորէն կը դառնայ ու
նորէն գործի կ'սկսի , մինչև որ արևուն
ծագելը կամ տանը մէջ ելած ձայնը իրեն
կ'իմացունէ , որ ալ քաշուելու ու նորէն
գալու չէ :

Պոչովը խաչափառ (չաղանօղ) կը բըռ-
նէ , որ վրան կը փակչին :

Արբոր լուերը (փիրէ) զինքը նեղեն որ
չատ անգամ կը պատահի իրեն , բերանը
փունջ (թութամ) մը մամուռ կամ չոր
խոտ կ'առնէ ու ետև ետև ջուրը կը մըտ-
նէ , բայց անանկ ծանր կերպով մը որ իր
վրայ եղած նեղիչ հիւրերը մարմնոյն վրայ
գտնուած վերի չոր տեղուանքը քաշուե-
լու ժամանակ կ'ուեննան : Այս կերպով
վերջապէս մինչև իր բերնին ծայրը ջուրը
կը մտնէ ու երբոր ալ կը կարծէ որ լուե-
րուն բոլորն ալ բերնի փունջին մէջ քա-
շուած են կը ձգէ բերնէն ու շուտով մը
ջրէն կ'ելլէ :

Մ Ա Ս Ն Գ .

ԱՌԱԿ

ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ՆՈՒԱԶ

ԱՂՈՒԷՍՆ՝ ու նոխազը (էբբէկ քէչի) մէկ տեղ ճամբորդութիւն կ'ընէին . որ մը սաստիկ ծարուելով պապակեր էին , հոր մը գտան ու խօսյն մէջը մտան ջուր խմեցին . բայց դժուարութիւնը անկէ դուրս ելլէն եղաւ . որովհետեւ հորը խորունկ էր , նոխազը չէր գիտէր թէ ինչպէս վեր ելլէ : Աղուէսը իրեն ըսաւ . եղբայր՝ մի վախնար , շատ դիւրին է երկուքիս ալ տակէ վեր ելլել . քեզի ուրիշ բան պէտք չէ ընել , միայն երկու սաքի վրայ ել շիտակ պատին կրթընէ , որչափ որ կրնաս վեր բարձրացուր դքեղ . ես ալ թաթիկներովս կռնակէդ վեր կ'ելլեմ եղջիւրներուդ վրայ . յետոյ դիւրին մը կը ցածկեմ հորին բերանը . անկէ ետեւ քեզի ալ օգնութիւն կ'ընեմ , մէկէն վեր կ'ելլես : Նոխազը հաւնեցաւ այս հնարքիս . և անանկ լաւ կեցաւ , որ աղուէսը ցածկեց հորէն ելաւ , բայց փախչելէն զատ ուրիշ բանի չի նայեցաւ : Ուստի իր ընկերը հորը թողուց ու ծաղը ընելով կ'ըսէր . մօրուքդ երկնցունելուդ խելքդ երկնցուր . որ գլխուդ ճարը գըտնես ու միտք բանեցունելով ասկէ ազատիս :

ԽՐԱՏ

ԼՆԲՈՐ Տէլը Տէլի խրատ ճը կուտայ , անոր անասլէն ատուջ պէտք է քննենք նայինք ինչ ինչպէս

Տարր է այն խրատը պոռոզը : Այսն զէ պոռոած
 խրատը որչա՛տ աղէկ ալ երեւնայ, թէ որ պոռոզը
 խարտախ ու շահասէր Տարր ճըն է նէ, սպոյզ գիպ-
 նալու էնք որ այն խրատը առաւել իր օգտին հա-
 Տար պոռած է, քան թէ Տեր . Տանաւանդ որ, շատ
 ապէն անանկ անզգամ Տարրիկ ալ կը պէսնորին . որ
 որիչէ զնասելը իրենց օգոռա կը սեպեն, կամ կը
 նային որ իրենց պոռնը որիչէ աւերակներոռն վըաց
 կանգնեն :

Մ Ա Ս Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Փ Ա Փ Ո Ւ Կ . բոյս . աշուհն . մշա-
 կել . թղենի . որթ . ձիթենի .
 համեմ . շագանակ . մաթուղենի .
 կաղնի . սղոցի . կաղին . սնուցա-
 նել . հնձան . քաղցու . տակաու .
 հանդերձել . կանթ . կեղև . ե-
 դիպտացորեան . կորեակ . կա-
 նեփ . վուշ . մարգ . որջ . զովու-

Թիւն . մտադիր . հաւորս . վարմ .
 ոստղ . դարան գործել . նապաս
 տակ . յօտել . անժամանակ . մեր
 կանալ . բուն . միգամած . շրջան :

Մ¹ ղուէս . Թաւ . ընտանենալ .
 նուաղիլ . զգուշաւոր . խորա
 գէտ . պատասպարան . մօտալուտ .
 հաստատիլ . Թափառական . ու
 նալ . սիրամարգ . սառ . համր .
 եզր . խրճիթ . աքաղաղ . որոշել .
 դիտաւորութի . ընթացք . սո
 ղոսկել . ձգձգել . ցանկ . ներքև .
 հաւնոց . մամուռ . որջ . խաչա
 փառ . լու . փունջ . հիւր :

Մ¹ յիսազ . պապակել . եղ
 ջիւր . ծաղր . անսալ . խարդախ .
 շահասէր . աւերակ . կանգնել :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Լ¹ Ր Բ կ'սկսի աշունը : - Ի¹ նչ պտուղ կը հասնի այս
 է զանակին : - Ի¹ նչ կ'ընէ գիւղացին երբոր խաղողները կը

հասնի: - Ճերմակ գինի շինելու համար ի՞նչ զգուշութիւններու է: - Ի՞նչ պատրաստութիւն կ'ընէ գիւղացին այս եղանակին մէջ թէ իր արտերուն վրայ և թէ ձմեռուան սպրուստին համար: - Ի՞նչ տեսք կ'ունենան դաշտերը այս եղանակին վերջերը:

Արնաս ինձի նկարագրել աղուէսին տեսքը և բնութիւնը: - Ի՞նչ կ'ընէ աղուէսը երբոր լուն զինքը կը նեղէ: - Ի՞նչ առակ գիտես աղուէսին վրայ: - Ի՞նչ խելք սորվելու է անկէ:

Ի՞նչ կը նշանակեն փափուկ, բոյն, աշուն, մշակեալ և այլն բառերը:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Բ :

Մ Ը Ս Ն Ը .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ

ՄԱՐԴՍ Երկիրը եղանակաց հանգամանքներուն նայելով կը մշակէ : Երկիրը կը գործէ , որ իրեն պէտք եղած հունձքը անկէ առնէ : Իր ժրուժիւնն ու մշակութիւնը աւելցունելով հունձքը ալ աւելի լաւ ու աւելի առատ կ'ընէ :

Ասկէց զատ մարդս նաև կը խօսի : Աւրիշ կենդանիները միայն քանի մը ձայներ կը հանեն : Այն մարդն է որ բառերու միջոցով իր ամեն խորհուրդը ու

բիշ մարդու մը կ'ըսէ : Ասանկով
խօսիլ գիտնալուն ու բիշներու
հետ ընկերութեամբ ալ կրնայ
ապրիլ : Շատ կենդանիներ ի
րարմէ կը փախչին, մէջերնին քիչ
կայ որ 'ի միասին կը կենան :

Ասոնք ալ իրենց 'ի միասին
կենալէն մարդուն պէս զուար
ճութիւն մը չեն ունենար : Ա
րովհետեւ մարդս իր նմաններուն
հետ պիտի ապրէր, ուստի Աճ
ալ խօսելու պարգևը անոր տը
ւաւ : Խօսքով ամեն բանի մէյ
մէկ անուն կը դնէ, ու հեռուն
եղած բաներն ալ աչքին առջին
եղածի պէս կը նկարագրէ : Խօս
քով ու բիշներն ալ կը համոզէ,
իրեն պէտք եղածը կ'ուզէ ու իր
ցաւը կը փարատէ : Խօսքով ու
բիշներուն իրենց չի դիտցածը
կը սորվեցունէ : Ասանկով մար
դիկ չի դիտցածնին իրարմէ կը

սորվին :

Մարդս կ'ուսանի, ու քիչ քիչ իր չի գիտցածը կը սորվի : Ասանկով ալ իր խելքը կը կատարելագործէ : Իր գիտցածը ուրիշի կը սորվեցունէ, ու անոնք ալ ուրիշ նոր բաներ սորվելով իրենց վարպետները կ'անցնին : Այս կերպով մարդուս միտքը շարունակ կատարելագործելու վրայ է :

Մարդս իր տեսած բաները իրարու հետ կը բաղդատէ, ու իր միտքն ալ անոնց տարբերութիւնը (Ֆարք) կը դատէ : Տեսած բաներուն որպիսութիւնները կ'որոշէ, ու անոնց ամեն մէկուն մէկ մէկ անուն կուտայ : Իր ըրած մէկ դատումը՝ ձեռքը գործիք մը ընելով ուրիշ մը ընելու կը գործածէ, ու ասանկով դատումէ դատում անցնէ :

լով խիստ դժար բաները կը ճանչնայ : Արտքին այս բաղդատելու , դատելու ու դատումները իրարու կապելու կարողութեանը բան կ'ըսուի :

Ի՞նչն է մարդս ուրիշ կենդանիներէն կը զատէ , վասն զի անոր միայն յատուկ է . և անոր համար է որ միւս կենդանիներէն զատելու համար՝ մարդուն « բանական կենդանի » կ'ըսեն :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ա Ր Զ

ԱՐԶԸ (այի) խիստ մազոտ վայրի չորքոտանի մըն է , որուն գլուխը գայլին (խուրտ) գլխուն քիչ մը մերձաւորութիւննի : Անոր աչքը թէպէտ խիստ պղտիկ

են, ականջները կարճ ու մազերը թաւ, բայց տեսանելու լսելու ու շօշափելու կարողութիւնները խիստ սուր են. հեռուանց շատ աղէկ կը հասուրտայ: Բազուկներն ու սրունքը մարդուն պէս մտտ են: Ստրի վրայ կը կայնի, ձեռուրները կը գործածէ ու մարդուն պէս արջն ալ իր ձեռօքը կրնայ զարնել:

Թ ու խ (էսմէր) արջ ալ կայ, սե արջ ալ կայ. որոնց բնաւ որութիւնը տարբեր է: Ղերմակ արջ ալ կայ որ հիւսիսային ծովերուն եղերքը (գլը) կ'ըլան: Բնդհանրապէս՝ արջը առանձնատէր ու մակտտ կենդանի մըն է. քիչ մը կ'ընտանեկնայ մարդուն. ու դափի (թէֆ) ձայնով ստրի վրայ կայնելու ու կտրուելու ալ կրնայ սովորիլ:

Կը պատմեն թէ՛ Բուլանտայի մէջ, արջ որսալ ու զոդները կը սուլեն (ըսլըք չալմաք) երբ որ այս կենդանիէն կը տեսնեն: Ըրջը զարմանալով կը կենայ ու երկու ստրի վրայ կը կայնի: Ըյն ժամանակը իրեն ձեռնոց մը (էլլէք) կը նետեն որ կը նստի աւմեն մէկ մատը կը դարձունէ. այս միջոցին հրացանով կը զարնեն. բայց թէ որ չի կրնան զարնել, կատաղելով վրանին կը յարձակի, առջի երկու ձեռվըներովը կը

բունէ իրեն հրացան պարպողը ու թէ որ
օգնու թէ չի հասնին բունածը կը խեղդէ :

ՄԱՍՆ Գ.

ԱՌԱԿ

ԱՐՋ ԵՒ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՔ

Երբոր մարդ մէկ տեղ ճամբորդութիւն կ'ընէին՝
երբոր անտառի մը մէջէ անցնելու եղան , իրարու հետ
խօսք ըրին որ դէմերնին ինչ վտանգ ելէ իրար չի թո-
ղուն , իրարու օգնեն : Ըստ շանցաւ խիտ ծառնոց տեղէ
մը արջ մը ելաւ վրանին յարձակեցաւ : Ասոնց մէկը թե-
թեաշարժ ու ճարպիկ մարդ մը ըլլալով՝ խօկոյն ծառի
մը վրայ ելաւ . միւսը իր ընկերին բռածը չի կրնալով՝ ե-
րեսի վրայ գետնը իւր վեցաւ ու շունչն ալ բռնելով մե-
ռելի պէս անշարժ կեցաւ : Արջը եկաւ դանիկայ հասուը-
տաց , բայց մեռեալ կարծելով ամենեւին չի դպաւ ու ե-
լաւ գնաց : Երբոր վտանգը անցաւ , ծառին վրայ ելողը
վար իջաւ , ու ծիծաղելով ընկերին հարցուց թէ ինչը-
սաւ արջը իրեն , վասն զի , տեսայ՝ ըսաւ , որ բերանը խիստ
մօտեցուց ականջիդ : - Հա՛ , պատասխան տուաւ ընկերը .
ինձի պատուիրեց , որ առկէ ետեւ զգոյշ կենամ՝ մէյմ՝ ալ
քեզի պէս վատասիրտ ստախօսին չի վատահիմ :

ԽՐԱՏ

ԹԻԿՊԵՏ ասէն որ կը պէտէնէր , որ պէտէ չէ-

շահ ժամանակը մարտիկերարո՝ բարեկամաբար ծա-
 տայել ու օգնել իր խոսպանան, սակայն վրանգի
 իմ զժոռարո-նետան մեջ մեղէ օգնող ճշմարիտ բա-
 րեկամ մը գտնելը խիստ զժոռար բան է = Այս
 փեսակ մարդասիրական խոսպանանքները փորձառո-
 մարդո՝ մը համար ամառոտան ղեկի-տներուն պէս
 իր լոտին, որ արագո-նետամբ կո-գան մարդուն
 ակննջին մեջ անիմաստ շրտնէ մը իր հանէն ու իս-
 կոյն իր սակին կ'երթան = Արօթո-նետան ժամանակ
 ո՛վ որ պատեհ օգնո-նետանով մը մեղէ յետնապոս կ'ըլ-
 լայ, իէ և առաջոց քաղցր խոսպանանքներով մեղ
 յոսացոցած ալ չըլլայ, այն մարդը կրնանք ա-
 տանց մեղ խաբած ըլլալո՝ մեր ճշմարիտ բարեկա-
 մը ու պաշտպանը սեպել. և այս բարեկամո-նետանը
 այնքան մեծ իր համարո-ի՝ որչափ որ այն օգնո-
 նետանը առանց ուղո-ետըն ինքնիրեն իր գրո-ի =
 Խօսքը առանց գործի (իճրայ) դասարկ ընկողն
 իր նմանի = Աստի պէտք չէ որ ամեն լամծ խոսպ-
 մանքնուս հասարակն ու ինչպիսիս յա-սացո-
 նետնէ = Այս առակը նաև մեղէ իր սորվեցունէ, որ
 մեկո՝ մը խօսք քակն առաջ աղէկ մամանք, որ
 չըլլայ իէ՝ “ լաս խոսպացողէն բան մ' յոսար ”
 ըսո-ած խօսք՝ մեր վրայ ալ սպո-գո-ի =

Մ Ա Մ Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Հ Ա Ն Գ Ա Մ Ա Ն Բ . հ ու ն ձ ք . ժ ը
լ ու թ իւ ն . զ ու ա ը ճ ու թ իւ ն . ն ը
կ ա ռ ա զ ր ե լ . հ ա մ ո զ ե լ . ու ս ա ն ի լ .
բ ա ղ Դ ա տ ե լ . տ ա ը բ ե ը ու թ իւ ն .
դ ա տ ու մ . գ ո ը ծ ի ք . յ ա տ ու կ . բ ա
ն ա կ ա ն :

Ա ը Ջ . գ ա յ լ . թ աւ . շ շ ա
փ ե լ . բ ա զ ու կ . ս ը ու ն գ . թ ու խ .
հ իւ ս ի ս ա յ ի ն ծ ու վ ե ը ը բ բ . ա ու ա ն ձ
ն ա ս է ը . դ ա փ . կ ա ք աւ ե լ . ո ը ս ա լ .
ս ու լ ե լ . ձ ե ու ն ո ց . հ ը ա ց ա ն . յ ա ը
ձ ա կ ե լ :

Ճ ա ն ա պ ա ը հ ո ը ղ . ա ն տ ա ու .
վ տ ա ն գ . թ ե թ ե ա շ ա ը ժ . ձ ա ը պ ի կ .
շ ու ն չ . պ ա տ ու ի ը ե լ . վ ա տ ա ս ի ը տ .
ս տ ա խ ս ո ս . ս ա կ ա յ ն . փ ո ը ձ ա ո ու .
զ ե փ իւ ո . ա ն ի մ ա ս տ . շ շ ու ն ջ . ս ա

հիւ . պատեհ . ձեռնտու . դա
տարի . ստուգուիլ :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ի

ՍՆՐԴՍ ի՞նչպէս և ինչո՞ւ համար կը մշակէ երկերը : - Ո՞ր կենդանիները կը խօսին ու մէկ անգ կ'ազրին : - Խօսելը ի՞նչ օգուտ տնի մարդուն : - Ի՞նչ կերպով մարդու սիտքը կը կատարելագործի : - Մարդս ի՞նչ կերպով կը դատէ : - Ի՞նչ կ'ըսուի մարդու դատելու կարողութեանը : - Ինչո՞ւ համար մարդիկ բանական կենդանի կ'ըսուին :

Արնան ինձի նկարագրել արջին դրսի տեսքը և իր մարմնայն հանգամանքները : - Քանի՞ տեսակ արջ կայ : - Իւրանտայի մէջ ի՞նչպէս կ'որսան արջը :

Ի՞նչ առակ դիտես արջուն վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք սորվելու է : - Ի՞նչ կը նշանակեն ժրութիւն, հանգամանք, ձեռնտու, համոզել և այլն բառերը :

Մ Ե Ր Ժ ՈՒ Թ Ի Ի Ն Թ .

Մ Ե Ս Ն Ը .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՐԴՍ որովհետև կ'ուսայ նի և կը ճանչնայ տեսած բաներու և որպիսու թիւնները, աղէկ դատածները ձեռք բերելու կը ցանկայ, ու դէշ դատածներն ալ իրմէ հեռացնել կը նայի ու անոնցմէ կը փախչի :

Ասանկով անիկայ շատ բաներու կը ցանկայ ու շատ բաներէ ալ կը փախնայ : Իրեն օգտակար ու հաճոյական եղած բաները կը սիրէ . վնասակար ու անհաճոյ եղած բաներն ալ կ'ատէ :

Մարդս իր կեանքը հանգիստ
անցունելու համար իրեն յար-
մար եղած բաները ճանչնալով
երկրի վրայ իրեն հանգիստ տա-
լիք բաները կը փնտրուէ : Ասոր
ալ գոհ չըլլալով կը նայի որ իր
կեանքը զուարճալի ալ ընէ :

Կենդանիները մի միայն ի-
րենց ապրելուն համար պէտք
եղածները կը փնտրուեն : Կրենց
կերակուրը դիւրաւ կը գտնան .
ընդհանրապէս հագուստի կա-
րօտութիւն չունին, ու մէջեր-
նին քիչ կայ որ որջ մը կը փորեն
կամ տուն մը կը շինեն : Բայց
մարդս հանդերձի ալ կարօտու-
թիւն ունի, տուն շինելու ալ
ու իրեն հանգիստ տալու բա-
ներ փնտռելու ալ : Սակայն
մարդս բան մը չի կրնար ստեղ-
ծել, ուստի իրեն պէտք եղած
ները երկրի վրայ փնտռելէն ու-

ըիչ բան չի կրնար ընել : Արբոր
 իրեն պիտոյիցը յարմար նիւթ
 մը կը գտնէ, անիկայ կը գործէ
 ու իր գործածութիւնը կը յար-
 մարցունէ : Ասկէց'ի զատ, մարդս
 երկրէն բուսցուցածները կը պա-
 հէ ու անոնց աւելորդը կը վա-
 ճառէ : Այս աւելորդ մասովը
 իրեն պակասները կը գնէ (ծա-
 խու առնել) : Ասանկով մարդիկ
 իրենց աւելորդը իրարու կը վա-
 ճառեն ու ամեն մէկը իրեն խիստ
 հաճոյեղածը կամ խիստ պէտք է
 զածը կ'ստանայ : Մարդոց ասանկ
 աւելորդ ունեցածնին իրարու
 տալու եւ փոխարէն չունեցածնին
 առնելու գործքը՝ վաճառականութիւն
 կ'ըսուի : Վաճառականութիւնը պատ-
 ճառաւ մարդիկ իրարու կը մօտե-
 նան, իրար կը ճանչնան, իրարու
 պիտոյք կը հասկընան, իրարու
 կ'օգնեն, իրարու հետ բարեկա-

մուժիւն կը կապեն, վերջապէս
վաճառականութիւնը երկրի վրայ
մարդուս միակ ու ամենամեծ
բարիքն է: Վաճառականութիւնը
մարդս ուրիշ տեղերէ շատ բա-
րիք կ'ստանայ, որով իրեն կեանքը
աւելի հանգիստ, զուարճալի ու
հետեւաբար ալ աւելի գոհ կ'ը-
նէ: Ասանկով անիկայ ուրիշ ազ-
դացբերքերն ու հաստուածնե-
րը կ'ստանայ: Վարդս էն հեռուն
եղած երկիրներուն բերքերը ըս-
տանալու ու իրը ընելու ալ գոհ
չըլլալով, անոնք կը գործէ և
կերպ կերպ ձեւերու մտցունե-
լով իր գործածութեանը կը յար-
մարցունէ զանազան արհեստնե-
րու միջոցով: Այսպէս քարերը
կը տաշէ՝ արձան, աւազան ու
ուրիշ զարդեր կը շինէ: Փայտը
կը գործէ ու անկէ անժիւ կարա-
սիներ (էշեայ) կը շինէ: Գետնին

տակէն մետադները կը հանէ,
գործիքներ, կահեր, զէնքեր կը
չինէ : Այսպէս ամեն մէկ տե-
սակ նիւթը զատ զատ արհեստ-
ներով կը գործէ ու իր պիտոյիցը
կը յարմարցունէ :

Մ Լ Ս Ն Բ :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գ Ա Յ Լ

ԳԱՅԼԸ անտառի կենդանի մըն է,
վայրագ (եռագանի) ու մսակեր է : Կըն-
ճիթը երկայն է, ականջները կարճ և ու-
ղիղ, սրջը հաստ ու մոխրագոյն երկայն
մազերով ծածկուած, աչուրները կապոյտ
ու փայլուն, բերնին ճեղքուածքը մեծ, վի-
զը այնչափ կարճ է՝ որ երկու քովին չի կրը-
նար դառնալ . ուստի քովանց նայել ու զած
ժամանակը կը սպարտաւորի իր բոլոր մարմի-
նը հետը դարձունելու : Գայլին հոտտե-

լիքը խիստ սուր է և կենդանեաց մէջ ալ
ամենէն շատակերն է :

Գայլը՝ իր արտաքին ձևովը թէպէտ
շատ կը նմանի շունին , բայց բնութեամբ
բոլորովին տարբեր են իրարմէ ու իրարու
ալ թշնամի : Փոքրիկ շուն մը գայլ մը տես-
նելու ըլլայ՝ կը դողայ , միայն հոտն առ-
նելու ըլլայ կը փախչի . բայց իր ուժը
ճանցող չափահաս շուն մը կը յարձակի
գայլին վրայ ու մինչև սպաննէ նէ կը ծեծ-
կուի : Թէ որ գայլը յաղթելու ըլլայ , իր
որսը կը գիշատէ ու կը լատէ . իսկ շունը
աւելի մեծանձն ըլլալով՝ միայն բրած յաղ-
թութիւնը բաւական կը սեպէ :

Սիս ու տելու ախորժակ ունեցող կեն-
դանեաց մէջ գայլին ախորժակը ամենէն
սաստիկ է . և որչափ որ այս ախորժակին
հետ բնութիւնը զայն յագեցունելու մի-
ջոցներ ալ իրեն տուեր է , այսինքն , իրեն
զէնք , խորագիտութիւն , թեթևաշար-
ժութիւն և ուժ տուած է , այսու ամե-
նայնիւ շատ անգամ անօթի կը մեռնի .
վասն զի , մարդը իրեն հետ պատերազմ
բացած ըլլալուն , զայն կը պարտաւորէ
փախչելու և անտառներու մէջ բնակելու :
Բնութեամբ երկչոտ է . բայց հարկաւ
համարձակ կ'ըլլայ : Արբոր անօթութիւնը

զինքը կը ստիպէ, վտանգը կը դիմագրաւէ կ'երթայ մարդուն պաշտպանութիւնը տակը եղած կենդանիներուն վրայ կը յարձակի : Գեղերը կ'իջնայ, բնակարաններուն բոլորտիքը կը թափառի, դուրս մընացած կենդանիները կը յափշտակէ, փարախները (աղբը) կը մանէ, դռներուն տակը եղած հողը կը փորէ կը փոսցընէ ու անկէ կատաղաբար ներս մտնալով՝ իր որսը ընտրելէն ու տանելէն առաջ գտածը կ'սպաննէ : Վերջապէս երբոր խիստ անօթեցած ըլլայ, ամեն բան յանձն կ'առնէ, նոյն իսկ մարդոց վրայ կը յարձակի, իր անօթութենէն մինչև իրեն վրայ կատաղութիւն ալ կուգայ յորմէ սովորաբար մեռնելով կ'ազատի :

Երբոր գայլ մը թակարդի մը (տուղաք) մէջ բռնուի, այնչափ կը զարհուրի, որ կրնայ մէկը անոր վիզը անուր (թասմա) մը անցունել, կապել, և ուղած տեղը տանիլ, կենդանւոյն կողմէն առանց բարկութեան փոքրիկ նշան մը անգամ տեսնելու :

Մ Ե Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Գ Ա Յ Լ Ե Ի Ո Ւ Լ

ԱՅՏ մը՝ արժեքու համար դաշտը երթալու ժամանակը իր ձագը գոմին մէջ փակեց, ու պատուիրեց որ դուռը իրմէ ուրիշ մէկուն չի բանայ: Այս պատուէրը դայլին մէկը լսեց, որ հոն գոմին մօտ անդ մը ծածկուէր էր, ու այժը դաշտմին պէս վազեց եկաւ գոմին դուռը զարկաւ, ու ձայնը փոխելով այժու ձայնի ձևացունելով ըսաւ՝ աւլին: « Չագուկս, երթալու ժամանակս մնացայ որքա սիրելու, շուտ ըրէ, դուռը բաց, որ քեզ սիրեմ, որ բայց դուռը սիրահան մօրըդ ու Իսկ ուլը՝ մօրը պատուէրը յիշելով՝ նախ դուանը ծակէն նայեցաւ ու ճանչցաւ դայլին խարդախուծիւնը ու պատասխան տուաւ. « Չեմ որ կրնար բանալ. իրաւ, քու ձայնդ այժու ձայնի կը նմանի, բայց մարմնիդ բոլորովին դայլ կը տեսնեմ, ու ստի ոչեմ կրնար քեզի վտասել ու:

Խ Ր Ա Տ

ՈՐՈՎ ԷՆՏԵՆԻ ԿՂԱՅՔ՝ Մինչև որ աշխարհէն ի՛նչ է, Տարդն ի՛նչ է, աշխարհի մէջ ի՛նչ Ժորճո-Լի-ննէր՝ ի՛նչ դժուարութիւններ կան՝ չի հասկընան, չեն կրնար ինչպէն շնորհիւն իրենց ճամբաց ճշ Բանալ, ուստի կը պարգասորին որ Ժորճոսոոս Տարդոց ըսածին Տարի ը-

նէն , իրենց ծնողացը՝ Դաստիարակին կամ իրենց խնամակալը՝ Եղողներուն իշխանութենէն զստուիլ չողեն : Թէպէտ առջի բերանը իրենց արուած խրատները իհստ կամ Դատն կ'երևան , Բայց իհ որ անոնց անսան , չափահաս Եղած Ժամանակին իը հասկընան որ այն Դատն Երևցած խրատները՝ Դատն Դեղերուն պէս իրենց կենդանութեան պարտաւեղած են : Տղայք իրենց անխորշութեամբը լին կրնար աղէկը գեղէն որոշել . Վասն զի , խաբէբայ Տարդիկ գեղը Ռշտ աղէկ գոյներով իրենց իը ցոցունեն . ուստի Տինչև որ Գայլը այծէն որոշելը չափ խելք ու իմաստութիւնն սքանան , պէտք է որ իրենց Ռծերնուն խօսքին անսան ու պարտաւերնին կարարեն որ առակին Ռջի ուլին պէս կորոստի աղարին :

Մ Ա Մ Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Ո Ր Ո Վ Տ Ե Տ Ե Ի . որպիսու թիւն .
 ցանկալ . հաճոյական . վնասա
 կար . ատեւ . յարմար . զուարճալ

լի. կարօտու թի. սակայն. ստեղ-
 ծել. նիւթ. գործածու թիւն.
 աւելորդ. վաճառել. գնել.
 խիստ. ստանալ. փոխարէն. վա-
 ճառականութիւն. բարիք. հե-
 տեաբար. հաստուած. արհեստ.
 արձան. աւազան. զարդ. կա-
 բասի. մետաղ. կահ. զէնք. տե-
 սակ:

Գայլ. անտառ. վայրագ.
 մտակեր. կնճիթ. մոխրագոյն. կա-
 սոյտ. փայլուն. ճեղքուածք.
 վիզ. պարտաւորիլ. հոտոտե-
 լիք. շատակեր. արտաքին. չա-
 փահաս. յարձակել. որս. գիշա-
 տել. լափել. մեծանձն. յաղ-
 թու թիւն. շատանալ. ախոր-
 ժակ. սաստիկ. յագեցնել. մի-
 ջոց. խորագիտութի. թեթեա-
 շարժութիւն. երկչոտ. հարկ.
 համարձակ. ստիպել. դիմագրա-
 ւել. պաշտպանութիւն. թա-

փառիլ . յափշտակել . փարախ .
կատաղաբար . թակարդ . զար
հուրիլ . անուր :

Ուլ . դաշտ . ձագ . գոմ . փա
կել . պատուիրել . ձևացունել .
յիշել . խարդախութիւն . բողո
րովին . վստահիլ . փորձութիւն .
փորձաւու . դաստիարակ . խնա
մակալ . իշխանութիւն . անապ .
չափահաս . դառն . կենդանութի .
անփորձութի . խաբեբայ . գոյն .
կորուստ :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ի

Ի՞նչ ԶՊԵՍ կ'ըլլայ որ մարդս որ մէկ բանը կ'ուզէ
ու որ մէկէն ալ հեռու կը փախչի : - Մարդս իրեն պէտք
եղած բաները ուրիշէ կը ձարէ : - Մարդս կրնայ մի բան
մը ստեղծել : - Հասրա ի՞նչ կերպով ձեռք կը բերէ իր
գործածած անթիւ բարիքը : - Ի՞նչ է վաճառականու
թիւնը : - Ի՞նչ է վաճառականութեան օգուտը : - Մի
այն վաճառականութեամբ կրնայ մարդս դո՛հ ապրիլ :

Ի՞նչպէս է գայլին ձեռ ու անոր բնութիւնը : - Ի՞նչ
կ'ընէ գայլը երբոր թակարդ մը բռնուի :

Ի՞նչ առակ գիտես գայլին վրայ ինծի պատմելու :
- Ասկէ ի՞նչ խելք սորվելու է :

Ի՞նչ կը նշանակեն , որպիսութիւն , ցանկալ , փե
սակար , ատել և այլն բառերը :

ՎԱՐՎՈՒԹԻՒՆ Ժ.

Մ Ա Ս Ն Ը.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՄԱՐԴՍ՝ ի՛նչ բան որ իրեն
քիչ մը օգուտ կրնայ ընել նէ
երկրի վրայ ունեցեր է : Երկիրը
չատ բաներ կը բուսցունէ որ ի
րեն կերակուր կ'ըլլան : Ատնց
մէջ գլխաւորը ցորենն է . որ ինք
կը մշակէ կը շատցունէ ու կը
լաւցընէ : Այս բոյսին հունտը
երկան (տէյիրմէն [Թաշը) ըսուած
քարով կ'աղան ու ալուր կը շի
նեն : Ասիկայ մարդուն գործա
ծած կերակուրներուն ամենէն
աղէկը, ամենէն առողջը ու ա

մենէն շատ գործածուածն է :
 Անխմոր (մայասրղ) ալիւրով
 խոհարանի տեսակ տեսակ զան
 գուածները կը շինեն, ցորենով
 ձուար (պուլկուր) օսլա (նշաս
 թայ) և այլն կը շինեն : Յորենի
 յարդերը՝ ընտանի կենդանեաց
 կերակուր կ'ըլլան ու անոնց ան
 կողին շինուելու կը գործածուին :
 Ասկէց զատ բրինձն ու եգիպտա
 ցորեանն ալ մարդուն պատուա
 կան կերակուր մը կուտան :

Շագանակն ալ նաև համեղ
 կերակուր մը կուտայ, մանա
 ւանդ լեռնականներուն համար
 խիստ առողջ : Առնականը զա
 նիկայ կը չորցունէ, կ'աղայ, ա
 լիւր կը շինէ, ու ջրով եփելով
 անկէ խիւս (խաւիժ) կը շինէ :
 Ասանկ ալ, դաշտաբնակ հովիւ
 ները՝ իրենց խիւսը եգիպտա
 ցորեանի ալիւրով կը շինեն :

Գետնախնձորներն ալ կերակուր մըն են, որ Եւրոպայի մէջ, մանաւանդ ցորեն քիչ եղած տարին շատ կը գործածուի :

Այս կերակուրներէն զատ մարդս երկրէն կը ժողովէ լուբիա (Ֆասուլիա, ոլոռն (պիզելիա), բակլայ, սիսեռ (նոհուտ) և ոսպ : Այս ընդեղէնները եփուելէն ետեւ արտօրժ կերակուր մը կ'ըլլան իրեն, մանաւանդ որ միայն հացով ու խիւսով ապրիլը ձանձրալի կ'ըլլար :

Ամառը երկիրը մարդուն առանկ բերքեր կուտայ որ իր ծարաւը կ'անցունեն ու կը զովացունեն : Այս բերքերը միրգերն են (եէմիչ), որ որչափ եղած տեղերնին տաք ըլլայ, այնչափ ալ առատ ու հիւթեղ կ'ըլլան : Բայց երբ որ միրգերը խակ (խամ) եղած ժամանակնին ուտուին

կամ թէ չափէն աւելի հասած
կամ չափէ աւելի շատ ուտուին՝
փորհարուի (իսալ) կը պատճառ
ուեն ու մինչև անգամ տենդ
կը պատճառուեն ու կը մեռցընեն
ալ : Ասանկով մարդս իր պիտոյի
ցը համեմատ պտուղներ ալ ու
նի : Ասկէց զատ, աղջանները ու
տեսակ տեսակ կանանչեղէններ
ըր զինքը կը զովացուեն :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԶՐՇՈՒՆ

Զ Ր Շ Ո Ւ Ն (գունտուղ) ըսուած զար
մանալի կենդանին՝ Ասիայի ու Եւրոպայի
հիւսիսային կողմերը կ'ըլայ . բայց Ամե
րիկայի հիւսիսային տեղուանքը աւելի շատ
կը գտնուի : Զ ըշունը երկակենցաղ այս

Ինքն թէ ցամաքը և թէ ջրի մէջ բնակող
 կենդանի մըն է, անմարդաբնակ տեղ-
 ուանքը կը սիրէ ու իր նմաններուն հետ
 ընկերու թեամբ կ'ապրի : Տրշունին եր-
 կայնու թիւնը սովորաբար երեք ոտնաչափ
 կ'ըլլայ, սրչին երկու ծայրը բարակ ու
 մէջ տեղը տասուերկու մատնաչափ հաստ
 է, տակի կողմը տափակ, վրան քիչ մը
 ուռած. սրչին վրայ մաղի տեղ ձկան պէս
 թեփ (փուլ) ունի : Արայի մորթը կա-
 կուղ, ողորկ, ու փայլուն. գոյնն ալ սու-
 վորաբար խահուէի գունով, երբեմն սև
 կ'ըլլայ, երբեմն ալ բոլորովին ճերմակ :
 Վլուխը գրեթէ քառակուսի է բոլորովին,
 ականջները կլոր ու կարճ, անանկ որ հա-
 զիւ կ'երևնան ու աչուրները մանր : Բե-
 րանը սկիւռ (զինձապ) կենդանիին պէս
 չորս հատ հատանող ակուաներ ունի, ա-
 նանկ սուր ու ամուր՝ որով ծառերը կը
 կտրէ, կը տաշէ ու կը քաշէ կը տանի :
 Առջևի ոտուրները կարճ են ու մկան ոտ-
 քի կը նմանին. ասոնք իրեն իբր թէ եր-
 կու ձեռք են, որոնք գոնէ կապիկի պէս
 ճարտարու թեամբ կը գործածէ. այս եր-
 կու ոտքին մատուրները իրարմէ շատ զատ
 են, բայց ետևի երկու ոտքին մատուր-
 ները հաստը մաշկով մը իրարու միացած

են, անոր համար ձուկերուն թւին պէս ջրին մէջ իրեն լողալուն կ'օգնեն :

Ահնջև հիմայ ճանչցուած կենդանիներուն մէջ այս կենդանիին պէս ճարտար (հիւնէրլի) ու խելք բանեցունող կենդանի չի կայ : Անանկ բաներ կ'ընեն, որ կարծես թէ մէջերնին խօսք դրեր են որ իրարու ընկերու թիւն ընեն, օգնեն, ու պաշտպանեն :

Այս կենդանիները յունիս ու յուլիս ամսոց մէջ կ'սկսին ժողովիլ որ մէկ տեղ ընկերու թեամբ ապրին . և ամեն կողմէն կը թափին կուգան ջրերու եզերքը կը ժողովին և շուտով թիւերնին մինչև երկու իրեք հարիւրի կ'ելլէ : Թէ որ գտած ջրերնին միշտ մէկ աստիճան բարձրութեան մընալու բան է նէ՛ ինչպէս են լիճերու ջրերը, իրենց բնակութեք բոլորը թումբ կամ պատ չեն շիներ . բայց թէ որ վազուկ ջրեր են, բարձրանալու ու ցածնալու ընդունակ են նէ՛ անոնց եզերքը անանկ թումբ մը կը շինեն, որ ջուրը միշտ մի և նոյն բարձրութեան մէջ կը պահէ : Այս թումբը հասարակօրէն ու թսուն կամ հարիւր ոտնաչափ երկայնութիւն ու վեցէն մինչև տասուերկու ոտք հաստութիւն ունի տակի կողմը . քանի կ'երթայ

կը նեղնայ, ինչուան վրայի երեսը երկու
իրեք ոտնաչափ կ'ըլլայ :

Այս թու մբը շինելու համար նախ ա-
ռուներուն ծանծաղ (սըղ) մէկ կողմը
կ'ընտրեն : Թէ որ ջրին եզերքը անանկ մեծ
ծառ մը գտնուի որուն իննալը հնարաւոր
ըլլայ, նախ անիկայ կործանելու կ'սկսին որ
իրենց շինուածին գլխաւոր կտորը ըլլայ :
Հատը մէկ տեղ կը նստին այն ծառին բու-
լորը, կը կրծեն, ու անանկով քիչ ժամա-
նակին մէջ կը կտրեն, իր երկայնու թեանը
ջրին մէջ կը ձգեն ու ճիւղերն ալ վրայէն
կը կտրեն, որ ուղած տեղերնին հաւասար
ուղղութեամբ կարող ըլլան գնելու :

Այս միջոցին ուրիշ ջրչուններ առուին
եզերքը կը ստորտին այլ և այլ հաստութիւն
փայտեր կը կտրեն ու զանոնք ցից շինե-
լու համար պէտք եղած բարձրութեամբը
կը կտրեն, որ սովորաբար հինգ վեց ու-
նաչափ բարձր կ'ըլլայ : Ատքը զանոնք ա-
ռուին եզերքը տանելէն ետև ջրերուն մի-
ջոցով որոշած տեղերնին կը տանին, անոնց
ծայրը միշտ ահուաներնուն մէջ բռնելով :
Այս փայտերը քովէքով ջրին եզերքը գե-
տինը ցից կը զարնեն ու ծառի ճիւղերով
ալ զանոնք իրար կը հիւսեն : Արբոր որ
մէկը այն փայտի կտորվանքները գրեթէ

ուղիղ կը բռնեն կը կենան, ուրիշներն ալ ջրին մէջ մտնալով առջևի ոտքովնին գետինը ծակ մը կը փորեն ու ցիցը մէջը կը վարսեն (տիքմէք) ու ճիւղերով իրար կը կապեն : Յետոյ ջուրը այն ցիցերուն մէջ տեղէն ասդիի կողմը չանցնելու համար, այն պարասպ միջոցները քարով, աւազով ու կաւով (չամուր) կը լեցընեն, և այն կաւն ալ իրենք կը շաղեն ու ոտքովնին կը թրեն, ու պոչովնին ալ կը ծեփեն որ իրենց ծեփիչ գործիքի (մալա) տեղ կը բռնէ :

Չըջունները՝ այս հասարակաց մեծ շինուածը 'ի միասին շինելէն ետեւ, որ այնչափ ալ հաստ ու ամուր կ'ըլլայ որ մարդ կրնայ վրան համարձակ քալել, խումք խումք կը բաժնուին ու իրենց մասնաւոր տնակները շինելու ձեռք կը զարնեն : Այս տնակները ցիցէ շինուած հիւղեր են (գուլիպէ), երկերկու դռնով՝ որոնց մէկը ջուրը կը հանէ ու մէկալը ցամաքը : Չուրը հանելու դուռը անանկ խորունկը կը շինեն որ ինչուան այն տեղը սառելը խիստ դժար կ'ըլլայ : Այս շինուածները հասարակօրէն հաւկըթաձև ու կլոր են հինգ կամ վեց ոտք տրամագիծ ունին, մէյ մէկ յարկ (խաթ) ունին, բայց երբեմն իրեք յարկովն ալ կը գտնուի ու մէ-

ջերնին մինչև 10 կամ 15 սենեակ պարու-
նակողը կայ : Այս տնակներուն պատը եր-
կու ոտնաչափ հաստութիւն ունին, տա-
նիքնին (տամ) գրսէն մէյ մէկ դմբեթի կը
նմանի, որոնց մէջ անձրեւը բնաւ չի կրու-
նար մտնալ, և տնակին յատակն ալ ջրին
երեսէն այնչափ վերը կը կենայ որ ամե-
նեին ընկղմելու վտանգ մը չըլլար :

Այս տնակներուն նիւթերը (քերէս-
տէ), փայտ, քար ու աւազախառն հող
են, որ զարմանալի ճարտարութեամբ ու
մարդավայել զգուշութեամբ մը կը գոր-
ծածեն, ու գրսէն իրենց պոչովը անանկ
ծեփ մը կուտան ու բոլոր շէնքերնին ա-
նանկ յարմարութեամբ վայելչութեամբ
ու խոհեմութեամբ կ'ընեն, որ մարդու
ձեռք շինուած կը կարծուին :

Ամեն մէկ տնակի մէջ մէյ մէկ շտեմա-
րան կայ, որ ամեն տնուոր իր ձմեռուան
ապրուստը ծառի կեղևներէ ու կակուղ
ճիւղերէ կը լեցունէ. իրենց այս սովորա-
կան կերակուրը առանց կարգի լոկ իրա-
րու վրայ կը դիզեն : Ամեն մէկ տան բնա-
կիչները զոյգ զոյգ են ու երկուքէն մինչև
16 ու 18 ջրշուն ալ մէկ տեղ կը բնակին.
ասոնք ամենն ալ հաւասար իրաւունք ու-
նին իրենց շտեմարանին համբարը գործա-

ծելու , ու բնաւ երբէք իրենց դրացիներուն ունեցածը չեն կողոպտեր :

Այս ճարտարապետաց ընկերութիւնը որչափ բազմաթիւ ալ ըլլայ , մէջերնին աւմենեին գժտութիւն մը չի պատահիր : Արբոր իրենց գործքը կը լմընցունեն ու իրենց պաշարը կը համբարեն , ալ անկէ ետեւ խաղաղութեամբ կը հանգչին :

Չըշան մորթը բարակ բրդով ու կակուղ կ'ըլլայ , ասկէց կը շինուին գուրպաներ (չօրասպ) , գլխարկներ (շապկայ) և զարդի հագուստներ : Այս կենդանւոյս աւճուկներէն կ'ելլէ այն բժշկական հիւթը՝ որ տաճկերէն գոնիսոյլ ամպիրի կ'ըսուի :

Ագ ջրշունը յունիսի վերջերը կը ցրկնի , և սովորաբար երկու ձագ մէկէն կը բերէ , որ ինչուան իրէք տարի իրենց մօրը քովը կը կենան , ետքը կ'ելլեն իրենց զատ տնակներ կը շինեն , երբեմն ալ ամենքը մէկ տնուոր կ'ըլլան կը կենան մէկ տեղ :

Արբոր ձմեռ կ'ըլլայ , որսորդները կուգան ջրշունին մորթը առնելու . այն ժամանակը բոլոր այն տնակները կամ մանաւանդ փոքրիկ հիւղերը կ'աւրշտկին ու ձեռուրնուն փախչող ջրշունը մէյ մ'ալ ուրիշներուն հետ մէկ տեղ ընկերութիւն ասպրելու չի համարձակիր :

Որսորդները ջրչուն բռնելու համար կ'երթան անոնց տնակներուն ջրի վրայ նայող դուռը կը գոցեն, ցամաքի դուռը կը մեծցունեն, ետքը իրենց որսի շունը ներս կը խօթեն, անիկայ կը մտնէ, ջրչունին մէկը ահաաներովը կը խաճնէ, որսորդներն ալ շանը ետեւի ոտուրներէն կը բըռնեն, երկուքը մէկ տեղ դուրս կը քաշեն։

Չ ջրչուններուն իրարու վրայ ունեցած սէրը այնչափ է, որ անգամ մը երկու ջրչուն կան եղեր տեղ մը սլահած, անոնց մէկը գիպուածով մը կը մեռնի. ան ատենը մէկալ ընկերը այնչափ կը տրտմի, որ ցաւէն բան չուտելով ինքն ալ կը մեռնի։

Այս կենդանիներուն որչափ կերակուր տրուի, ջրին մէջ կը թռչեն ու ետքը կ'ուտեն. և բնու թեամբ մաքրասէր ըլլալով՝ շատ անգամ ոտուրնին կը լուան, և ահա անին կը մաքրեն։

Կ'ըսեն թէ ամեն ջրչուն իր տնակին մէջ իրեն համար զատ անկողին ունի՝ եղեգէ, տերևէ և ուրիշ թեթև բաներէ շինած։

Չ ջրչունին ընտանեցածն ալ կայ կ'ըսեն։

Մ Ա Ս Ն Գ .

ԱՌԱԿ

ՋՐԱՆՈՒՆ ԵՒ ՀՈՒՆ

ՀՈՒՆ մը ջրաւնի մը ետեւէ ինկաւ . ջրաւնն ալ ձեռքէն ազատելու համար ինքզինքը ջուրը նետեց . շունն ալ անոր ետեւէն ջուրը նետուեցաւ լողալով գնաց անոր հասաւ . և այնչափ մտտեցաւ որ բերանը բացաւ պիտի բռնէր . բայց ջրաւնը մէկէն ջրին տակը մտաւ ու անբեկաբար եղաւ : Եւ այսպէս շունը կորսնցուց իր որսը այն կէտին , որ ձեռքը ձգելէն բնաւ տարակոյս չունէր :

ԽՐԱՏ

ԵՐԲՈՐ անիրաւ ու խաբէբայ մէկը առժամանակեայ յաջողութիւնն իր գրանէ կամ իր մեծնայ , պէտք չէ որ անոր յաջողութեանը խաբողութիւնը մենք ալ անոր նմանելու ուզենք . այլ պէտք է որ համբերենք ու շուքով իր պէտքէնք որ այն յաջողութիւնները անցաւոր են . վասն զի անհնար է որ գեղը մինչև վերջը յաղթանական գրանուի . ամեն բան իր վախճանովը կը սլաակի կ'ըսէ իմաստունը : Նմանապէս ինչ որ չեղի առժամանակեայ հարստութիւնն մը կամ պարտեւ մը հասնի , պէտք չէ որ շը-

Ինչպէս զորս Կարգաւորելու ընկերից Վրաց ծոռու
 չօք ու գոռոզաբար նայիս . յիշէ որ այն վարակա
 ցած Կարսպո-Նի-նից իրնայ Տէկէն չենէ Կեռա
 նալ ու չոստ պարսպը Կանել = Սողոն Գիլեսո
 Գան իւ խրապէր, որ Տինչե եպոի կէպը՝ Տարրոս
 պէպք չէ որ իր Տեծո-Նեանը Վրաց երանի փայ = Ա
 Տեն բանին վախճանն է գովելէ :

Մ Ա Ս Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Գ Լ Խ Ա Ի Ո Ր . բոյս . հուենտ .
 երկան . մեքենայ . աղալ . առողջ .
 անխմոր . խոհարան . զանգուած .
 ձուար . օսլա . յարդ . եգիպտա
 ցորեան . շագանակ . համեղ . մա
 նաւանդ . լեռնական . աղալ .
 խիւս . դաշտաբնակ . հովիւ .
 գետնախնձոր . լուբիա . ոլոռն .
 սիսեռ . ձանձրալի . միրգ . հիւ
 թեղ . համեմատ . աղցան :

Չ ըշուեն . երկակենցաղ . ան

Ճարդարենակ . ոտնաչափ . մատ
 նաչափ . ողորկ . քառակուսի . ըս
 կիւռ . կասլիկ . լողալ . պաշտ
 պանել . ընդունակ . թումք .
 ու թսուն . առու . ծանծաղ . հնա
 րաւոր . ցից . վարսել . շաղել .
 խումք . հիւղ . սառիլ . հասա
 րակօրէն . տրամագիծ . յարկ . պա
 րունակող . գմբեթ . ընկղմիլ .
 նիւթ . աւազախառն . մարդա
 վայել . շտեմարան . կեղև . լոկ .
 զոյգ . կողոպտել . գիտութիւն .
 պաշար . համբար . գուրպա . գլլ
 խարկ . բժշկական . էգ . որսորդ .
 համարձակել . սէր . գիպուած .
 մաքրասէր . եղէգն . ընտանենալ :
 Աներևոյթ . կէտ . տարակոյս .
 յաջողութիւն . համբերել . ան
 ցաւոր . յաղթական . վախճան .
 պսակ . իմաստուն . առժամանա
 կեայ . վքանալ . գոռողաբար .
 վստահանալ . գովելի :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

ՅՈՐԵՆԸ ի՞նչպէս կը պատրաստեն ուտելու համար. և ի՞նչ տեսակ բաներ կը շինուի ցորենէն: - Ուրիշ ի՞նչ հրնտեղէն ունի մարդս ուտելու: - Յարդը ի՞նչ բանի օգուտ ունի: - Շագանակը ի՞նչ բանի կուգայ: - Դաշտաբնակ հովիւները ի՞նչ կ'ուտեն: - Մարդս ի՞նչ ընդեղէն ունի ուտելու: - Համեղ միրգերը ո՞ր երկիրնէն բուն մէջ կը բուսնին:

Ջրուներ ո՞ր երկիրները կը գտնուի: - Այս կենդանիները ի՞նչ կերպով թումք կը շինեն ջրերուն եզերքը: - Ի՞նչպէս և ինչով կը շինեն իրենց տնակը: - Ո՞ր ամսոց մէջ կը ժողովին մէկ տեղ ապրելու համար: - Ի՞նչպէս է ջրուներն տնակին ձևը, մեծութիւնն ու բաժանմանքը: - Ի՞նչպէս է ջրուներն մորթը և ի՞նչ բանի կուգայ: - Ի՞նչպէս կ'որսան ջրուներ: - Ուսկից կ'ելլէ Գոնափող ամպերի ըսուած բժշկական հիւթը: - Ի՞նչ գիտես ջրան մաքրասիրութեանը վրայ: - Ի՞նչ առակ գիտես ջրան վրայ: - Ասկէ ի՞նչ խելք սորվելու է: - Ի՞նչ կը նշանակեն, բոյս, հունտ, երկան, մեքենայ, աղալ և այլն բառերը:

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ ԺԱ.

ՄԸՍՆ Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԻ

ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐԸ աւելի համեղ
ընելու համար զանոնք համեմել
(Թէրպէյէ էթմէք) հարկ կ'ըլլայ:
Աղը անոնց համը կ'եւելցունէ
ու զանոնք աւելի ախորժելի կ'ը
նէ. ասկէց 'ի զատ աղը կերա
կուրները աւելի դիւրամարս կ'ը
նէ: Ձէթը մեր երկիրներուն
մէջ գործածուած համեմներուն
խիստ աղէկներէն մէկն է. այս
հեղանիւթը ձիթենիին պտուղն
է: Ձիթենիին վրայ այս հատե
րը ձմեռան սկիզբը կը հասուն

նան ու ծառէն վար կը թափին :
 Այն հատերը կը ժողովեն ու ձի
 թաղացքի (տէյիրմէն) մէջ կը փրշ
 րեն : Այս փշրելէն շինուած խը
 մորը մամուլի (մէնկէնէ) մէջ կը
 ճնշեն, իւղը մէջէն կ'ելլէ որ
 ամաններու մէջ կ'առնեն : Աս
 կէց զատ, տեսակ տեսակ հո
 տաւէտ խոտեր ալ կան՝ որոնք
 կերակուրներուն հետ եփուե
 լով կամ վրանին ցանուելով ա
 ւելի ախորժ ու համեղ կ'ըլլան :
 Այս խոտերէն գլխաւորներն են,
 անանուխը (նանէ), կոտեմը
 (թէրէ օթու), խնկունին (պի
 պէրլիյէ), կարսոնը (մաղտանոս),
 ռահանը (Ֆէսլիյէն), սոխ, և ու
 րիշներ : Վմանապէս կերակուր
 ներուն համը՝ կարագով, շա
 քարով, քացախով, լեմոնով ու
 տեսակ տեսակ պահարեղէններով ալ
 կ'աղէկնայ ու կ'եւելնայ : Պահա

րեղինաց շատը Հնդկաստանի
 կողմերէն մեզի կուգան, և ա-
 սոնց գլխաւորներն են պղպեղը
 (պիպէր), կինամոմոն (Թարչին),
 մեխակ (քարանձիլ) և այլն. որ
 հասարակօրէն փոշի կը դարձու-
 նեն ու կերակուրներուն վրայ
 կը ցանեն: Մեր գտնուած եր-
 կիրները սովորութիւն եղած է
 որ հում սոխը ու սխտորն ալ
 իբր համեմ կը դործածեն ու կ'ու-
 տեն. բայց ասոնց դժոխքմբեր
 դարչելի հոտին նայելով ու մար-
 դուս ստամոքսին մէջ պատճա-
 ռած պղտորութեանը ու այլայ-
 լութեանը նայելով մարդս խիստ
 բիրտ ու շինականի քիմք ունե-
 նալու է որ անկէ համ առնէ:
 Այս մասին մենք ալ Հնդկաս-
 տանի վայրենիներէն վար չենք
 մնար, որ խտայերէն աստֆէրիս
 (որուն հայերէն դեաղը կըր-

նանք ըսել) ըսած անտանելի
խէժը՝ իբր պատուական համեմ
մը ամեն կերակուրներնուն մէջ
կը գործածեն :

Ասանկով մարդս կարող է
ղած է շատ կերպով իր կերա-
կուրներուն համը աղէկցունել
լու, փոխելու ու աւելցունել
լու : Մարդս իր կերակուրը մի-
այն երկրին վրայէն չի հաներ :
Անոր վրայ շրջող կենդանիներուն,
ջրին մէջ ապրող ձուկերուն, օ-
դին մէջ թռչող թռչնոց շատն
ալ իրեն պատուական կերակուր
կ'ըլլան : Անոր համար մարդս խո-
տեղէններէն աւելի հիւթեղ՝
ուրիշ տեսակ կերակուրներ ու-
նեցաւ : Ազը, մանաւանդ մատ-
ղաշ ըլլայ նէ, այծը, ոչխարը,
գառը, իրեն սովորական կերա-
կուրներն են : Այս առջի իրեք
կենդանիները իրենց միսէն զատ

մարդուն կաթ կուտան, որմէ կարագը կը հանէ՝ իբր համեմ կը գործածէ, ու պանիր կը շինէ ու իբր կերակուր կը գործածէ: Նաև այս կենդանիներուն մէկ քանիին միսը կ'աղէ, կը չորցունէ ու բոլոր տարին կը պահէ: Չուկերն ալ աղուելէն ու չորնալէն ետև, միա չի գտնուած տեղուանքը մարդուն գլխաւոր կերակուրը կ'ըլլան: Հաւը, անոր հաւկիթը ու վառեակներն ալ բոլոր տարին իրեն կերակուր կ'ըլլան: Նմանապէս Նւրոպայի մէջ նա պաստակը (թավչան), եղջերուն (կէյիկ) գորտիկները (արտրճ գուշու), փասիանները (սիւլիւն) կաքաւները (.քէքլիկ) սարեակները (սըղըրճըք) արտուտները (չայրը գուշու) բադերը (էօրտէք) սագերը (.քազ) հրնդկահաւները (հինտի) և ուրիշ

չատ տեսակ հաւեր ու թռչուն
ներ մարդուն կերակուր կ'ըլլան,
մանաւանդ աշնան ու ձմեռուան
մէջ, երբ որ ալ երկիրը իրեն սը-
տուղ չի տար :

Մարդս կազդուրելու հա-
մար խմելիքներու ալ կարօտ էր :
Խաղողը ճմլուելով իրեն գինի
կուտայ . ուրիշ բոյսերն ալ ի-
րեն գարեջուր ու տեսակ տե-
սակ ըմպելիքներ ու օշարակներ
(շէրպէթ) կուտան : Այս խմե-
լիքներուն շատը զօրաւոր բաներ
են, ուստի մարդս անոնց մէջ
ջուր խառնելով զանոնք կը մեղմէ :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՔԱՂԱՂ ԵՒ ՀԱԻ

ԱՔԱՂԱՂՆ ՈՒ ՀԱԼԸ ԵՐԿՈՒ ԸՆՏԱՆԻ

կենդանիներ են որ գոյնի կողմանէ իրարմէ շատ տարբեր են : Աքաղաղը նշանաւոր է իր հասակին գեղեցկութեամբը, պերճ ու շքեղ քալուածքովը, իր երկայն բիտովը (մահմուզ), մսոտ, ատամնաձև, կենդանի ու փայլուն կարմիր գոյն ունեցող բբուկովը՝ (խախբ), կղակէն կախուած մորուքովը՝ իր փետուրներուն շքեղ ու բազմազան գոյներովը ու իր սուչին կամարաձև վայելուչ փետուրներովը : Վիւղի մէջ բնակող մարդոց համար արաղաղը կենդանի ժամացոյց մըն է :

Յորեկուան թռչուններուն մէջ արաղաղէն ու սոխակէն (պիւլպիւլ) ուրիշը չի կայ որ գիշերն ալ երգէ : Աքաղաղները պերճ ու սրտոտ են, շատ տաքութիւն կը ծեծկուին : Անգղիայի մէջ մեծ խնամքով այս արաղաղներէն կը սնուցանեն որ ծեծկըուցունեն : Այլ այս կռիւներուն ալ բազմաթիւ հանդիսաւորներ կը ժողվուին ու մեծ մեծ գումարներ գրաւ (պէս) կը դրուին :

Միջակ հասակաւ ու սևափետուր հաւերը խիստ ածան համարուած են : Հաւերը՝ որովհետև տարւոյն մեծ մասը շատ հաւկիթ կ'ածեն, թէ որ շարունակ աւնանկ երթար՝ անշուշտ չէին կրնար դիմա-

նալ . ուստի շատ ատեն իրեք չորս տարիէն
ետեւ ածելէն կը կտրին :

Հաւը 21 որ կը թխսէ . բոլոր այս ժա-
մանակը հազիւ թէ իր բոյնը կը ձգէ . և
շատ ատեն թէ որ իր մօտը կեր (եէմ)
չի դնեն՝ ինքնիրեն փնտուելու ալ չենլեր :
Հաւը իր հաւկիթները դարձունելու և
տեղերնուն փոխելու համար իր կտուցը
կը գործածէ . բայց միայն վառեակը ինք
կը բանայ ձուին վրայի խեցին , երբոր սլ
ծնելու ու ազատ քաշելու աստիճան
մեծնայ : Վառեակը խեցին կտրած ու
դուրս ելած ժամանակը այնքան տկար
է , որ կը կարծուի թէ չի պիտի կրնայ ապ-
րիլ . բայց 24 ժամէն ետքը կը նայիս որ այս
փոքրիկ թռչունը փետրաւորեր կը վազէ ,
կը ցաթկուտէ , մօրը ձայնին կը դիմէ , ու
անոր իրեն ցրցուցած ու փշրած հատերը
կը կտցէ . ու իր փափկու թեամբը ամենա-
գեղեցիկ տեսարան մը կը յօրինէ , որուն
զուարճութիւնը մօրը ցրցուցած մայրա-
կան սիրոյ ու խնամատարութեան զար-
մանալի պատկերովը աւելի կ'ելեւնայ :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Հ Ա Ի Ե Ի Ձ Ա Գ Ո Ի Ն Ք

ԱՍԵՆՕՔ հաւ մը իր ձագերն առաւ հեռուն գնաց ուտելիք գտնալու համար , տեսաւ որ ուրուրը (չայլաք) կը պտըտի օգին մէջ իր մանր ձագերը յափշտակելու համար : Մէկէն զանոնք քովը կանչեց ու թևերուն տակը պահելով թշնամւոյն ձեռքէն ազատեց : Ուրուրը երբոր հեռացաւ՝ ձագերը կրկին զատուեցան մօրերնուն քովէն ու սկսան ինքնագլուխ պտըտիլ : Քիչ մը ատենէն ետքը ուրուրը նորէն եկաւ , հաւը նորէն կանչեց իր ձագերը որ դան թևին տակը պահուին , բայց այս անգամ անոնց միայն մէկ մասը եկան մօրերնուն քովը պաշտպանուեցան , մէկալ մասը գալ չուղեցին . ուստի , ուրուրն ալ այն դուրս մնացածները յափշտակեց տարաւ , այսպէս մօրերնուն հնազանդողները ազատեցան , ու չի հնազանդողները թշնամւոյն ճանկը ինկան կորսուեցան :

Խ Ր Ա Տ

ՕՆՈՂՔ իրենց զաւիթներուն ալէի ըլլալուն համար միշտ խնամք կ'ընեն , գալիք վասնգնեղը պեանելով միշտ զգոչոթի-ններ կ'ընեն . ուստի զաւիթներն ալ ալիքի է որ այս երախպիքը ճանչնան ու անոնց պատու-էրներուն հնազանդիչն : Թէպէտ

կրնայ ըլլալ որ ծնողինն իրենց աղէկութեանը հա-
մար երբեմն իրենց ծանր երեցած պատուէր ճշ
կամ իրենց աղաք կամքը կապարելուն առժամանա-
կեայ արգելի ճշ բնէն, Բայց անոնց փորձառու-
ութեանը ու սիրոյն վստահելով կամ իրենց աղէկու-
թեանը համար ըլլալուն համոզուելով՝ պէտք է որ
հընթեամբ հնազանդիւն = Հնազանդութեամբ գիշ
եղած արդոյ պատմութիւններ չի կան, Բայց անհը-
նազանդութեամբ հասուն յագեցրուն պէս կորստող
արդաք յիշուի զպնութիւն =

Մ Ա Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Հ Ա Մ Ե Մ Ե Լ . հարկ . ախորժե-
լի . գիւրամարս . ձէթ . հեղա-
նիւթ . ձիթեհի . ձիթաղացք . մա-
մուլ . ճմլել . հոտաւէտ . անա-
նուխ . կոտեմ . խնկուհի . կար-
սոն . ռահան . կարազ . պղպեղ .
կինամոմոն . մեխակ . գժոխըմբեր .

դարչե լի . ստամոքս . պղտորու ի .
 այլայլու թիւն . բիրտ . շինական .
 քիմք . խէժ . շրջող . թռչուն .
 հիւ թեղ . այծ . վառեակ . նա
 պաստակ . եղջերու . դորտիկ .
 փասիան . կաքաւ . սարեակ . ար
 տուտ . բաղ . սագ . հնդկահաւ .
 կազդուրել . գարեջուր . օշարակ .
 շիճուկ . մեղմել :

Աքաղաղ . հասակ . պերճ .
 շքեղ . բիտ . ատամնաձև . բբուկ .
 կզակ . փետուր . ժամացոյց . սո
 խակ . երգել . սնուցանել . բազ
 մաթիւ . հանդիսաւոր . գումար .
 գրաւ . միջակ . սևափետուր . ան
 շուշտ . թխսել . հազիւ . բոյն .
 կեր . խեցի . դիմել . փափկու
 թիւն . յօրինել . ամենագեղե
 ցիկ . տեսարան . զուարճութի .
 խնամատարութիւն :

Ուրուր . ինքնագլուխ . պաշտ
 պանուիլ . ճանկ . երախտիք .

պատուէր . առժամանակեայ .
փորձառութիւն :

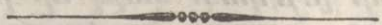
Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Ազգ ինչ բանի կը գործածուի և ինչ օգուտ ունի : - Ի՞նչ բանի կը գործածեն ձեթը և ինչպէս կը պատրաստեն : - Որո՞նք են կերակուրի համեմ ըլլալիք խօտեղէնները : - Որո՞նք են կերակուրի մէջ գործածուած պահարեղէնները : - Ի՞նչ կարգացիր դասիդ մէջ սոխին ու սխտորին վրայ : - Մարդս ուրկէ կը գտնէ իր կերակուրները : - Որո՞նք են մարդուս կերակուր եղող կենդանիները՝ ու թռչունները : - Որո՞նք են մարդուս խմելիքները :

Արնան նկարագրել արագաղին գեղեցկութիւնը : - Ո՞ր տեսակ հաւերը շատ հաւկիթ կ'ածեն : - Ի՞նչ կարգացիր թխտող հաւի վրայ : - Ի՞նչ վիճակի մէջ կ'ըլլայ հաւկիթէն նոր ելած վառեակը :

Ի՞նչ առակ գիտես հաւի վրայ : - Ի՞նչ խելք սորվելու է ասկէ :

Ի՞նչ կը նշանակեն , համեմել , հարկ , անանուխ , բիտ , բբուկ և այլն բառերը :

ՎԼԲՈՒԹԻՒՆ ԺԲ.

ՄԸՄՆ Ը.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Երկրի վրայ եղած կենդանիներուն ամենն ալ քիչ շատ դրսուանց սլաշտականուած են: Չորքոտանեաց գրեթէ բոլորն ալ մազով ծածկուած են: Թըռչունները փետուր ունին: Կրիաները (թօսպաղը) հաստը խեցի մը ունին որ զերենք ծածկած է: Օձերը թեփոտ մաշկ մը ունին վրանին հագած: Խսուները (սայլանկէօզ) խեցի մը ունին, որ իրենց հետը կը պտըտցունեն, որուն մէջ ցրտէն կը պատասպա,

րին կամ կը պահուին երբոր վախ
նալու բան մը ունենան: Ասանկ
կով՝ երկրի վրայ եղած կենդա-
նիները ցուրտէն պահուելու
համար մէյ մէկ կերպ պաշտպա-
նուած են:

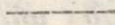
Մինչև ձուկերն անգամ թե-
փով (փուլ) ծածկուած են, և
ոստրէներն ալ (ստրիտեայ) խե-
ցիով: Միայն մարդն է, որ մերկ
կը ծնի, ու իր փափուկ մորթը
բանով մը ծածկուած չէ: Անոր
համար, մարդս հագուելու կա-
րօտ է. բայց աս բանին համար
ալ շատ միջոցներ ունի:

Մարդուս հագուեստներուն
մէկ մասը բոյսերը կուտան ի-
րեն: Կտաւը, ու կանեփը ջրին
մէջ կակղելով բարակ թելեր
կարձակեն, որ սանտրուելով ու
մանուելով դերձան կ'ըլլան: Ա-
սոնցմէ մնացորդը կը սանտրուին

ու խժուծ (թքաճ) կ'ըլլան :
 Գերձանով կտաւ կը գործեն ,
 կերպ կերպ հիւսուածներ կը շե-
 նեն ու կար կը կարեն : Կանեփէն
 ալ լար (սիճիմ), չուան , առա-
 սան (հալաթ) և ուրիշ բաներ
 կը շինեն : Ամանապէս բամպակն
 ալ կը մանուի : Այս ճերմակ նիւ-
 թը՝ որ ձեան կծիք կը նմանի ,
 բոյսի մը հունտերուն վրայ պա-
 տած կը գոյանայ : Բոյսերուն մէջ
 շատեր կան , որ կարճ երկան թե-
 լեր ունին : Այս թեւերուն պատ-
 ճառաւը մէջերնին եղած հուն-
 տերը թեթեւ կ'ըլլան , ու անանկ
 փոքրիկ հովով մը օդին մէջ կը
 ցրուին : Ասանկով այս տեսակ
 հունտերը՝ հովին միջոցովը խիստ
 հեռաւոր տեղեր կը ցրուին ու
 ինկած տեղերնին բողբոջելով
 բոյս կ'ըլլան : Արեմն հունտե-
 րուն այս թեւերը կամ մազմզուքը

պատճառ կ'ըլլան, որ հովերը զանոնք ասդին անդին կը տանին ու հետեաքար ալ մի և նոյն բոյսը այլ և այլ տեղուանք կը շատնայ: Ուրիշ հունտեր ալ այս թելերուն տեղը նուրբ պարուտակ մը ունին, որ երկու քովին տերեւի պէս կը բացուի, ու անանկով հովերուն առջին աւելի դիւրատար կ'ընէ իր մէջը պարունակած հունտերը: Սակայն բամպակը բոյսին հունտերէն կը զատեն, կը ժողվեն ու կը մանեն թել կը շինեն, այն թելէն ալ պատրոյկ (ֆիթիլ), ծոպ (սաչագ), գուլպայ (չորսպ), կարի գերձան, ժապաւէն (շերիտ) կը շինեն ու կերպ կերպ հաստ ու բարակ կտաւներ կը գործեն, որով բոլոր աշխարհք հագուստ կը գտնէ: Չի մանած բամպակով ալ բարձեր, անկողիններ կը լե-

ցրնեն ու շիշերու (շիշէ) խճուծ
 կը շինեն : Բամպակը թէպէտ
 շատ երկիրներու մէջ կը բուս
 նի, բայց ամենէն շատը Ամերի
 կայէն կուգայ ու Անգղիայի մէջ
 գործուելով՝ ուրիշ տեղուանք
 կը տարածուի :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Կ Ա Պ Ի Կ

ԿԱՊԻԿԸ մարդու կերպարանք ունեցող
 չորքոտանի մըն է, որ կենդանեաց կար
 գին մէջ մարդէն ետքը առջինն է մարմ
 նաւոր կատարելութեան կողմէն :

Կապիկն ալ մարդու պէս ինքվի և ար
 տեանունք ունի, ետքի ոտուըները մեր
 ոտքերուն ու առջեկներն ալ մեր ձեռ
 քին կը նմանին : Ատքի վրայ դիւրաւ կըր

նայ կայնիլ : Սեր ձեռքին մատերուն պէս
անոր ձեռքն ալ մատուրներ ունի , որուն
միջին մատն ալ մերինին պէս երկայն է .
բայց մէջերնին կան որ սոչ ունին . և ըստ
տեղւոյն՝ հասակաւ ալ կը տարբերին : Առ-
տանկո-Նանկ ըստւած կապիկները որ անպատի-
ճարդ ալ կ'ըսուին , չորս հինգ ոտնաչափ
բարձր են և ուսերնին ալ մարդու ուսի
պէս լայն են :

Կապիկը թէպէտ խիստ ճարտար է ա-
մեն գործողութեան մէջ , բայց միշտ ու-
րիշի նմանող է , ինքնիրեն բան մը չի հը-
նարեր : Գողութիւնն ու աւրչտրկելը կը
սիրէ , հանգստութիւնն ալ գիտէ՝ նեղու-
թիւնն ալ . միշտ բազմութեամբ մէկ տեղ
կը պարտի : Տեղ տեղ կապիկներ տեսնուե-
ցաւ որ սեխենիք (գավունըլուգ) մը գող-
նալու համար խօսք մէկ կ'ընեն : Անոնց մէկ
մասը պարտեղին մէջ կը մտնան ու ցանկ
(չիթ) շինելու պէս կարգաւ քովէ քով
կը կայնին . յետոյ սեխերը ձեռքէ ձեռք
իրարու կը նետեն զարմանալի ճարպիկու-
թեամբ ու արագութեամբ : Այս կապիկ-
ցանկին մէկ ծայրը հասարակօրէն լեռան
մը վրայ կը հասնի : Այս գողութիւնը խո-
րին լռութիւնով մը կը կատարեն ու յե-
տոյ կը ժողովեն զանոնք ընկերութեամբ

ուտելու :

Թէ որ իրենց վրայ յարձակող մը ըլլայ՝ ընկերու թեամբ ինքզինքնին կը սլաշտպանեն և քաջութիւն ալ ունին :

Կապիկին էգը՝ իր ձագերը շատ կը սիրէ :

Կապիկը կ'ընտանենայ, կը կրթուի ճարտար ձեռնածու թիւններ (օյուն) ընել կը սորվի, բայց խօսել չի կրնար սորվիլ :

Մ Ե Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Կ Ա Պ Ի Կ Ե Ի Թ Ո Ի Թ Ա Կ

Օր մը կապիկն ու թութակը (բաբազան) մտքերնին դրին որ զիրենք միւս կենդանիներուն կարգէն հանեն՝ բանականի կարգ անցունեն, ուստի խելքերնին դրին որ մարդ ձեանան : Կապիկը կը կարծէր, որ եթէ մարդու հագուստ հագնի՝ մարդ կ'ըլլայ : Թութակն ալ կարծեր էր, որ եթէ մարդու պէս խօսելու ըլլայ՝ իրօք մարդ կ'ըլլայ : Ուստի կապիկը լաթ հագաւ, խակ թութակն ալ քանի մը խօսք սերտեց, յետոյ երկուքը մէկ տեղ ելան իրենց տեղէն դային շուկան (չարչին) բազմութեան մէջ երեցան : Առջի բերանը տեսնողները մէկէն 'ի մէկ խաբուեցան . բայց որովհետեւ կապիկը բան չէր կրնար խօսիլ, և թութակն ալ միշտ իր սերտած մէկ քանի խօսքերը կը

կրկնէր, շուտ մը խաբէութիւննին յայտնի եղաւ, ու
ծաղը եղան. վասն զի, որոնք որ առաջուց իրաւ մարդ
կարծէր էին զանոնք, քիչ ատենէն ետեւ ստոյգ ինչ ը-
լալնին հասկըցան :

Խ Ր Ա Տ

ԱՇԽԱՐՀՔԻ խաբէֆայներով լեցոն է : Աշ-
խարհը իւր նայի, որ իր վեճակը սպոյգ եղածէն ա-
-տէ լե շէշ յըցոնէ : Չարագործը իւր նայի, որ իր
չարո-լի-նը առաջինո-լի-նան լեցոնով ու կերպա-
րանքով ծածկէ : Տգեղը՝ գեղեցիկ երեսակ կ'որդէ,
ծերը՝ երիտասարդ, փաւրը՝ զօրաւոր, ծոյլը՝ աշ-
խապասէր, շահախնդիրը՝ Տեճանյն հայն : Սքոյ
աղչապներ ալ շապ կան, որ ամենայն ջանի-ք իրենց
սգիտո-լի-նը ծածկելու կ'աշխատին : Ասանկով,
սպոյգ արդի-նք չունեցող մարդիկ իւր ջանան, որ
իրենց նմաներոն յարգը ու վարկո-ճը կերպ կերպ
ձեւեր՝ կերպարանքներ ու գոյներ առնելով յաժը
սանկեն . լեզունին իւր փոխեն, խորհուրդնին իւր ծած-
կեն, որ խիստ վապ ու միանգամայն յժար ալ գործ
ճըն է . վասն զի, ինչպէս որ սպասուի են շապ սուր
յիշողո-լի-նն ճը պէտք է ըսեր են, ասանկ ալ խա-
բէֆային ու կեղծաւորին խիստ մեծ վարպետո-լի-նն
պէտք է : Ուր լիւ որ խաբէո-լի-նամբ յաժըպա-
կել ուղած յարգն ու փառ-քը արժանաւորո-լի-նամբ
սպանալու համար չիլ ճը աշխատի, ու իր միտքն ու

սիրաբը կըլէ , ու իր վեճակը լաւցունելու ջանաց ,
 աւելի չիլ յոգնի ու սպացած փառսն ու անունն
 ալ անկողորպտելի կ'ըլլայ ու առաջին Տեղ կարգա
 ցած կապիկնուս ու իր-լահնուս պէս խայրատաւ
 ըլլար = Ղշմարիտ փառսը՝ Տի Տիայն աշխատութեան
 ծառէն իր քաղուի = Այսքան խաբէբայներուն Տեղ
 ճշմարտին ու առաջինին Տեճ Տիլլարութիւնը սա
 է , որ կեղծաւորութիւնն ու սուրը շատ շանցնիր
 շուտով յայտնի կ'ըլլայ . վասն զի , ինչպէս որ հի
 նուց 'ի վեր փորձուած է , վարպտորդացն ճոճը
 Տիւնը կէս գիշեր իր փեռ :

Մ Ը Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Կ Ր Ի Ա Յ . խեցի . մաշկ . խխուռնջ .
 ոստրէ . փափուկ . բոյս . կանեփ .
 խժուճ . հիւսուածք . լար . առա
 սան . գոյանալ . ցրուիլ . բողբո
 ջել . հետեաբար . նուրբ . պա
 րուտակ . տերև . պարունակած .
 պատրոյկ . ծոպ . գուլպայ . Ժա

պաւէն . անկողին . շիշ . տարած-
ուիլ :

Կապիկ . չորքոտանի . կատա-
րելութիւն . արտեանունք . ուս .
սեխենիք . ցանկ . սեխ . ձեռնա-
ծութիւն . թութակ . բանական .
շուկայ . ստոյգ :

Շքեղ . տգեղ . երիտասարդ .
տկար . ծոյլ . շահախնդիր . մեծ-
անձն . տգիտութիւն . արդիւնք .
վարկում . անկողոպտելի . վար-
պետորդի :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Յ

ԿԻՆԱՍ ինձի այլ և այլ կարգ կենդանեաց հա-
գուտը յիշեցունել : - Մարդս իր հագուստը ուրիշ կը
ճարէ : - Բամպակը ի՞նչ է : - Բամպակէն ի՞նչ բաներ
կը շինուին : - Կանեփը ի՞նչ կերպով կը գործեն ու մար-
դուս պէտքերուն կը գործածեն : - Բամպակին շատը ուր
կը բուսնի և ուր կը գործուի :

Կրնաս մի կապիկին ձեռն ու բնաւորութիւնը ինձի
նկարագրել : - Կապիկները ի՞նչպէս կ'ընեն իրենց շար-
գողութիւնը սեխենեաց մէջ :

Ի՞նչ առակ դիտես կապիկի վրայ : - Մտիչ ի՞նչ խելք
ստրկելու է :

Ի՞նչ կը նշանակեն , կրիայ , խեցի , մաշկ , խխունջ ,
գատրէ և այլն բառերը :

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ ԺԳ.

Մ Ա Ս Ն Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՍԵՏԱՔՍԸ (իսիէկ) մարդուն աւելի թեթեւ ու ջերմ ժամաշնակներուն ալ աւելի յարմար հանդերձ կուտայ: Այս լուսաւոր ու նուրբ նիւթը շինողը կենդանի մըն է, որ քանի մը վիճակ կը փոխէ, ու իր որդեղած վիճակին մէջ կը շինէ այն նիւթը. այս որդը մեր լեզուով շրամ կ'ըսուի: Ասիկայ փոքրիկ հաւկիթներէ կը ծնի որ սրճ կ'ըսեն, ու թթենւոյ տերեւներով կը սընանի: Քանի որ մեծնայ, իր մէջը

դեղին ու լոյծ (ջրոտ) նիւթ մը
կը գոյանայ : Շերամը մեծնալէ
դադարելէն ետև՝ այն նիւթը
բերանը կը բերէ ու գլուխը մօտը
դրուած ցախին վրայ կռթռն
ցունելով քիչ մը անոր վրայ կը
ձգէ , յետոյ գլուխը ետ կը քա
շէ ու անկէ ամենանուրբ թել
մը կը շինէ որ խակոյն կը չորնայ :

Այն թելը քանի մը տեղ
կը փակցունէ ու միշտ իր գլուխը
ետ քաշելով՝ բերնէն ալ միշտ
այն դեղին նիւթը կ'ելլէ ու քա
րակ թել կ'ըլլայ ու անոնց մէջ
կը գոցուի կը մնայ : Աէջը գոց
ուելու համար այն թելը պա
րասպ կծիկի ձևով կը փաթտէ ու
րուն բոժոժ կամ խողակ կ'ըսեն , ու
անոր մէջն ալ տեսակ մը խժային
նիւթով կ'օծէ , որով աւելի
պինդ կ'ըլլայ : Աւրիշ շատ մանր
կենդանիներ ալ կան որ ասանկ

մանր գործքեր կը կատարեն : Եւ
 բոլոր որդի ձեռով կը մեծնան հա-
 սարակօրէն կը կարճընան ու ան-
 շարժ կը կենան իբր կիսամեռ .
 և այս վիճակին մէջ դիւրաւ կը
 կլլուին կամ կը ճզմուին ուրիշ
 կենդանիներէն : Անոր համար որ
 մէկը նախ խողակ կը շինեն ու
 մէջը կը ծածկուին . որոնք ալ որ
 իրենց խողակ շինելու նիւթ չու-
 նին , գետնին տակը կը ծնին կամ
 ծառերուն կեղեներուն տակը
 կամ ուրիշ ասպահով ըլլալու տեղ
 մը կը ծնին : Ասանկ թիչ մը ժա-
 մանակ ծածկեալ մնալէն ետեւ ,
 վրանուն կեղեք կը բացուի , ու
 առջի կենդանիներէն բոլորովին
 տարբեր թեւաւոր կենդանիներ
 կ'ելլեն : Ասանկ ալ , շերամը խո-
 զակին մէջ գոցուելէն ետեւ , ալ
 նիկաց կը բանայ , ու ճերմակ ու
 մարմնեղ թիթեռան ձեւով

դուրս կ'ելլէ : Անոր համար շե-
րամի խողակները թիթեռը դեռ
չի ծակած ու մետաքսը չի կրա-
րած աղէկ մը կը տաքցունեն .
յետոյ եռացեալ ջուր լեցուած
կաթսայի մը մէջ կը դնեն , ուր
խողակը կը կակուղնայ ու վրայէն
թելը աւելի գիւրաւ կը քակ-
ուի : Այս թելը կը վերցունեն
ու կարժառին (արչն) վրայ կ'առ-
նեն որ անկէ ալ կարժերը (չիլէ)
կը շինուին : Անտաքսը ասանկ
սրատրաստուելէն ետե կը ներ-
կեն , կը գործեն ու անկէ հան-
գերձներ , ձեռնոցներ , ժապա-
ւէններ , գուլպաներ , քօղեր և
ուրիշ անթիւ զարդեր կը շինեն :
Անտաքսին տրուած ներկե-
րուն ամենէն գեղեցիկը որոն կար-
ժը կամ ծիւսնի ըսուածն է , որուն
տաճկերէն Գրճը կ'ըսեն : Ասիկայ
մանր որդերէ կ'ելլէ որ սէզնի՝ ծա-

ուերու և թուփերու վրայ կ'ըլլան ու անոնց հիւթը կը ծծեն: Կամաց կամաց այս որդերը կը կարծրընան, աւելի տափակ և աւելի թուխ կ'ըլլան. այն ժամանակը կը ժողվեն ու կը վաճառեն: Այս որդերուն տաճկերէն գրեւ կ'ըսեն, ու մեր լեզուով որդնո՛ւի:

Հին ատենէն 'ի վեր յայտնի է, որ այս ազնիւ ու պատուական ներկը տուող որդը Հայաստանէն կ'ելլէ Այրարատ գաւառին մէջ, որուն գլխաւոր բերքերուն մէկն էր: Մինչև հիմայ այս որդը նոյն գաւառին մէջ կայ, որ սէզի (չայիր) վրայ կ'ըլլայ, տարին երկու անգամ. մէյ մը մայիս ամսուն, մէյ մըն ալ օգոստոսի կէսէն ինչուան սեպտեմբերի ետքերը: Աւրիշ գլխաւոր տեսակ մըն ալ կայ որ թու

փերու և ծառերու վրայ կ'ըլլայ : Սէզն վրայ կեցող որդը ինչ ուան հիմայ միայն Հայաստան, ու Վեհաստանի մէկ քանի տեղ ուանքը տեսնուած է : Իսկ թուփի կամ ծառի վրայ կեցողը շատ կը գտնուի, թէ փոքր Ասիային մէջ, և թէ Աւրոպայի այլ և այլ կողմերը և մանաւանդ Սպանիա. բայց ամենէն անուանին Ամերիկայինն է, որ նոյն ըսուած ծառին վրայ կը գտնուի :

Աս որդին արուն խիստ պրզ տիկ է. իսկ էգը ինչուան ոսպի չափ, ու աւելի մեծ ալ կ'ըլլայ : Արուն մէկ ամսէն աւելի չապրիր. իսկ էգը շատ մը հաւկիթ մէկէն ձգելէն ետքը՝ ծառին ճիւղերուն կամ տերեւներուն վրայ կպած՝ մէկէն կը մեռնի :

Սուրբ բամպակը՝ ու մետաքսը ցուրտ ու խոնուս ժա

մանակները խիստ թեթև պիտի
 գային . անոր համար մարդս մէկ
 քանի չորքոտանիներու մորթե-
 թէ իրեն աւելի ծանր հազուստ-
 ներ շինելու հնարքները ունե-
 ցաւ : Մանաւանդ ոչխարը իր
 բուրդը կուտայ . այն բուրդը
 մանուէլէն ու գործուէլէն ետև
 չուխայ կ'ըլլայ, որմէ կը շինենք
 մեր արտաքին հանդերձներուն
 շատերը : Ամենէն ազնիւ բուր-
 դերը երկայն ու նուրբ բուրդ
 ունեցող ոչխարներունն է, ինչ
 պէս է Սպանիայի ոչխարներունը :
 Ամերիկայի մէջ տեսակ մը ուղտ
 կայ որ Իտալերէն Վիճնէս կ'ըսուի,
 ամենէն ազնիւ բուրդ տուող
 կենդանին է : Հասարակ ուղտն
 ալ բուրդ կուտայ, որոնցմէ թա-
 ղեք (քէչէ), և ուրիշ հասարակ
 բաներ կը շինեն : Մանապէս այ-
 ծերուն ալ մազերը կ'առնեն ու

քանի մը տեսակ գործուածքներ
կը շինեն: Ճաղարին (ատա թավ
շանը) մաղն ալ մարդու պէտք
կ'ըլլայ, անկէ՛ Ներուպացւոց զըլ-
խարկ շինելու համար: Բայց ա-
սոր համար մանաւնդ ջրշան ու
նասպաստակին մորթը աւելի կը
գործածուի: Մ. յ ճեամին, նոխա-
զին և ուրիշ քանի մը կենդա-
նիններուն մորթն ալ մարդուն հա-
գուստ կը շինեն: Մ. յս մորթերէն
Ներուպացիք վարաիք ու ձեռնոց
կը շինեն. որով մարմիննին ար-
տաքուստ վայելչութիւն մը կ'ու-
նենայ ու ներքուստ ալ ջերմ
կը մնայ: Յուրտ եղանակներուն
և խիստ ցուրտ եղած երկիրնե-
րուն մէջ, մարդիկ ուրիշ հնարք
մը ունին չի մտելու համար: Այր
կար ու բարակ մազ ունեցող
կենդանիներուն մորթերէն ի-
րենց մուշտակ (.քիւրք) կը շին-

նեն ու կը հագնին, ինչպէս որ մենք ալ անանկ կ'ընենք : Յուրտ երկիրներուն մէջ մուշտակ տըւող կենդանիները խիստ շատ են, և անոնց մազն ալ աւելի խիտ ու աւելի բարակ կ'ըլլայ, անանկ որ ցուրտ երկիրներուն բընակիչները իրենց մուշտակ պատրաստելու դժուարութիւն չեն քաշեր :

Արթին (տանայ), այծին, մատղաշ եզին ու գոմէշի (մանտա) մորթը շան աղբով կամ կաղինով (փալամուտ) կը պատրաստեն ու անով անանկ կարծր կ'ըլլայ, որ ջուրը խիստ դժուարաւ անոնցմէ ներս կ'անցնի : Արբոր այս կերպով կը պատրաստուին անոնք շատ տեսակ բաներու կը գործածեն, մանաւանդ մեզի կօշիկներ ու ազանելիքներ (փափուճ) կը շինենք :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մ Ո Ւ Կ Ն

ԱՅՍ կենդանին մեղի տուած վնասներովը ու անհանգստութիւններովը խիստ ճանչցուած կենդանի մըն է . սովորաբար շտեմարաններուն ու խոհարաններուն լուալիքներուն մէջ կը բնակին և անկէ տանը ամեն կողմը կ'իջնան : Սուկը մսակեր է . կ'երևայ թէ կարծր նիւթեր ու տելու կակուղներէն աւելի կ'ախորժէ . բուրդը , կերպասները ու տանը կարասիքները կը կրծէ , փայտերը կը ծակէ , պատերը կը փորէ , փայտերուն ու ատաղձներուն դատարկ տեղուանքը կը բնակի , ու անկէ միայն կերակուր գտնալու համար կ'ելլէ : Հատ անգամ գտածը հետը կը տանի ու կը դիզէ , մանաւանդ երբոր ձագ ունենայ : Չերմ տեղուանքը կը փնտռէ ու ձմեռը կրակարաններուն քով , յարդի ու խոտերու մէջ կը բնակի :

Թէպէտ մէկ կողմէն կատուները , մկրնդեղը ու որոգայթները այս վնասակար կեն-

դանիները հատցունելու կ'աշխատին, բայց
 և այնպէս այն աստիճան շուտով կը շատ
 նան, որ խիստ մեծ վնասներ կը պատճա
 ռեն մարդուս : Օրօր օրինակ, հին գիւղի
 տուներուն մէջ ուր ցորենի համբարներ
 կան, երբեմն այնչափ կը շատնան, որ բնա
 կիչները բռնելու կամ բոլորը հատցունե
 լու չի կրնալով՝ վախերնուն կը ձգեն տու
 նէն կ'ելլեն . բարեբաղդաբար անօթի մնա
 ցած ժամանակնին իրար կ'ուտեն ու կը
 հատցունեն : Սինչև մարդու վրայ ան
 դամ յարձակողներ կան . և շատ անգամ
 լուեր է, որ եղոտ ու սնմաբուր դուած
 տղաքնին կուգան կը խածնեն և ասանկով
 շատերը մեռած են :

Մ Ա Մ Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Մ Ո Ւ Կ Ն Ե Ի Ա Ռ Ի Ի Ծ

Օր մը առիւծը պառկեր կը քնանար . մուկ մը մօ
 տեցաւ քովը ու հարիւր անգամ բոլորէն անցաւ դարձաւ .
 յետոյ համարձակեցաւ մինչև գլխուն վրայէն ալ ցաթ

կելու : Առիւծը արթնցաւ բռնեց մուկը , քիչ մնաց որ պիտի արորէր , բայց այս բանքս անարժան սեպելով իր բարկութեանը թողուց որ երթայ : Իսկ մուկը որ անոր պարտական էր իր կեանքը , շատ չանցաւ միջոց մը դատաւ փոխարէնն ընելու անոր . վասն զի քանի մը օրէն ետեւ առիւծն ինկաւ որսորդներուն ցանցը (տուղաք) . ու անոր մունչալէն բոլոր անառը թնդաց : Մուկը առիւծին ձայնը առածին պէս վազեց եկաւ ու անոր օգնութիւն մը ընել ուղեւորով սկսաւ ցանցին օղակները կրծել . որով իր բարեբարը փաթթուած էր և այնպէս զիւրին մը ազատեց զառիւծը :

Խ Ր Ա Տ

ԼՅՍ աստիճանն աս պիտի սորվինք որ աշխարհիս մէջ ասեւեւն մեծ ու փառասոր ճարտիկն անգամ աւելեւն պղտիկ ու յեպին սեպոսած ճարտուն օգնութեանը կրնան կարօպիլ . անոր համար պէտք է որ յետոսընիս ինկած ճարտոց վրայ գոմի ցըցունենք ու միշտ քաղցրութեամբ ու ճարտավարութեամբ վարոսինք հեպերնին : Սեծանցնութեանն լի և ուրիշ օգոս մը չէլլէ՝ գոնէ գեղեցիկ աստիճանութեան մը ըլլալուն համար պէտք է որ սիրենք . Բայց որովհետեւ էն յեպին սեպոսած ճարտն անգամ կրնայ օր մը մեղի կամ աղէկութեան մը և կամ գեղութեան մը ընել , ուստի ասիլ գոսած Ժամանակինս ուրիշ աղէկութեան ընելը ոչ միայն աստիճանութեանն այլ և խոհեմութեանն ալ է . որով կը պարսասորենք ուրիշները աստիճանն նոյնը մեղի ալ ընելը :

Մ Ա Ս Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ ՈՒ Թ Ի Ի Ն Գ Ի Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր ՈՒ

ՍՆՏԱՔՍ . շերամ . սերմ .
 թթենի . սնանիլ . լոյծ . ցախ .
 ամենանուրբ . բոժոժ . խողակ .
 խժային . հասարակօրէն . ան
 շարժ . կիսամեռ . կեղև . ապա
 հով . մարմնեղ . թիթեռն . կաթ
 սայ . կարժառ . կարժ . ձեռնոց .
 ժապաւէն . գուլպայ . քօղ . որ
 դան կարմիր . ծիրանի . սէզ .
 թուփ . թուխ . որդնուկ . արու .
 էգ . վուշ . խոնաւ . հնարք .
 ուղտ . թաղիք . ճագար . գլխարկ .
 ջրչուն . այծեամ . նոխաղ . ար
 տաքուստ . վայելչութի . մուշ
 տակ . որթ . գոմէշ . կաղին . սլատ
 րաստել . կօշիկ . ագանելի . շտե
 մարան . խոհարան . լուայիք . մը
 սակեր . ախորժել . կերպաս . կա

րասի . ատաղձ . մկնդեղ . որո
գայթ . բարեբաղդաբար . ցանց .
մունչել . օղակ . գուլթ . մարդա
վարու թիւն . մեծանձնու թիւն .
առիթ :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

ՍԵՏԱՔՍԸ ի՞նչ բանի օգուտ ունի : - Մետաքսը
ուրկից և ի՞նչպէս կը շինուի : - Ճիրանի գոյնը ի՞նչպէս
կ'ստացուի : - Որգնուկն ի՞նչ է : - Ուրկէց կ'ելլէ որդ
նուկը : - Քանի տեսակ որգնուկ կայ : - Մարդիկ ուրիշ
քանի տեսակ նիւթերէ հանգերձ կը շինեն : - Մուշտակը
ի՞նչ է : - Կօշիկները և ուրիշ ագանեւիքները ի՞նչ նիւթէ
կը շինուին :

Կրնան ինծի նկարագրել մուկին բնութիւնը : - Ի՞նչ
առակ գիտես մուկին վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք սորվելու
է : - Ի՞նչ կը նշանակեն մետաքս , շերամ , սերմ , թթե
նի , սնանիլ և այլն բառերը :

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ ԺԴ.

Մ Ը Մ Ն Ը.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՆՔ

ՈՒՐԵՄՆ մարդս անօթի չի
մնալու ու եղանակաց խստու-
թիւններէն իր մարմինը պահե-
լու համար երկրի վրայ բաւա-
կան կերակուր ու հագնելիք ու-
նի: Բայց այն կերակուրները ե-
փել ու ձմեռը տաքնալ պէտք
էր իրեն. անոր համար երկրի
վրայ մարդս կրակը գտաւ: Կը-
րակը երկրի վրայ թէպէտ ամեն
ատեն կար, բայց հին ժամանակ-
ները զանիկայ չէին ճանչնար. ա-
նոր գործածու թիւնը չէին գի-

տեր ու սոսկալի կենդանի մը սե-
պելով անկէ կը վախէին, անոր
բոցն ու ջերմութիւնը իր շունչը
կը կարծէին. ուստի միշտ անկէ
հեռու կը վախչէին որ իրենց չի
վնասէ: Ատքը կամաց կամաց ա-
նոր գործածութիւնը սորվեցան,
բայց չէին կրնար երկար ժամա-
նակ վառ պահել, և երբոր ու-
զէին կրակ շինել՝ շատ նեղուի
կը քաշէին. վասն զի երկու հո-
գի պէտք էր որ երկու չոր փայտի
կտորները իրար քսելով անկէ
բոց հանէին, մինչև հիմայ վայ-
րենի ազգերը այս կերպով կրակ
կ'ստանան թէ որ իրենց պէտք
ըլլայ:

Բայց մարդիկ օր օրի աւելի
գիտութի սորվելով կրակը դիւ-
րաւ վառելու և երկար ժամա-
նակ վառ պահելու միջոցները
հնարեցին: Կածքար մը (չաքմաք

(Թաշը) կամ անոր չափ կարծր
 քարի կտոր մը պողպատի (չէ-
 լիք) հետ իրար զարնելով, կայ-
 ծեր կ'ելլէ, որ դիւրավառ նիւ-
 թի մը վրայ ժողվուելու ըլլան
 իսկոյն կը վառեն: Այս եղանակ
 կով մարդս կրակը ձեռք ձգելէն
 ետե անիկայ շատցունելու ու
 պահելու կարօտ էր: Այս մի-
 ջոցն ալ՝ անտառի ամեն տեսակ
 ծառերուն փայտերը, ու երկրի
 վրայ բուսած թուփերուն ու
 տունկերուն փայտերը կուտան:
 Կրակը տարածելը ու վառ պա-
 հելը նաև ածուխի գործածու-
 թեամբ ալ կ'ըլլայ, որ հասարակ-
 օրէն կաղնիի (մէշէ) կամ տաճ-
 կերէն փերհար ըսուած ծառերէն
 կամ անոնց նմաններէն կը շինեն:
 Առանց բոցի չափաւոր կրակ մը
 ուզողը՝ միշտ ածուխ և մանր
 թուփերու փայտերը կը գործա-

ծէ որոնցմէ ձեռք բերուած կրա-
 կը բոց չունենար: Յուրտ եր-
 կիրներու մէջ փայտի գործածու-
 թիւնը չի բաւելուն համար, մար-
 գիկ ուրիշ շատ նիւթեր հնարե-
 ցին գործածելու, զոր օրինակ
 եզանց քակորը ու հանքային ածուխը:
 Այս հանքային ածուխը առա-
 ւել լեռնոտ տեղերը կ'ըլլայ. սև
 նիւթ մըն է իւզային. գրեթէ
 աշխարհի ամեն կողմը կայ, ու
 միւս ամեն տեսակ վառելու նիւ-
 թերէն աժան կ'ըլլայ, թէ որ ա-
 րուեստով հանուին իրենց ծած-
 կուած տեղէն:

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԵՇ

ԲԵՌ կրող կենդանիներուն մէջ ձիէն

Ետև էջը օգտակարութեան մասին երկ-
 րորդը կրնանք սեպել . մանաւանդ որ , իր
 սննդեանը ու պահուելու կողմէն ձիուն
 չափ բազմաճախ չըլլալուն՝ գիւղացի աղ-
 քատ մարդոց խիստ հարկաւոր ծառայ
 մըն է : Այլ բնութեամբ նեղութեան դի-
 մացող ու սակաւապետ կենդանի մըն է .
 ասոր գլխաւոր պակասութիւնը իր յա-
 մառութիւնն է . իր տէրը կը ճանչնայ ,
 իր ճամբան կը գտնէ ու խիստ նեղ ու
 վտանգաւոր տեղուանքէն ալ մեծ զգու-
 շութեամբ կը քայլէ : Այուն մարմինը
 ձիուն նայելով խիստ անհամեմատ է . ա-
 կանջները ինչպէս որ ամենքս ալ գիտենք՝
 խիստ մեծ է . սնոր զունջական ձայնը մին-
 չեւ անգամ հեռուն գտնուած անտառ-
 ներն ալ լսեր են : Այս կենդանին թէ
 որ չարաչար չաշխատցունեն՝ ձիուն պէս
 մինչև 20—25 տարի կ'ապրի : Այդը 12
 ամիսէն կը ծնի ու մէկ հատ մը միայն
 կը բերէ մէկ փորէն :

Մ Ը Ս Ն Գ .

ԱՌԱԿ

ԵՇ ԱՔԱՂԱՂ ԵՒ ԱՌԻՒԺ

Օր մը էշն ու աքաղաղը մէկ տեղ կերակուր ճարելու ելեր էին արօտի մը վրայ, յանկարծ տեսան որ առիւծ մը իրենց կը մօտենար: Ա՛րսէն թէ առիւծը աքաղաղին ձայնը ամենեւին չախտրժէր կամ մանաւանդ սաստիկ հակակրօութիւն մը ունի անոր ձայնին, անանկ որ աքաղաղին ձայնը լսածին պէս սկսաւ բողոր ուժովք փախչիլ: Անխելք էջը կարծելով որ առիւծը իրմէ վախնալուն համար կը փախչի, սկսաւ ետևէն իյնալ և այնքան հեռուն գնաց, որ ալ աքաղաղին ձայնը առիւծին ականջին չէր լսուիլ. ուստի առիւծը ետ դարձաւ, բռնեց էջը ու երբոր կը փառատէր, անմիտ կենդանին սկսաւ զղջալով աղաղակել, վայ ինձ կ'ըսէր. ես ի՛նչ անխելք կենդանի եմ եղեր. ես որ իմ աղարութիւնս գիտէի, ի՛նչ պէտք էր ինձի կեղծեալ քաջութիւն մը ցրցունել ու այսպէս կուրնչիլ. ուր թէ որ չափս ճանչնայի, կրնայի երկար ատեն խաղաղ ու հանգիստ ապրիլ:

ԽՐԱՏ

ՇԱՏԵՐ Իան որ իրենց իրօք լեղածը երևնալու համար իրենց լե վայլելէ՛ք կամ լե կրնալէ՛ք գործաւորու մեջ մտնալով մեծամեծ վրանգնէրու կը հանդիպին կամ ծիծաղելէ կ'ըլլան: Աստուծոյ ամեն մար-

րոնն մի և նոյն կարողութիւնը մի և նոյն հանճա-
 րը չէ փոսած . խելացութիւնը իր սովը եղածը
 ճանչնալ, զանկիայ ճշակել ու շահել ու անով բա-
 ւականանալն է : Ո՛վ որ իր կարողութիւնը իր չափը
 չէ ճանչնար և իր մեծիւն հետ կ'իյնի՝ շատ անխել
 է : Ասանկ ճարտիկ երբեքն համբերող կամ մեծ-
 անյն մեկո՛ւմ ճը հանդիպելով երբոր ըրած յիճարո-
 թիւններնոն պատիժը չէն առներ, իր կարծեմ լե-
 իրենցմէ իր վախնան . չէն գիպեր լե սպոյգ արդիւնս
 ունեցող ճարտիկ մըլա ծանր . համբերող ու մեծ-
 անյն կ'ըլլան ու ամենոն հետ իյնալը իրենց անար-
 ծան իր սեպեմ . ամեն ուղածը՝ ամեն իրցածը ընելը
 լե լե և ճարտոն նշան է :

Մ Ա Ս Ն Դ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Խ Ս Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն . սոսկալի . բոց .
 ջերմութիւն . շուկ . կածքար .
 պողպատ . դիւրավառ . միջոց .
 թուփ . տարածել . ւածուխ . հա
 սարակօրէն . կաղնի . բաւել . քա

կոր . հանքային . օգտակարութի .
 սնունդ . բազմաճախ . սակաւալ
 պէտ . յամառութի . զգուշութի .
 անհամեմատ . զընջական . էգ .
 արաղաղ . յանկարծ . ախորժել .
 սաստիկ . հակակրութի . զղջալ .
 աղաղակել . տկարութիւն . կեղ
 ծեալ . իրօք . հանճար . շահիլ .
 բաւականանալ . ստոյգ . ար
 դիւնք . մեծանճն :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Մ Ա Ր Դ Ս ի՞նչ միջոցով կը տաքնայ ու իր կերա-
 կուրները կ'էփէ : - Ե՞րբ գտնուեցաւ կրակը : - Հին աղ-
 գերը ի՞նչ կարծիք ունէին կրակին վրայ : - Վայրենիները
 ի՞նչպէս կրակ կ'ստանան : - Նոր ու դիւրին կերպով կրակ
 ստանալը ի՞նչպէս կ'ըլլայ : - Քանի՞ տեսակ նիւթ կը գոր-
 ծածեն կրակ վառելու : - Ի՞նչ է հանքային ածուխը :

Կրնաս մի ինծի նկարագրել իշուն բնութիւնը և օ-
 գուտները : - Ի՞նչ առակ գիտես իշուն վրայ : - Ի՞նչ
 խելք սորվելու է անկէ :

Ի՞նչ կը նշանակեն խստութիւն , սոսկալի , բոց , ջեր-
 մութիւն և այլն բառերը :

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ ԺԵ .

Մ Ա Ս Ն Ա .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՄՈՒԹ իրիկուհներն ու գիշերները մարդս շէր կրնար իր աչքը գործածել . վասն զի ամեն կողմէն խաւարը զինքը կը պատէ, անանկ որ, հազիւ թէ պիտի կրը նար շարժիլ ու իր մարմինը գործածել : Ընոր համար մարդս խաւարը փարատելու և մթութե մէջ լոյս ընելու հնարքը ունեցաւ : Եղան, ոչխարին և ուրիշ նման կենդանիներուն ճարպը (իջեաղը) մարդս կ'առնէ մոմ կը շինէ, ուրիշ տեղուանք ալ ճրագ

ունենալու համար ձուկերուն
 ու կէտերուն (ատա պալըղը) իւ-
 ղը կը գործածեն : Սեր երկիրնե-
 ըր ձէթը առատ ըլլալուն ձէթ
 կը գործածենք կանթեղներուն
 համար . հասարակ գործածու-
 թեան համար մոմ , որ ճարպէ
 կը շինուի , ու եկեղեցիներուն
 և ուրիշ փառաւոր գործածու-
 թիւններու համար ալ մեղրե-
 մոմ կը գործածուի : Ուրիշ մոմ
 մըն ալ կայ , որ իտալերէն «*պէ-մալէի*»
 կ'ըսուի , այս մոմն ալ տեսակ մը
 կէտի գլխուն մէջէն ելած սպի-
 տակ իւղային հիւթէն կ'ելլէ
 խիստ փայլուն լուսով մը կը վա-
 ուի և գրեթէ ամենէն պատուա-
 կանն է վառելու . վասն զի , ոչ
 հոտ ունի ոչ կը կաթէ և ոչ ալ
 հասարակ մոմերուն պէս ստէպ
 ստէպ ծայրը կտրել կ'ուզէ :

(ատ երկիրներու մէջ ձէթ

կամ ճարպ չունենալնուն մինչև
կը պարտաւորին բոյսերէն ու
ծառերէն իւղ հանել իրենց կան,
թեղներուն: Ղափա կղզիին մէջ
բակլայէն իւղ կը հանեն: Նմա
նապէս այս կղզիին մէջ քիւսալ
անուն ծառ մը կայ, որուն պը
տուղներէն մոմ կը շինեն և այն
քան ալ աղնիւ կ'ըլլայ՝ որ սփեմալէի
մոմէն տարբերութիւն մը չունի:
Հնդկաստանի մէջ շատ տեղ քօ
քօյի ընկուղէ իւղ կը հանեն ու
կը գործածեն: Այսպէս Վճ ամեն
տեղին լուսաւորութե՛ մէյ մէկ
նիւթ տուեր է:

Իայց բոլոր այս տեսակ լու
սաւորութիւններէն աղէկ, ա
ժան ու մաքուր ուրիշ տեսակ
մըն ալ կայ իսկ միջոցով, որ հի
մայ Աւրոպայի ու Ամերիքայի մէջ
շատ տեղեր կը գործածեն փո
ղոցներուն և գործարաններուն

մէջ , որ դժբաղդ ու թեամբ մեր
 երկրի փողոցներուն անկանոն
 շէնքին նայելով անոնց մէջ ալ
 գործածուելու չեն յարմարիր :
 Հանքային ածուխներուն շատ
 տեսակը՝ ուրիշ իւղային նիւթե-
 րուն պէս վառուելու ժամա-
 նակ օդեղէն նուրբ մարմին մը
 կ'արձակեն որ կալ կ'ըսուի . այս
 նուրբ մարմինը թէ որ փոքնկ-
 ցունես՝ խիստ փայլուն կերպով
 կը վառի ու առատ լոյս ու ջեր-
 մութիւն կուտայ : Ա՛րսեն որ ա-
 ռաջին անդամ արուեստական
 լուսաւորութիւններու համար
 կազը գործածողը հազար եօթը
 հարիւր երեսուն և վեցերորդ
 տարին Քլէյդըն անուն անգղիա-
 ցին եղաւ : Բայց յիսուն տարիի
 չափ ետքը , Արտօք անուն ուրիշ
 անգղիացի մը ելաւ ուրիշ շատ
 փորձեր ըրաւ ածուխի կազին

վրայօր ու հաստատեց, որ այս
 կազմ հնար էր մասնաւոր ըն-
 գու նարաններու մէջ շեղել,
 մաքրել ու յետոյ խողովակներու
 միջոցով ջրի նման հեռաւոր տե-
 ղեր խրկել: Անոր համար առջի
 անգամին Սոհօ քաղաքին մէջ
 Արտօքվառարան մը պատրաստեց
 ածուխը վառելոյ ու անկէ ելած
 կազմ մասնաւոր ընգու նարանի
 մը մէջ առնելով՝ բարակ խողո-
 վակներու միջոցով իր գործա-
 տանը մէջ բաժնեց, ամեն մէկ
 խողովակին ծայրը մէյ մէկ ծորակ
 (մուսլուխ) դրաւ ու անանց
 ծայրն ալ հաստը ասեղի ծակե-
 րուն չափ մէյ մէկ ծակ ծակեց,
 ու տեսաւ, որ կազմ անկէ դուրս
 թող տրուած ժամանակը գեղե-
 ցիկ ու հաստատ լոյս մը կողտար:
 Այս գիւտին յաջողութիւնը շատ
 չի բռնեց: Եւրոպայի ամեն երևելի

քաղաքները վայելեցին . վասն զի
 կազի լոյսը ոչ միայն մաքրու թե
 ու միշտ մի և նոյն աստիճանն վա
 ռելու կողմէն խիստ նշանաւոր
 է , այլ և աժանու թեան կողմէն
 ալ ըստ տեղւոյն իւղէն ու մո
 մէն հինգ վեց և աւելի անգամ
 աժան է : Արովհետե կազը սրատ
 րաստելու ձեռնարկու թիւ շատ
 դրամի կարօտ է , անոր համար
 ամէն տեղ այս տեսակ օգտակար
 ձեռնարկու թիւնները ընկերու
 թեան միջոցով կ'ըլլան . հազար
 ու թ հարիւր քառասուն իրեքին
 միայն Նեգղիոյի մէջ վաժսուներ
 ինը կազի ընկերու թի կար : Մեր
 քաղաքն ալ հազար ու թը հա
 ռիւր քառասունը ու թնին կազի
 լուսաւորու թեանը մասնակիցե
 ղաւ Վառօդապետ Տատեանց մե
 ծահանձար Յովհաննէս Վմիրա
 յին ջանիւքը , որ Մու թեան Վալ

տիւր լ Սէճիտ բարենախանձ թա-
գաւորն ուս հրամանովը՝ Չրաղան
պալատին ճակատը լուսաւորեց,
պարտեզին դրանը քով փոքրիկ
կազարան մը հաստատելով :

Մ Ը Մ Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ս Ա Գ

Թ.Ռ.Չ.ՆՈՑ մէջ կարելի է սագին չափ
մեզի օգտակար կենդանի մը չի կայ : Միսն
ու հաւ կիթը կ'ուտենք , փետուրները գիր
գրելու կը գործածենք ու անոր փափուկ
փետուրներովն ալ բարձ , անկողին և այլն
կը շինենք : Սագը մեր պահապան շներուն
տեղն ալ կրնայ բռնել . ականջը խիստ սուր
է , ու սղտիկ ձայն մը առնէ նէ կ'աղա-
ղակէ : Սագը սովորաբար խոտ ու ընդե-
ղէն կ'ուտէ . ջուրը խիստ շատ կը սիրէ :

Շատ մարդիկ սագը ապուշ կենդանի մը
կը կարծեն, բայց իրաւունք չունին. վասն
զի, ընդ հակառակն սագը խիտ ուշիմ
է. շուտով կ'ընտանենայ, իր բարերարը
կը ճանչնայ, անոր կը հետևի և իրեն յա-
տուկ եղանակով մըն ալ կը գգուէ: Ար-
ժանահաւատ բնապատում մը կը հաստա-
տէ, որ օր մը սագ մը տեսեր է, որ խո-
հարանին մէջ ճախարակաձև մեքենայ մը
կը դարձընէ եղեր միս խորովելու համար:
Սագը դարնան սկիզբը կ'սկսի հաւկիթ
ածել, և սովորաբար երկու օրը անգամ
մը ածելով՝ վեցէն կամ եօթէն մինչև 15
հաւկիթ կ'ածէ: Թէ որ ամառ հաւկիթ-
ները մէկիկ մէկիկ առնեն, մինչև չորս
անգամ նորէն ածելու կ'ելլէ, բայց յետոյ
կը մաշի ու կը մեռնի: Արեսուն օր կ'ու-
զէ որ ձագերը ելլեն:

Սագը թէ որ բարկանալու ըլլայ՝ օձի
պէս կը սուլէ. շատ երկար կ'ապրի ու քա-
նի ծերանայ՝ այնքան ալ չարագործ կ'ըլ-
լայ: Յիսուն տարիէն աւելի ապրող սա-
գեր տեսնուած կան:

Մ Ա Մ Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Ս Ա Գ Ե Ի Տ Ե Ր Ն

ՍԱԳ մը ամեն օր մէյ մէկ ոսկիէ հաւկիթ կ'ածէր իր տէրոջը . տէրը կարծեց թէ սագին ներսը ոսկիով լեցուն է : ուզեց որ այն ոսկիներուն բոլորը մէկէն շուտով ձեռք անցընէ . ուստի բռնեց խղզեց սագը , ու երբոր փորը բացաւ յուսահատեցաւ մնաց . վասն զի տեսաւ որ իր խնգրած ոսկիներուն մէկն ալ չի կար :

Խ Ր Ա Տ

Երբոր ագահո-լի-նը Տարրոս տէրաբ իւ պապէ , Տարրոս իր Բասաիանասիրո-լի-նը իւ իր արնոցո-նէ , ո-նէցածովը Գոհ ըլլաւ անկարելի կ'ըլլայ : Եսպ Տարրիի կան , որ ոչ միայն ոսկի ու արծաթ ալ և ուրիշ շատ բաներ ալ , զորօրինակ պապիւ , հանգիստ , փառք , ևայլն սպանալու հաճար անանկ պարսպայման փափաք մը ու ջանք մը կ'ընէն , որ իրենց յետոյի եղածն ալ իւ իրանոցո-նէն : Ո-նէցածը շապոցո-նէլը- ամենէն աղէի հընարքը՝ զանիկայ աղէի Գործածելն է : Անհամբե-րո-լի-նը լիւպէս մոլո-լի-ն մը չէ՝ պահասո-լի-ն

Տըն է, Բայց ուրիշ ճուշտութիւններու չափ ճարտաս
 շարիք ու յոսանակացոյցութիւն պատճառած է: Այս
 նախը համար արժանաւոր նիւթ ճը ընարելէն էպէս,
 էպիտ Գործը կը քնայ աղէկ յիշոց ճը որոշէլ. առ
 ալ որ յետոյ յԳեցիք, յարասնոսնէամբ աշխատէ՛,
 հարկաս նպաստակիր կը հասնիս: Արարով սպասցոած
 պարունելերը ո՛չ համ կ'ոտնենան ո՛չ հոպ ե շոսա ալ
 կը Գրարին:

Մ Ա Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ռ Ի

Ա Ր Ժ Ե Լ . խաւար . ճարսլ .
 ճրագ . կանթեղ . կէտ . ստէպ .
 լուսաւորութի . դժբաղդութի .
 հանքային . շոգի . արուեստական .
 ածուխ . ընդունարան . վառա
 բան . խողովակ . ծորակ . յաջո
 դութիւն . նշանաւոր . ձեւնար
 կութիւն . մասնակից . մեծա
 հանճար . բարենախանձ :

Սազ . փետուր . անկողին . ազազակել . ընդեղէն . ուշիմ . հետեիլ . եղանակ . գգուիլ . արժանահաւատ . բնասպատում . խոհարան . ճախարակածե . մէքենայ . սուլել . չարագործ :

Կարծել . յուսահատիլ . ազահուծիւն . բաւականասիրուծիւն . անկարելի . տարապայման . փափաք . անհամբերուծի . մոլուծիւն . արժանաւոր . յարատեուծիւն :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

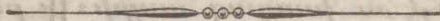
Խ Ա Ի Ա Ր Ը փարատելու համար մարդս ի՛նչ հնարք ունեցաւ : - Քանի՛ տեսակ նիւթէ մամ կը շինուի : - Ո՞ր կից կ'երէ սիէրմաչէթի ըսուած մամբ : - Ի՞նչ է կազը և ուսկից կը շինուի : - Ե՞րբ և ո՞վ գործածեց կազը առաջին անգամ իբր լուսաւորութեան պատճառ : - Ո՞վ աղէկ մը ծաւալեց կազի գործածութիւնը : - Ի՞նչ է կազի լուսաւորութեան օգուաները : - Ո՞վ Պօլիս մըտցուց կազին լուսաւորութիւնը : - Ի՞նչ բան կրնաս ինչ

ծիյիշել երբոր շինքալաք բառը լսես : - Քանի՞ ընկե-
րուծիւն կար Անգղիայի մէջ կազն համար հազար ութը
հարիւր քառասունուիրեքին :

Արնսո ինծի նկարագրել սագին բնաւորութիւնը :
- Ի՞նչ օգուտներ ունի մեզի սագը : - Բնապատում մը
ի՞նչ պատմեր է մեզի սագի մը վրայ : - Քանի՞ տարի
կ'ապրի սագը :

Ի՞նչ առակ գիտես սագին վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք
սորվելու է :

Ի՞նչ կը նշանակեն շարժել , խաւար , ճարպ , ճրագ
և այլն բառերը :

ՎԱՐԴՈՒԹԻՒՆ Ժ.Գ.

Մ Ա Մ Ն Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Մ Ա Ր Դ Ս բնակարանի մը կա
 րօտ էր, որ իր անձը՝ իր ընտա
 նիքը և իր ունեցածները անձ
 րեէն ձիւնէն պաղէն ու տաքէն
 պահէ ու խաղաղ ապրի: Աւրեմն
 մարդս իրեն տուն շինելու կա
 րօտ էր և անանկ կերպով մը՝
 որուն մէջ պաղը տաքը ու ջուրը
 կարող չըլլար մտնելու: Ահա նե
 րուն ու բլուրներուն քարերը
 իրեն տանը նիւթ ըրած է: Ամա
 նապէս քանի մը տեսակ հողեր
 ալ կան, որ կրակով կը կարծրը
 ցունէ, աղիւս (թուղլա) ու

կղմինտը (.բիրէմիտ) կը շինէ ու
 քարի տեղ կը գործածէ : Քարե-
 րը իրարու վրայ դնելէն ետե
 իրարու փակցընելու կամ որ
 մերուն դրսէն ճերմակ ծեփ մը
 տալու համար գլխաւ որապէս կիր
 (.բիրէճ) կը գործածեն , այս կիրը
 քանի մը տեսակ քարէրէ կ'ըլլայ ,
 որ նախ կրակի մէջ կը դնեն կ'ե-
 րեն ու յետոյ ջրով կը թրեն զան
 գուած մը կ'ընեն : Այս զան
 գուածը աւելի զօրաւ որ ընելու
 համար՝ վուշի (իւսթիւբիւ)
 մանրուք , աղիւսի ծեծուք (խո-
 րասան) ու աւազ ալ կը դնեն :
 Քարու աղիւս չի դտնուած տե-
 ղը՝ մարդս փայտ ու հասարակ
 հող կը գործածէ : Տան համար
 գործածելի նիւթերուն ամենէն
 հարկաւորներուն մէկն ալ ասպ-
 կին (ճամ) է : Ափկայ աւազէ
 կը շինուի , որ ուրիշ նիւթերու

հետ կրակին մէջ կը հալեցունեն. ապակին ոչ միայն տանը մէջ մեծ զարդ մըն է, այլ և մարդու սառողջութեանն ալ շատ օգուտ ունի, նախ լոյսը իրմէն մեղի անցնելով, ու երկրորդ՝ ջերմին ու ցուրտին մեղի վնասելու արգելք ըլլալով:

Տունը շինող դործաւորներուն գլխաւորները կ'ըսուին նախ ճարտարապետը (քալֆայ) որ տանը ձևը ու շէնքին համեմատութիւնները կը ստեղծէ ու կարգի կը դնէ: Արկրորդ հիւսնը (տիւրկէր), որ ճարտարապետին հրամանները կը կատարէ: Արրորդ՝ որմնագիրը (տուվարճին) որ պատերը կը շինէ: Չորրորդ ատաղձագործը (տօղրամաճին) որ սենեակներուն, գզրոցներուն (տօլապ), մահճանոցներուն (իւք) դռները ու պատուհաններուն

(փէնճիրէ) շրջանակները (չէրչի վէ) կը շինէ : Հինգերորդ մշակները (րէնչպէր) որ շէնքին հասարակ գործքերը կ'ընեն, ինչպէս է քար, փայտ, հող կրել, ծեփ շաղել և այլն : Ասոնցմէ դուրս անհատնում արուեստաւորներ ալ կան որոնց ամեն մէկին արհեստովը ու գործքովը գեղեցիկ տուներ կը շինուին . զօր օրինակ նկարիչը, որ տանը մէջը դուրսը գեղեցիկ գոյներով կը ներկէ ու որմերուն ու ձեղուններուն (Թափան) վրայ սիրդուն նկարներ կը ձևացունէ . դարբինը, որուն արուեստովը դռներնիս ու գըզրոցներնիս կը գոցուին, որով գողերուն վախէն զերծ կը մնանք : Քարակոփը (Թաշճին) որ տանը մէջ պէտք եղած տեղերը գեղեցիկ մարմարիտններով կը զարդարէ : Ապակի վաճառողը, որ սլատ

ու հաննիս կը զարդարէ : Վերջապէս տուն մը կատարեալ շինելու համար աշխատող արհեստաւորներուն թիւը խիստ շատ է : կարգաւոր տան մը գլխաւոր մասերը կ'ըսուին, սրահ (սօֆա), սենեակ, սանդուխ (վերտիվէն), հոր, մառան (.բիւէր), բակ, ջրը շիղճ (սառնրճ), բաղնիք, ախոռ, շտեմարան (մախզէն) երդիք (պաճա), վերնայարկ (թավանիչի), խոհարան, պարտէզ և այլն :

Տուները կամ մէկ դասիկոն (քաթ) կ'ըլլան կամ երկուք երեք, և երբեմն չորս : Եւրոպայի մէջ սովորու թիւն եղած է, որ խիստ վարի դասիկոնէն սկսելով՝ առաջին, երկրորդ, երրորդ, և այլն դասիկոն կը համրեն, իսկ մենք պինդ վերինէն սկսելով՝ առաջին, երկրորդ, երրորդ կը համրենք որ սխալ է :

Այրենիներուն՝ սյսիեքնան
 կիրթ՝ ժողովուրդներուն բնա
 կարանները մեր փառաւոր տնե
 րուն հետ բազդատելով շատ ո
 զորմելի բաներ են : Այս ժողո
 վուրդներուն շատերը անտառ
 ներու, անձաւներու (մաղա
 րա) ու գեանափոր փոսերու մէջ
 կը բնակին : Ամանք, ողորմելի հիւ
 ղերու մէջ կը նատին կ'ելլեն որ
 եղեգներէ ու ծառի ոստերէ
 (տալ) շնուած են, կամ բոլո
 րաձև կամ քառակուսի . վրայի
 ծածկոյթնին ալ կամ յարդ է,
 կամ խոտ կամ եղէգ . որմերնին
 քովէքով շարուած եղէգներ է
 կամ ցիցէ պատեր . ոչ գուռ ու
 նին ոչ լուսանցք (փէնճիրէ) :
 Շատերը միայն մէկ կողմէն ծակ
 մը ունին, որ այնքան ալ ցած
 է, որ անկէ ներս մտնալու հա
 մար՝ անբան կենդանիներու պէս

Երեսի վրայ սողալով մտնալու է :
 Աւստի ներսը թէ որ կրակ վա-
 ռեն, մուխը ազատ դուրս չի
 կրնար ելլել, օդն ալ ազատ կեր-
 պով ներս չի կրնար մտնալ . ա-
 նանկ որ, այս բնակարաններուն
 անմաքրութիւնը, դարչահոտութիւն
 ու անառողջութիւնը չի տես-
 նողին անհաւատալի կ'երևնայ :
 Այս ողորմելի հիւղերը՝ վայել-
 չութենէ, հանգստութենէ, ու
 շքեղութենէ մրջախի զուրկ են
 մտօք կրնանք հասկընալ . վասն
 զի, վայելչութիւնը շքեղութիւն
 ու հանգիստը՝ արուեստով ու
 հարստութեամբ կ'ըլլայ . և ա-
 բուեստներն ու հարստութիւն
 ալ գիտութիւնով կ'ըլլան . որն
 որ բոլորովին կը պակասի վայրե-
 նի ժողովրդոց մէջ և անով մի-
 այն կը տարբերին կրթեալ ու
 լուսաւորեալ ազգերէն :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՒՆ

ԿՐԻԱՅ

ԿՐԻԱՅ հասարակօրէն տգեղ կենդանի մըն է , որ ջրին մէջ ալ կ'ապրի՝ ցամաքն ալ : Չ ըին ու ցամաքին կրիան տարբեր տեսակ են : Այս կենդանիին գլուխը օձի գլխու կը նմանի , իսկ ոտքն ու պոչը մողէսի (քէրթէնքէլէ) : Այս կենդանին կամարաձև լայն պաշայէ վահանով մը ծածկուած է , գեղեցիկ թուխ գոյներով զարդարուած : Արբոր վտանգէ վախ մը ունենայ՝ բոլոր մարմնովը իր այն խեցիին տակը կը ծածկուի ու հոն պատսպարած կընայ ծանրըկէկ հարուած մըն ալ ընդունիլ առանց մնասելու : Բայց կանրկի այս խեցիէն զատ կրիան ուրիշ զրահ մըն ալ ունի . ասիկայ ոսկրային պատեան մըն է որ զինքը հարուածներէ կը պաշտպանէ : Այս պատեանը երկու մաս է , մէկը կորընթարդ (գուպպէլի) ձևով , որ կանակը կը ծածկէ , ու մէկալը տափակ որ փորը կը ծածկէ : Այս երկրորդ պատեանը առջի

խեցիէն բոլորովին զատ է , և այնքան աղ
կարծր է , որ կառքի մը անիւ կրնայ վրայէն
անցնիլ առանց կարող ըլլալու կորացնել
(ծռել) : Յամաքային կրիան՝ պաղով խո-
տեղէնով խխուռնջներով ու միջատներով
կը կերակրի : Միայն ամառը կը տեսնուի .
ձմեռը ծակերու մէջ կը մանայ , ուր կը
կարծեն որ առանց բան մը ուտելու կը
կենայ : Արիային միսը ճերմակ է . և շատ
աղէկ ալ կ'ուտուի , մանաւանդ հիւանդ-
ներուն զօրութիւն կուտայ : Արիան իր
խիստ ծանր քալելովը՝ դանդաղութեան
նշանակը համարուած է . անանկ որ , ծանր
շարժողին նախատական կերպով մը կրիայ
կ'ըսեն : Արիային վրայի պաղան շատ յար-
գի է , վասն զի տաք ջրի մէջ կակուղցնելէն
ետե անկէ սանտր , տուփ , զմելի կոթ
և ուրիշ շատ բաներ կը շինեն , որ շատ
սուղ կը ծախուին : Բայց այս պատուա-
կան պաղան տուող կրիան ուրիշ մասնա-
ւոր տեսակ մըն է , որուն միսը չուտուիր :
Օ՞ովային կրիայներն ալ ծովին տակը ու
եզերքը եղած խոտերովը կը սնանին : Ա-
սոնցմէ խիստ շատ կը գտնուին Ա՛մերիկայի
կղզիներուն եզերքը : Ա՛սոնք երբեմն եր-
բեմն դուրս կուգան օդ առնելու , եթէ
ոչ կը խղդուին : Յամաքի կրիայներուն

Մ Ը Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ Ի

Բ Ն Ա Կ Ա Ր Ա Ն . Բ Լ Ո Ւ Ր . Կ ար ծ .
 ր ա ց ու ն ե լ . ա ղ ի ւ ս . կ ղ մ ի ն տ ր .
 ո Ր մ . կ ի Ր . զ ա ն գ ու ւ ա ծ . վ ու շ .
 աւ ա զ . ա պ ա կ ի . ջ ե Ր մ . ճ ա ր տ ա
 ր ա պ ե տ . ո Ր մ ն ա զ ի Ր . հ իւ ս ն . ա
 տ ա ղ ձ ա գ ո Ր ծ . ս ե ն ե ա կ . գ զ ը ո ց .
 մ ա հ ճ ա ն ո ց . շ Ր ջ ա ն ա կ . մ չ ա կ . շ ա
 ղ ե լ . ար հ ե ս տ աւ ո Ր . ն կ ար ի չ .
 ձ ե ղ ու ն . դ ար ք ի ն . ք ար ա կ ու ի .
 ք ա ն դ ա կ ա գ ո Ր ծ . մ ար մ ար ի ո ն . ս ը
 ր ա հ . ս ե ն ե ա կ . ս ա ն գ ու խ . մ ա
 ու ա ն . ջ Ր շ ի ղ ջ . շ տ ե մ ար ա ն . ե Ր
 դ ի ք . վ ե Ր ն ա յ ար կ . խ ո հ ար ա ն . ս լ ար
 տ է զ . դ ս տ ի կ ո ն . վ ա յ Ր ե ն ի . ք ա ղ
 դ ա տ ե լ . ո ղ ո Ր մ ե լ ի . ա ն տ ա ու . ա ն
 ձ աւ . գ ե տ ն ա տ ի ո Ր . հ իւ ղ . ե ղ է գ ն .
 ո ս տ . լ ու ս ա ն ց ք . ս ո ղ ա լ . գ ար շ ա
 հ ո տ ու թ իւ ն . վ ա յ ե լ ջ ու թ իւ ն .

ՀՔԵՂՈՒԹԻՒՆՆ ։

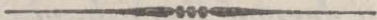
Արիայ . մողէս . կամարաձև .
 վահան . Թուխ . խնցի . պատրս
 պարիլ . զրահ . հարուած . կո
 ըրնթարդ . կառք . անիւ . խը
 խոււնջ . միջատ . դանդաղուԹի .
 նշանակ . նախատական . տուփ .
 զմելի . սնանիլ . հազուագիւտ .
 նապաստակ . ծանրաշարԹուԹի .
 դաշինք . հրաւիրել . արագա
 շարԹուԹիւն . յարատևուԹի .
 ինքնահաճ . պարագայ . պանծալ .
 ծանրաբայլ ։

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

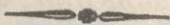
ՍՄԱՐԴՍ ինչու համար բնակարանի կարօտ է ։
 - Մարդոս ինչ նիւթ կը գործածէ իր բնակարաններուն
 համար ։ - Որո՞նք են տուն շինող գլխաւոր արհեստա
 ւորները ։ - Որո՞նք են տան մը գլխաւոր մասերը ։ - Վայ
 րենի աղգաց բնակուԹիւնները ինչպէս է ։ - Վայրենեաց
 բնակարանները ինչու համար այնքան ողորմելի բաներ են ։

Արնա՞ս մի կրիայն ինձի նկարագրել : - Կրիան ի՞նչ
բանի օգուտ ունի : - Քանի՞ տեսակ կրիայ կայ : - Ի՞նչ
առակ գիտես կրիային վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք սոր-
վելու է :

Ի՞նչ կը նշանակեն բլուր , կարծրացունել , աղիւս ,
կղմինսոր , որմ՝ և այլն բառերը :

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԷ.

ՄԸՍՆ Ը.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՆՔ

ԲԱՅՑ ինչպէս պիտի կրնար մարդս փայտը քարը և ուրիշ իր գործածած կարծր մարմինները կտրել, ու տաշել: Մինչև որ ուրիշ աւելի կարծր ու դիմացկուն նիւթ մը չունենար՝ չի պիտի կրնար ընել: Մարդս իրեն կարօտած այս գործիքն ալ ունեցաւ: Առներուն մէջ մետաղ (մատէն) մը գտաւ որ իր գործածութեւնը գալու համար պէտք եղած յատկութիւններուն բոլորն ալ ունի, այս մետաղը երկաթ

կըսուի : Անով կը շինեն երկրա-
 գործին բահը (պէլ) բրիչը (գազ-
 մա) քերոցը (չափա) մանգաղը
 (թռփան) և այլն : Արկաթէն նաև
 կը շինեն դարբնոց (չիլինկիրնե-
 րուն) սալը (էօրս), մուրձեր,
 (չէքիճ) ազգաններ (քէլիէթին)
 ձեռաց մամուլներ (էլ մէնկէ-
 նէսի) որով ոսկերիչներն ու դար-
 բիները ձեռու ընին եղած մանր
 կտորները սեղմեն ու կը բանին .
 բեւեռներ , քարակուրներուն
 (թաշճիներուն) ու քանդակա-
 գործներուն (օյմաճի) գրիչները ,
 տապարներ (պալթայ) : Ամանա-
 պէս տուն շինելու համար հիւ-
 սանց բոլոր գործիքները , ինչպէս
 են ուրագը (քէսէր) , սղոցը
 (տէստէրէ) գչիը (պուրկու)
 և այլն բոլորն ալ երկաթէ կը
 շինուին : Տան մէջ գործածուել-
 լու համար կղպաքները բանլիք

ները ունեւիքներն (մաշա) ալ
 երկաթէ կը շինուին: Նմանապէս
 ձիերուն, ջորիներուն (գաթըռ)
 էշերուն, ու եզներուն սմբա-
 կին (թըռնաք) գամուած լուս-
 նաձև երկաթն ալ (նալ) երկա-
 թէ կը շինուի, առանց որոյ, այն
 խեղճ կենդանիները չէին կրնար
 քայլել քարերուն ու ժայռե-
 րուն վրայ: Նրկաթը նաև նուրբ
 թել կը շինեն, որով բամպակէ
 գերձանով բաւական հաստա-
 տու թեամբ չի կապուած բանե-
 րը ամուր մը կը կապեն: Ուրիշ
 շատ գործիքներ ալ կան որ եր-
 կաթէն աւելի կարծր նիւթի
 կարօտ են, մարդս այս նիւթն
 ալ ստացած է որուն պողպատ (չէ-
 լիք) կ'ըսեն: Պողպատը երկաթէն
 կը շինուի, և ասիկայ ստանալու
 համար հասարակ երկաթը ա-
 ծուխի (քէօմիւրի) փոշիի (թօղ)

մէջ կը կարմրցունեն որով աւելի
կը կարծրանայ : Երբոր պողպատը
սովորականէն աւելի կարծր ը-
նել ուղեն, որպէս զի գործած-
ուելու ժամանակ չի ծամուկի,
այն ժամանակը անոր ը-ը կու-
տան : Պողպատին ջուր տալու
համար անիկայ կը տաքցունեն
և երբոր աղէկ մը տաքցած է,
հասարակ ջրի կամ իւղի մէջ կը
խօթեն : Պողպատով կղպարնե-
րուն ու ժամացոյցներուն զըս-
պտնակները (զէմպէրէկ) կը շե-
նեն ու վիրաբուժի (ճէռահ) և
ուրիշ գործիքներ, ասեղներ,
միրատներ (մախաս) զմելիններ (չա-
քը) թուրեր նշտրակներ (նէշ-
տէր) ամելիններ (ուստուրայ)
և այլն :

Ստոնցմէ զատ երկաթէն տե-
սակ տեսակ ամաններ մեքենա-
ներ (չարք) թնդանօթներ, նաւի

չղթայներ, երկաթներ (չափայ) կեռեր (չէնկէլ) ու կամուրջի աղեղներ կը շինեն : Այս մեծ կտորներուն համար ալ երկաթը ջրի պէս կը հալեցունեն, ու յետոյ մասնաւոր կաղապարներու (.քայլայ) մէջ ուղած ձևերովն կը ձուլեն (թափել) : Վերջապէս երկաթին գործածութիւն մարդուս ձեռքը այնքան շատ է, որ կրնանք երկրի վրայ իր ունեցած պարգևներուն ամենէն կարևորներուն մէկը սեպել : Կամ թէ կրնանք համարձակ ըսել, որ եթէ երկաթ չըլար, Սարդուս ոչ այնքան զօրաւոր կ'ըլլար, ոչ այնքան իմաստուն և ոչ ալ գիտուն : Երկաթը մարդուս կրթութիւնն ամենէն հզօր օգնականն է, և ասոր փորձն ալ ամեն օր կը տեսնենք, երբ որ աչուրնիս այն երկիրներուն վրայ

գարձընենք՝ ուրկամերկաթ չըլ-
լալուն և կամ զանիկայ բանե-
ցունելու գործածելը չի գիտ-
նալնուն մարդիկ շատ գործիք-
ներէ, շատ արուեստներէ ու-
անհամար վայելքներէ ետ մնա-
ցեր են և ուրիշ նիւթ մըն ալ
չեն կրնար գտնալ որ անոր տե-
ղը բռնէ :

Մարդս իր կերակուրները
պատրաստելու ամանները շինե-
լու համար երկաթէն զատ ու-
րիշ մետաղ մըն ալ ունեցեր է
որ «դէն» (պաքըռ) կ'ըսուի : Պղին-
ձէն ալ շատ տեսակ ամաններ
կը շինեն ու անոնց մէջ ալ անա-
գով (քալայ) բարակ մը կը ծե-
փեն . վասն զի, առանց այս ըզ-
գուշութեանը՝ պղինձէ անօթ-
ները կը ժանգոտին ու մարդուս
առողջութեանը վնաս կը հաս-
ցունեն :

Ասոնցմէ զատ տեսակ մը դիւ-
 րամած (եափրչքան) հող կայ,
 որմէ շատ տեսակ անօթներ կը
 շինեն ու փռան մէջ եփելով
 կարծր կ'ընեն որ դիւրաւ չի
 կոտորտին: Այս կարծրութիւնը
 աւելցունելու համար անոնց մէ-
 ջը ու դուրսը սպիտակ կամ ու-
 թիշ գոյն ապակաբոով (սրռ) կը
 ծածկեն. ինչպէս են սափորնե-
 րը (տէստի) սաները (թէնճի-
 րէ) ըմպանակ (պառտաք) ափ-
 սեաները (փիաթայ) սկահները
 (քեասէ) և ուրիշ անթիւ ա-
 նօթներ՝ որ տուններնիս ու սե-
 ղաննիս կը զարդարեն ու մեզի
 դիւրութիւն, մաքրութիւն ու
 վայելչութիւն կուտան:

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՕՁ

() ՁԸ սողուն ըսուած կենդանիներուն մէկ տեսակն է . որ թէպէտ ոչ ոտք ունի՝ ոչ թև , բայց անոնց տեղը բնութիւնը իրեն անանկ միջոցներ տուեր է , որով շուտով կրնայ առաջ երթալ , ծառերէ վեր կ'երևէ , ջրին մէջ կը լողայ , մինչև թռչելու պէս կը նետուի ալ : Քաշուելով ու երկնալով շուտ շուտ կը սողոսկէ ու կ'երթայ : () ձին տեսակները շատ են , ու բարեխառն և ջերմ կլիմաներու մէջ կը գրտնուին : () ձի տեսակները թէպէտ ձևով մէկ են , բայց տեսքերնին իրարմէ տարբեր են : Ար մէկը սկունգ ատամն (ազը տիշ) ունին , որ մէկը ձկան ակռաներու պէս իրարու մէջ անցած ակռաներ ունին սըղոցի (տէստերէ) նման , որ մէկն ալ գրէխունուն վրայ բբուկ (իպիկ) ունին :

() ձերուն որ մէկ տեսակը անմնաս են , վասն զի թոյն չունին . իսկ մնասակար կամ թունաւորները լեզուններնուն տակը փոք-

բիկ փամփուշտ մը ունին թոյնով լեցուն , որ խածած ժամանակնին ուրիշի կը հաղորդեն : Տերմ երկիրներու մէջ եղած օձերը ամենէն մեծ ու ամենէն վտանգաւորներն են : Սեր կողմերը եղածները փոքր են և շատ վտանգաւոր ալ չեն : ()ձերուն շատը՝ հաւկիթէ կ'ելլեն , որ էգերը կ'ածեն , ու անանկ տեղ մը կը պահեն որ աւելին ջերմութեանը տակը ըլլայ ու անանկով ելլէ , բայց ուրիշներ ալ կան որ դեռ մօրերնուն փորն եղած ատենը հաւկիթէն կ'ելլեն : ()ձերուն ամենն ալ տարին գունէ երկու անգամ իրենց վրայի մաշկը կը փոխեն . և այս մաշկափոխութիւնն ալ մէկ օրուան և մէկ գիշերուան մէջ կը կատարի : Աոր մաշկ հազներէն ետե թոյներնին աւելի զօրաւոր կ'ըլլայ : ()ձերը՝ խոտով , թռչուններով , թրթուրներով և ուրիշ միջատներով կը կերակրին : Աթը շատ կը սիրեն . երկար ատեն առանց կերակուրի կրնան մնալ , ու խիստ ուշ կը մարսեն : ()ձին մէկը՝ գորտ մը ու մուկ մը կլէր էր , ամիսէ մը ետքը ստամոքսին մէջ նայեցան որ այն կենդանիները շատ փնաս չէին կրեր :

()ձերը կը սիրեն ընկերութեամբ ասլորիլ : Հնդկաստանի ու Ամերիկայի մէջ ա-

նանկ ահագին օձեր կան , որ եղներուն
ու մինչև մարդոց վրայ կը յարձակին , ա-
նոնց կը սլուռին կը խողզեն ու կ'ուտեն :

Անանկ օձեր ալ կան , որ կ'ընտանենան ,
և մինչև անգամ վայրենիներուն մէջ ա-
նանկ կիներ ալ տեսնուած կան , որ օձը
մանեակի տեղ ճիտերնին կը սլլեն : Սմանք
օձը գրպաննին կը դնեն ճիտերնին կը սլլեն
ու ձեռուրնին կ'առնեն առանց վնասե-
լու . ասոնք միամիտները կը խաբեն , օձերը
աղօթքով կը կապենք ըսելով : Բայց ա-
սոնք ստախօս անզգամներ են , որոնցմէ
միշտ հեռու կենալու է . վասն զի , ա-
սոնք պարզամիտ մարդոց դիւրահաւա-
նութեամբը կ'սուրին : Ստոյգ գաղտնին
աս է , որ կամ անոնց ձեռքը եղած օձե-
րը անփաս տեսակէն են , կամ անօթի
պահելով և ուրիշ դեղ մը տալով այն
կենդանիները այն աստիճան թմրեցուցած
են , որ փաս հասցունելու կարողութիւն
նին չէ մնացած :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Օ Ձ Ե Ի Մ Ա Ր Գ .

Գ Ի Ի Ղ Ա Ց Ի Ի Ն մէկը ձմեռուան իրօտ ցուրտ ժա-
մանակը ցանկի մը տակ օձ մը գտաւ , որ ցուրտուն գրե-
թէ աւելի մեռեալ էր՝ քան թէ կենդանի . մեղքըսաւ
խեղճ կենդանիին վրայ , վերջուց անկէ սուն բերաւ ու
վառարանին առջին կրակին մօտ ձգեց : Շատ շանցաւ
կրակին ջերմութենէն կիտամեռ օձը քիչ քիչ զօրացաւ
ոգի առաւ , իր թմբբութենէն ելաւ . սկսաւ ցաթկռտել՝
լեզուն ցուցունել ու գիւղացիին կնոջն ու զաւկրներուն
վրայ յարձակիլ , ու խրճիթը իր սուլելու սոսկալի ձայնովը
լեցուց : Գիւղացին իր կնոջն ու զաւկրներուն աղաղակը
լսելով ներս վազեց ու եղածը իմանալով՝ իսկոյն բահը
առաւ ու օձին գլխուն զարկաւ սատկեցուց ըսելով .
« Ապերանխտ անզգամ , սնտ է քու փոխարինութիւնդ ա ,
» նանկ մէկու մը՝ որ քեզ մեռնելէն ազատեց . գնա՛
» ոտակէ ինչպէս որ քեզի կը վայելէ . բայց առանկ հան .
» գիտտ մեռնիլն անզամ քեզի շատ է որ :

Խ Ր Ա Տ

Ա Պ Ե Ր Ա Ս Տ Ն Ե Ր ՈՒ Ն սովորութիւնն է , որ Գ ր ա ճ
Բ արեւարութիւննուն փոխարէն շարութեամբ Կ ա
սորոյրամ կ'ընեն . եւ սմեկ սպեկի խելայի ու ա

առաջինի Տարրիկը հասարակած էն որ ապերախար-
 թիւնը խիստ գարշելի մեղք ճըն է : Ապերախար Տար-
 րը ընկերո-լեան մեջ վասնգասոր ու անօգոսար
 կենտանի ճըն է . վասն զի իր Բարերարին Քնասել
 ուղղը ուրիշէ ի՞նչ օգնո-լիւն կրնայ ընել :
 Սիւնը որ մեկը պգեպ, պարասպայման շահասէր, վաս
 ու իրախար ու մասնգամայն իր շահը չի ճանչորդ
 չըլլայ՝ ապերախար չի կրնար ըլլալ . վասն զի ապե-
 րախար Տարրը՝ ուրիշէ Բարերարո-լեան Դոները
 նախ իրեն Դէժ կը գոցէ : Այս աշխարհիս մեջ
 մեծ աւելն ալ իրարու օգնո-լիւնը կարօք ենք .
 մեկը չի կայ, որ ինչնիրեն Բասական ըլլայ . ուսպի
 պէպէ է որ իրարու աղէկո-լիւն ընենք եւ ուրիշէն
 պեսած աղէկո-լիւննիս ալ չի ճոռնանք, որով ու-
 րիշէ Բարերարո-լեանը կամ Երախարագիրար-լեանը
 իրաւոսնէ մը ունեցած ըլլանք :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Ի Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Կ Ա Ր Ծ Ր . մետաղ . յատկու թի .
 բահ . բրիչ . քերոց . մանգաղ .

դարբին . սալ . մուրճ . ազցան .
 մամուլ . բեւո . քարակոփ . քան
 դակագործ . տապար . ուրագ .
 սղոց . գչիր . ջորի . սմբակ . լուս
 նաձև . ժայռ . պողպատ . սովո
 ղական . ժամացոյց . զսպանակ .
 վերաբոյժ . մկրատ . զմեղի . նրչ
 տրակ . մեքենայ . [Ժնդանօ]Ժ .
 շղթայ . կեռ . կամուրջ . աղեղ .
 կաղապար . ձուլել . հզօր . օգ
 նական . պղինձ . ժանգ . դիւրա
 մած . անագ . ապակաբուռ . սա
 փոր . սան . ըմպանակ . ափսեա .
 սկահ :

Սողուն . լողալ . սողոսկել .
 բարեխառն . կլիմայ . սկունդ . ա
 տամն . բբուկ . հաղորդել . [Ժու
 նաւոր . փամփուշտ . էգ . մաշ
 կափոխու[Ժիւն . միջատ . [Ժբը
 [Ժուր . ստամոքս . մանեակ . պար
 զամիտ . դիւրահաւանու[Ժիւն .
 գաղտնիք . վառարան . կիսամեռ .

խրճիթ . սուլել . աղաղակ . ալ
 պերախտ . հատուցում . տարա-
 պայման . շահասէր . վատ . կո-
 պիտ . միանգամայն :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Մ Ա Ր Դ Ս Ի՞նչ միջոցով կարող եղած է կարծր նիւ-
 թերը բանեցունելու : - Ի՞նչ է երկաթը և ո՞ւրկից կ'ել-
 լէ : - Երկաթէն ի՞նչ կը շինուի : - Ի՞նչ է պողպատը և
 ի՞նչպէս կը շինուի : - Ինչո՞ւ կը գործածեն պողպատը .
 - Ի՞նչ նիւթ է պղինձը և ի՞նչ բանի կը գործածուի :
 - Պղինձին ժանդատելը ի՞նչ բանով կ'արդիւնէ : - Մե-
 տաղներէն ուրիշ ի՞նչ նիւթ կը գործածէ մարդս իր ա-
 նօթներուն համար :

Օձին բնաւորութիւնը կրնաս ինձի նկարագրել :
 - Քանի՞ տեսակ օձ կ'ըլլայ : - Օձը ի՞նչպէս իր թոյնը կը
 հաղորդէ : - Օձերը ե՞րբ և ի՞նչպէս իրենց մաշկը կը փո-
 խեն : - Օձերը ե՞րբ աւելի թունաւոր կ'ըլլան : - Օ-
 ձերը ի՞նչ կերպով կը ծնին : - Հնդկաստանի օձերուն
 վրայ ի՞նչ կարդացիր : - Վայրենի կիները ի՞նչ կ'ընեն ե-
 ղեր օձերը : - Օձերու վրայօք ուրիշը խաբել ուղղնե-
 րուն համար ի՞նչ կարդացիր :

Ի՞նչ առակ գիտես օձի վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք
 սորվելու է : - Ի՞նչ կը նշանակեն կարծր , մետաղ , յատ-
 կութիւն և այլն բառերը :

ՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԺԲ:

Մ Ա Ս Ն Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՎԱՐՈՒՍ առողջութիւնը երբեմն կը վնասի, ու անանկով այն հիւանդութիւները կը պատճառին որ կուգան զինքը կը վըշտացունեն: Բայց մարդս այն հիւանդութիւններուն դէմը առնելու միջոցներն ալ ունեցաւ. շատ տեսակ դեղեր ունեցաւ որ իր ցաւերը կը թեթեցունեն ու կը բժշկեն: Վարդուս առողջութիւնը խիստ պատուական բան մը ըլլալուն՝ անոր հոգ տանելու ալ մասնաւոր գիտուն մարդ

գիկ սահմանուեցան, որոնց օգտակար արուեստը բժշկութիւն (հէքիմիք) կ'ըսուի, ու իրենք ալ բժիշկ։ Բժիշկները իրենց փորձերովը խել մը կանոններ հաստատած են, որոնց հնազանդելը մարդս շատ հիւանդութիւններէ կը պահէ։ Այս կանոններուն մէկ քանին սա հետեւեալներն են*։

Օր. — Օգը մեր կենացը առջի կերակուրը և սնունդն է. անոր համար պիտի նայինք, որ կեցած տեղերնուս օգը մաքուր ու բարեխառն ըլլայ, և որչափ կարելի է մեր խառնուածքին յարմար։ Սովորական բնակուիլը պէտք է, ըլլայ չափաւորապէս

* Ա՛յ և հետեւեալ վարժութեան առաջին մասերը Առողջութեան կանոններ անոնով փեփակէն չաղոսած են։

բարձր և չոր տեղեր : Աստի նա
 յելու է որ մօտ տեղուանքը չե
 գտնուին վնասակար արտաչնչու
 թիւններ, մեռած կամ հոտած
 ջրեր, կենդանեաց դիեր և այլն .
 Ինչպէս որ շատ հեղ փողոցներ
 բուն մէջ կը տեսնենք : Թէ սաս
 տիկ տաքէն և թէ սաստիկ ցուրտ
 օդէն զգուշանալու է . մանա
 ւանդ մէկէն ՚ի մէկ տաքէն պաղ
 կամ պաղէն տաք ամենևին պէտք
 չէ՛ անցնիլ : Տնակած խուցերուն
 պատուհանները ատեն ատեն
 բանալու է . մանաւանդ պառ
 կելու խուցերունը : Շատ առող
 ջարար բան է՝ ամեն օր տնէն
 դուրս ելլել ու գոնէ կէս ժամ
 մը դրսի պարզ ու մաքուր օդը
 վայելել : Արեգական ելլելէն
 քիչ մը առաջ , և անմիջապէս
 մտնալէն ետքի օդը՝ սովորաբար
 թաց կ'ըլլայ և օգտակար չէ :

1. 7. — Օգին մաքրուածի ու
 աղէկուածիւն տուող բաներուն
 մէկն ալ լոյսն է, ուստի ան խու
 ցերը որ լոյս չեն տեսնար, կամ
 խիստ քիչ կը տեսնան, առողջու
 թեան մնաս է անոնց մէջ բնա
 կիլը: \ Եսը թէ՛ կենդանիներուն՝
 թէ՛ բոյսերուն մէկ հատիկ կեանք
 տուող բանն է: \ Եսը միշտ աչ
 խուժուածիւն և ուրախուածիւն
 մը կը բերէ մեզի: \ Ուսաւոր
 տեղ բնակող մարդը սովորաբար
 աւելի առողջ կ'ըլլայ, կերպա
 րանքը և գոյնը աւելի զուարթ
 և քաղցր. իսկ որոնք որ մուծ
 ու խաւար տեղեր կը բնակին՝
 տխուր ու մելամաղձոտ են, տրժ
 գոյն կերպարանք ունին:

2. 7. — Տուրտ ժամանակնե
 րը նայելու է որ խուցին տաքու
 թիւնը չափէ դուրս չըլլայ. չէ
 նէ զանազան հիւանդուածիւն

ներու և ցաւերու պատճառ
 կ'ըլլայ : Մեր երկիրները թոնիրի
 սովորութիւն մը կայ որ շատ
 վտանգաւոր ու վնասակար բան
 է : Թոնիրի գործածութիւն թէ
 պէտ շատ տներ երեք մոխիր
 դարձեր են, թէպէտ շատ մար
 դիկ մուրալու աղքատ եղեր են,
 բայց տակաւին այն գէշ ու թու
 լացուցիչ սովորութիւն ետ չենք
 դներ : Ամեն կերպ վառարանէն
 աղէկ է միսանքով վառարանը :
 Սոսկայի գործածութիւն ալ գէշ
 չէ : Աճուխի կրակ բանեցրնելը
 տան մէջ՝ շատ վնասակար բան
 է, մանաւանդ երբոր աճուխնե
 րը աղէկ մը կրակ չեն եղած :
 Ասկէց շատ յանկարծական մա
 հեր պատահած կան : Ուստի
 մասնաւոր կերպով ջանալու է
 որ կրակարանի (մանղալ) մէջ
 դրուած կրակը փայտի կրակ ըլ

լայ . և ան ալ՝ թէ որ կարելի է կակուղ քան թէ կարծր փայտի , և կրակ դառնալէն ետքը՝ մէջը կտոր մը երկաթ ձգելը աղէկ է :

Կերակուր . - Սարդս թէ մսեղէն և թէ խոտեղէն կերակուրներով կրնայ ապրիլ . անոր համար ամեն մարդ աւելի պէտք է որ իր խառնուածին յարմար եղածը ուտէ : Սսեղէն կերակուրները աւելի սնունդ և ուժ կուտան . բայց խոտեղէնները աւելի դիւրամարս են : Երկու տեսակէն խառն ուտելը աւելի օգտակար է : Պարզ կերակուրները աւելի առողջարար են . համեմները (թէրպիլէ) և պահարեղէնները միշտ դժուարամարս են : Աւելի օգտակար է՝ քիչ մը տարբեր կերակուր ուտել , քան թէ մէկ տեսակէ մը միայն շատ ու

տել մի և նոյն սեղանի վրայ . մի-
այն թէ տարբեր կերակուրները
խորտու ներհակ չըլլան : Առանց
ախորժակի պէտք չէ սեղան նըս-
տել . նստելէն ետեւ ալ անանկ
ուտելու է որ միշտ քիչ մը ա-
խորժակ մնայ բան ուտելու : Ա-
սանկով ստամոքսը չի ծանրանար
ու սեղանէն ետքը մարդս կրնայ
թէ մտքով և թէ մարմնով աչ-
խատիլ : Կերակուրը՝ կլլելէն ա-
ռաջ աղէկ ծամելու է , չէ նէ
դժուար կը մարսուին , ստամոքսը
կը ծանրանայ :

Բնական . — Սարգուս բնական
ըմպելիքը ջուրն է . անոր պէս
անմեղ , առողջ և օգտակար ըմ-
պելիք չի կայ : Աղէկ ջուրը պայ-
ծառ , թեթեւ կ'ըլլայ . համ , հոտ
չունենար : Բայց քիչ չափով գոր-
ծածուած գինին , մանաւանդ եր-
բոր զուտ ու թեթեւ է , փնաս

չի տար, և շատ հեղ օգուտ կ'ընէ
 փափուկ ու թոյլ անձինքներուն:
 Օղին (րաքը) և անոր նման բարկ
 ու ոգելից ըմպելիքները մար
 դուս կենացը թոյնն են: Խահ-
 վէն թէ որ չափաւորութեամբ
 գործածուի և սաստիկ տաք չըլ-
 լայ և անօթի փորանց չի խմուի,
 մնաս ջրներ, մանաւանդ թէ մար
 սողութեան կ'օգնէ՝ թէ որ կե-
 րակուրէն քիչ մը ետքը խմուի:
 Երկուան կերակուրը որչափ քիչ
 ու թեթեւ ըլլայ, այնչափ աւել-
 լի օգտակար կ'ըլլայ: Անօթի փո-
 րանց գինի խմելը կը մնասէ ջը-
 դերուն, և թէ որ շատ խմուի՝
 ջղացաւութի և մտքի ցնդումն
 կրնայ բերել: Մարդուս սնուն-
 դը իր գործողութեանը ու աշ-
 խատութեցը համեմատ պէտք
 է որ ըլլայ, ո՛վ որ բնութեամբ
 թոյլ ու դատարկ է, կամ նստո

դական կեանք ունի՝ պէտք է որ
չատ զգուշութիւն ընէ կերա-
ծին վրայ, որպէս զի դիւրամարս
և քիչ ըլլան :

Մ Ե Ս Ն Ի .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՈՉԻԱՐ

ՈՉԻԱՐԸ շատ ապուշ ու տկար կենդա-
նի մըն է . քիչ կը ծնի, քիչ ալ կ'ապրի .
և թէ որ մարդս զանիկայ շատցունելու
ու պաշտպանելու հոգ չընէ, քիչ ժամա-
նակի մէջ գառին սեռը աշխարհքէն կը
վերնայ ուրիշ գիշատիչ կենդանիներուն
ձեռքէն : Ոչխարը թէ որ խնդիրեն մնա-
լու ըլլայ, ո՛չ կրնայ ապրիլ և ո՛չ ալ խնդ-
րինքը սպաշտպանել : Խոյին (արու ոչխար)
ունեցած զէնքերն ալ խիստ տկար բաներ
են, անոր ցուցրցած քաջութիւնն ալ ի-
րեն անօգուտ և ուրիշի համար ալ ան-

հանդիստ յանդգնու թիւն մըն է : Ոչխարներուն բազմութեամբ մէկ տեղ կենալը իրենց վախկոտ ըլլալէն է . պզտիկ ձայն մը առնելու ըլլան , կը վազեն քովէ քով կուգան և այս վախն ալ խիստ մեծ ապշութեամբ միացած է . վասն զի ամենևին վտանգէն փախչիլ չեն գիտեր : Արեւայ թէ ոչխարները իրենց վիճակն ալ չեն հասկընար , եղած տեղերնին կը մնան , կ'ուզէ անձրև գայ՝ կ'ուզէ ձիւն , կը յամառին կը կենան . ու թէ որ մէկը ուզէ զանոնք տեղէ տեղ փոխելու կամ քալեցունելու , պէտք է որ անոնց առաջնորդ մը կամ գլուխ մը ցըցունէ , որուն ամեն մէկ շարժմանը կը հետևին : Իսկ աս առաջնորդին քալել սորվեցունելու է . և թէ որ հովիւը չի վանէ կամ թէ հօտին (սիւրիւ) պահապան շունը չի գրգռէ , այն գլուխն ալ իր եղած տեղը կը մնայ :

Արեւմտեան ոչխարը չորքոտանիներուն ամենէն ապուշն է . ասոնց բնական ազդեցութիւնը ու ճարը ամենէն քիչն է : Այսօր որ շատ նկատմամբ ոչխարներուն կը նմանին , շատ աւելի զգացութիւն ունին . գիտեն ինչպէս երթալիքնին , վտանգներէ կը փախչին , նոր իրերու հետ շուտով կ'ընտանենան , բայց ոչխարը ոչ փախչիլ գի-

տէ ո՛չ մօտենալ . որչափ օգնու թեան կ'ա-
րօտի , այժին չափ ինքնակամ չի գար մար-
գուն իյնար . և այս կենդանիին երկչո-
տու թեանը կամ անողգացու թեանը վերջի
աստիճան ըլլալը ասկէ յայտնի է , որ եթէ
մէկը գայ իր գառը յափշտակելու ըլլայ ,
ո՛չ կը պաշտպանէ , ո՛չ կը բարկանայ , և ոչ
ալ ցաւ մը կը ցըցունէ՝ իր սովորական
մայելէն ուրիշ ձայն մը հանելով :

Ի այց ինքնիրեն այսքան նուաստ երև-
ցած կենդանին մարգուն խիստ մեծ օ-
գուտ ունի . ինք առանձին բաւական է
մարգուն առաջին կարօտու թիւնները լե-
ցունելու : Մտովը ու կաթովը զանիկայ
կը կերակրէ , բուրդովը կը հագուեցունէ ,
ճարպովը կը լուսաւորէ , իր մտրթը , աղե-
քը , սկորը , աղբը , մէկ խօսքով այս կեն-
դանիին ամեն ունեցածը մարգուտս պէտք
է : Գառը , բոլոր հօտին մէջ իր մայրը կը
ճանչնայ ու կաթը կ'ուտէ : Կ'ըսեն թէ
ոչխարները նուագարանի ձայնէն խիստ
կ'ախորժեն , անով հանդարտ կ'արածին ,
աւելի գոհ կ'ըլլան ու կը գիրնան . բայց
կարծեմ որ հովիւներուն սրինգ (տիւտիւկ)
չալելուն բուն պատճառը՝ իրենց պարա-
պու թէ ձանձրու թիր մեղմելու համար է ,
և ոչ թէ ոչխարները գոհ ընելու համար :

մարտողութիւն . ջիղ . ջղացաւ .
ութիւն . ցնդում . համեմատ .
նատողական :

Սեռ . գիշատիչ . խոյ . յան
դրգնութիւն . յամառ . վանել .
գրգռել . ազդեցութիւն . նկա
տում . զգացութիւն . ինքնա
կամ . երկչոտութիւն . ճարպ .
նուագարան . սրինգ . շաղակրա
տել . դաժան . վրէժխնդիր . անձ
նասէր . բարոյապէս :

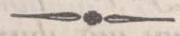
Հ Ա Ր Յ Մ Ա Ի Ն Ք

Մ Ա Ր Դ Ս հիւանդ եղած ժամանակը ի՞նչ կ'ընէ ը
ռքնանալու համար : - Ո՞վ է բժիշկը : - Ի՞նչ գիտես օ
գին վրայ : - Ի՞նչ գիտես լոյսին վրայ : - Ի՞նչ կարգա
ցիր հրոյ գործածութեանը վրայ : - Մարդուս կերակուր
ները ի՞նչպէս ըլլալու են որ առողջարար ըլլան : - Ը՞ժ
պելքներու վրայ ի՞նչ կարգացիր :

Արնան ինձի նկարագրել ոչխարին բնուորութիւնը :
- Ոչխարը ի՞նչ բանի օգուտ ունի : - Ոչխարը բնուորու
թեան կողմէ ի՞նչ տարբերութիւն ունի այժէն ու նա
խաղէն :

Ի՞նչ առակ գիտես ոչխարի վրայ : - Ասկէ ի՞նչ խելք
ստրկելու է : - Ի՞նչ կը նշանակեն վշտացընել , բժշկու
թիւն , հեռեւել , սնունդ և այլն բառերը :

ՎԵՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԹ.

ՄԵՍՆ Ը.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Այսաներուն խնամքը. — Մարտոզու
 թիւնը աղէկ ըլլալու համար, ա
 մեն բանէն առաջ կերակուրը ա
 ղէկ ծամելու է. աս բանը չի
 կրնար մարդ ինչպէս պէտք է կա
 տարել լ՛թէ որ ակուաները աւողջ
 զօրաւ որ և աղէկ պահուած չըլ
 լան : Օգուշանալու է որ ակուա
 ները մէկէն ՚ի մէկ տաքէն պաղ
 կամ պաղէն տաք բանի չի հան
 դիպին . անոր համար շատ աղէկ է
 որ մարդ սաստիկ պաղ կամ սաս
 տիկ տաք բան բերանը չառնէ :

Հատ օգտակար ու նաև շատ հարկաւոր բան է առաւօտները բերանը միջակ պնդութեամբ վըր ձինով (Ֆրրչայ) մը ու փոշիով մը մաքրել : Այս բանին համար՝ քիս փերո-վիսա ըստւած փոշին, ու մէյ մ'ալ ածուխի փոշին ու ճանկլիս-ալլան հաւասար չափով իրար խառնած շատ աղէկ է : Թէ որ մէկը բերանը փտտած ահուա մը ունի, նախ վարպետ մէկու մը նայել տալու է թէ կրնայ մի կապարով լեցուիլ, ինչպէս որ քանի մը տարի է վարպետ ատամնաբուժերը կ'ընեն և շատ ալ աղէկ կը յաջողի . թէ որ փտտածը շատ է՝ չի լեցուիր, մէկէն քաշել տալու է, վասն զի միւսներն ալ կը փտտեցունէ :

Խոհակերոյի ամաններ . — Խոհակերոյի ամաններուն վրայ մասնաւոր հոգ տանելու է . վասն զի ան-

հողուծիք շատ մեծամեծ վնասներ կրնան հասնիլ մարդուն : Հողէ ամանները ու սլտուկները երկաթեղէն կամ պղնձեղէններէն շատ ապահով ու անմեղ են : Արևելքցիք շատ երկծէ աման չեն գործածեր : Բայց թէ որ ասոնք աղէկ անագուած ըլլան՝ պղինձեղէններէն աղէկ են : Պղնձէ ամանները ստէպ ստէպ անագել տալու է և ան ալ ամեն կողմերնին միակերպ : Մեծ զգուշութիւններու է որ անագը զուտ ըլլայ, այսինքն մէջը կապար խառնած չըլլայ, վասն զի կապարին մէջ մկնդեղ (սրչան օթու) կայ որ թոյն մըն է, այս թոյնը պղինձին ժանգին վրայ գալով՝ շատ վնասակար կ'ըլլայ մէջէն կերակուր ուտողին :

Շարժում և հանգիստ. — Մարդուս առողջութիւնը պահելու հա-

մար շատ հարկաւոր է չափաւոր
 շարժմունքը : Շարժմանց մէջ աւ
 ւելի օգտակարներէն մէկն է
 ժուռ գալը : Շարժումը օգտա
 կար ըլլալու համար անօթի փո
 րանց պիտի ըլլուի . կամ կերակ
 րէն ետքը վրան շատ ատեն ան
 ցած : Երբոր շարժման ատեն մար
 դուն վրայ քրտինք կուգայ կամ
 շունչը կ'սկսի ծանրանալ , եւ վրան
 թուլութիւն մը գալ , պէտք է
 հանգչիլ : Շարժում ընելէն ետ
 քը պաղ առնելէն սաստիկ պէտք
 է զգուշանալ : Պէտք չէ մէկէն
 'ի մէկ տաք օդէն ցուրտը անց
 նիլ : Պէտք չէ պաղ ջուր խմել
 երբոր քրտինքը չէ պաղած կամ
 սառոյցք (տօնտուրմա) ուտել
 որուն պատճառաւ ը ամեն տարի
 մեռնողները պակաս չեն : Չա
 փազանց հանգիստը շատ վնասա
 կար է : Թէ որ մէկը առ հարկի

դատարկ ու անշարժ պիտի կենայ, պէտք է որ թեթեւ ու քիչ կերակուր ուտէ :

Քուն և արևն-իւն . — Քունը աշխատութեամբ ու հիւանդութեամբ մարդուն պակասած ուժը նորոգելու խիստ կ'օգնէ : Քունին չափը ամեն մարդուն իր աշխատանքը և սովորութիւնն է . բայց քսանը չորս ժամու մէջ՝ եօթը կամ ութը ժամ միակերպ քնանալը բաւական է : Չափաւոր քունը թէ՛ մարմինը և թէ՛ միտքը կը թեթեւցնէ . իսկ չափազանցը մարմինը կը ծանրացնէ, և բանի գործի հետ ըլլալ չի թողուր : Պառկելու խուցը որչափ որ կարելի է ընդարձակ պիտի ըլլայ, աղէկ պաշտպանուած, այսինքն բաց սրտուհան կամ դուռ չունենայ և ցորեկն ալ լուսաւոր եղած պիտի ըլլայ, որ խոնաւ չի

մնայ : Պառկելու խուցին մէջ աւ
մենե ինպէտք չէ ծաղիկ, պտուղ,
կամ հոտաւէտ բաներ սրահել,
և ցորեկը պատուհանները բաց
պէտք է թողուլ որ մէջի աւրած
օդը փոխուի : Չափէ դուրս ար-
թուն կենալը շատ վնասակար
է. մարդուս ուժը կը կտրէ, բար-
կութիւնը կը վառէ, մարսողու-
թիւնը կ'արգիլէ, մարմինը վա-
տուժ կը մնայ, երեսին գոյներ կը
նետէ. վերջապէս մարդուս ա-
ռողջութեանը շատ վնաս կ'ընէ :

Օգիտ. - Մարդուս հագած
զգեստները իր հասակին, խառ-
նուածքին եղանակին ու իր բնա-
կած երկրին օդուն յարմար պիտի
ըլլայ : Ար և իցէ զգեստ նայելու
է որ բաւական լայն ու յարմար
ըլլայ, և միշտ մաքուր. անանկ որ
կուրծքը, փորը, թևերը և ոտ-
ուրնները համարձակ ու դիւրաւ

չարժին : Ան կապերը , գօտիները , կոճակները , վզնոցները և այլն , որոնք որ շատ կը սխմեն , շատ վընասներ կը բերեն առողջութե . չեն թողուր որ կենսական և բնական գործքերը համարձակ կատարուին , և պատճառ կ'ըլլան անթիւ հիւանդութիւններու :

Մարտ-ի-ն . — Մաքրութիւնը առողջութեան աղբիւրն է : Բորը (ույուզ) և մորթի հիւանդութիւններուն մեծ մասը աղքատութենէ յառաջ կուգան , անոր համար անոնց գլխաւոր դեղնալ մաքրութիւնն է : Արչափ փոխադրական (մէկէն մէկալին անցնող) հիւանդութիւնք կան՝ գրեթէ միշտ , աղտոտ և փակուած (քափանըք) աներու մէջ նստողներէ և աղտոտ զգեստներ հագնողներէ կ'սկսին : Աւստի որչափ հնար է նէ ճերմակեղէնները (ջա

մաշոր) ու անկողինի լաթերը
յաճախ պէտք է փոխել : Բաղ-
նիքի սովորութիւնը օգտակար
բան է, բայց երթալէն ետև եր-
կար ատեն կենալու չէ մէջը,
ինչպէս կ'ընեն մեր արևելցիք .
ու իբր թէ լուացուելու երթալ-
նին մոռնալով զբօսանքի գացածի
պէս՝ մէկ քանի ժամ, երգելու՝
հաց ուտելու ու մուխ քաշելու
կ'անցունեն : Նմանապէս պէտք
չէ քուրայի մէջ հալելու դրուած
մետաղի մը պէս, վրանիս հրա-
տապեռացեալ ջրեր լեցունենք,
այլ չափաւոր ու ազտը հանելու
չափ միայն տաք ըլլայ, որ օգուտ
ընէ : Բաղնիքէն զատ ամեն օր
պէտք է լուանալ ձեռքը և ե-
րեսը, և ստէպ ստէպ ոտքն ու
ակռաները : Վերջապէս մաքրու-
թիւնը ամեն բանի մէջ պէտք
է. վասն զի՝ ինչպէս որ ըսի՝ այն

է առողջութեան աղբիւրը : Ասկէց զատ, աղտոտ մարդը բուն իսկ իր առողջութեանը վնասելէն 'ի զատ, ուրիշի առջև իր յարգն ու համարումն ալ կը կորսնցունէ . վասն զի աղտոտ մարդը ոչ միայն ուրիշի առջին գարշելի կամ ատելի կ'երևնայ, այլ և իր անմաքրութեամբը՝ կոպիտ ու անկիրթ ըլլալուն ալ ստոյգ ապացոյց մը տուած կ'ըլլայ . կրթեալ մարդը հարկաւ մաքրասէր ալ կ'ըլլայ : Աղտոտ մարդը՝ չի կրնար ո՛ր և իցէ պատշառանքներով ինքզինքը արդարացրնել . վասն զի ինչպէս որ առածը կ'ըսէ . աղապոս-իւնը Աստուծո՛ւ է, բայց անմաքրո-իւնը մարդէն է : Ամեն վիճակ իրեն յարմար կամ իրեն տանելու աստիճանը մաքրութի ունի :

Մ Ա Ս Ն Բ .

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՐԻ

Չ ՈՐԻՆ ձիէն ու մատակ էշէն կը ծնի : Սովորաբար գոյնը թուխ կ'ըլլայ . ձիէն գիմացկունն և ուժով է , ու անկէ շատ աւելի վտանգաւոր է . վասն զի 'ի բնէ անզգամ է . կից արձակելու (թէքմէ նետելու) յօժար և բնաւ երբէք ձիուն ազնիւ յատկու թիւնները ասոր վրայ չեն տեսնուիր : Չ որին մինչև յիսուն տարի կրնայ ապրիլ :

Պլուտարքոս հեղինակը կը պատմէ թէ Հռովմ քաղաքը ջորի մը երկար ատեն հասարակաց շինուածքներու աշխատելէն ետև իր ծերու թեանը համար զինքը թող տուին , որ արձակ համարձակ ուղած տեղէն ճարակի (խոտ ուտէ) ու ապրի : Բայց աս կենդանին իր անպիտանու թեանը վրայ գրեթէ վշտանալով՝ ինքնիրեն աշխատելու կ'երթար ու կուգար միւս գրաստներուն (բեռ կրող կենդանի) գլուխը կ'անցնէր , իբր թէ զանոնք գրգռել ու քաջա-

լերել կ'ուղէր : Երբ ժողովուրդը այնչափ հա-
ճեցաւ այս կենդանիին ըրածին , որ հրո-
վարտակ մը հանեց , որ անկէ ետեւ անի-
կայ մինչև 'ի մահ հասարակաց գանձէն
պահուի :

Մ Ը Ս Ն Գ .

Ա Ռ Ա Կ

Զ Ո Ր Ի Ե Ի Ի Ր Տ Ե Ր Ը

Մ Ե Կ գէր ու մտտ ջորի մը միշտ կը պարծենար իր
մանկութեան ատենը իր հօրը վրայ , թէ ձի է , ու ինք ալ
ձիու զաւակ է . մանաւանդ իմ հայրս խիստ աղէկ վա-
զող ձիերէն մէկն է կ'ըսէր : Բայց մեծնալէն ետեւ օր մը
իւր տէրը ստիպող գործք մը ունեցաւ , ուզեց որ ջորիին
վրայ հեծնայ ու շուտով երթայ գործը տեսնէ . բայց
մարդուն յայր պարապը ելաւ . վասն զի , նայեցաւ որ ջ-
րին չի կրնար իր պարծենցած հօրը պէս վազել . զարկաւ ,
մտրակեց , բայց բոլոր ջանքը պարապը ելաւ . այն ժամս
նակը նախատելով՝ « սէր է ըսաւ , այն պարծենցած ձիու
» արիւնդ՝ որ երակներուդ մէջ կայ կ'ըսէիր . քեզի առա-
» ւել պէտք է քու մօրդ էշ ըլլալը չի մտնալ՝ քան թէ
» հօրդ ձի ըլլալուն վրայ փառաւորիլ , որուն գործքովդ
» քնաւ նմանութիւն շունիս » :

Խ Ր Ա Տ

Շ Ա Տ Տարր կայ որ այս շրէիէն ըրածին պէս
 իր նախնիքներոան իր վարպետին կամ յեղին վըայ իը
 պարծեհայ . Բայց ինչ գործքով անոնց Բողոքովէն
 անարժան իը Գանոտ . սասանկ Տարրոց ասելի աղէկ
 կ'ըլաւ որ իրենց յեղին կամ նախնեացը փառքը ծած-
 կեալ պահեն . վասն զի՝ ինչպէս որ աղգերնոս պար-
 ծանք Հայ Բանաստեղծ ճը ըսեր է * .

« Ը Տէն Տարրոան իը անյնական վասպալը իրեն
 » իը Տնայ և ոչ թէ ուրիշէն կողոպտածը . Դոան
 » որ պարզվլէցոան Բոնիդը վըայ չըր ոսպ ճըն էս ,
 » ինչո՞ իը պարծեհաս քո նախնիքներովը . նախ-
 » նեաց համբաւը իբը ջահ՝ զասկըններոան թերո-
 » թիանը իը յայտնէ . թէ որ նախնեացը փառքը

* Ընձնիւր վաստակք են անկապուտ ,

Ոչ որ յայլոցն կողոպուտ .

Դու զի՞ պանծաս ՚ի քո նախնիդ ,

Ոստ չոր ՚ի բուն քո պողախիտ :

Որպէս զջահ՝ նախնեաց համբաւ

Նշաւակէ զորդւոց պարսաւ .

Թէ փառք նախնեացդ էին աղօտ ,

Նուաղ յայտնէր քոյին ամօթ :

» այսպան պայծառ չըլլային , չո՛ւ ամօ՛նդ ալ այս
» չան չէր յայսնու՛եր » :

Սողուն փիլիսոփան ալ ըսէր է որ « աւելի գեղեցիկ է ազնուական ըլլալ , քան ազնուական ծնիլ » :

Ղըմարիտ ազնուականութիւնը ճարտուն էր ու հորնէրուն համարեանը Տեջը չէ , այլ էր Բնասորութեանը Տեջն է , որ էր գործօրովը իւրայանութի : Ղըմարիտ Տեժ ճարտը պէտք է որ էր սեպհական արդիւնքովը պարծի , և ոչ թէ ուրիշ ըրածովը . իսկ զի ուրիշ փառքովը պարծողը իրենանք նմանեցունել անանկ կարճակատակ Տեկոս Տը որ ինչպիսիք Բարձր յըջունելը՝ համար պարտանդանի վրայ ի՛նչ իւրայան :

Մ Ա Ս Ն Գ .

Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Գ Ր Ա Բ Ա Ռ Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ

Մ Ա Ր Ս Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն . վրձին . խոհակերոց . պղնձեղէն . ապահով . անազել . միակերպ . մկնդեղ . շարժում . չափաւոր . սառոյցք .

չափազանց . նորոգել . ընդար-
 ձակ . հոտաւէտ . զգեստ . վըզ-
 նոց . կենսական . փոխադրական .
 փակուած . քուրայ . մետաղ .
 հրատապ . եռացեալ . մաքրասէր :

Պ որի . թուխ . անզգամ .
 կից . յատկութիւն . ճարակել .
 վշտանալ . գրգռել . քաջալերել .
 հրովարտակ . գանձ . գէր . ստի-
 սող . մտրակել . փառաւորիլ .
 ցեղ . վաստակ . անկապուտ . կո-
 ղոպուտ . պտղախիտ . ջահ . նախ-
 նիք . նշաւակել . պարսաւ . ա-
 ղօտ . յայտնել . բնաւորութիւն .
 սեպհական . կարճահասակ . պա-
 տուանդան :

Հ Ա Ր Յ Մ Ո Ւ Ն Ք

Մ Ա Ր Դ Ս ինչո՞ւ համար պէտք է որ ակումներուն
 վրայ հոգ տանի : - Ակումները ինչո՞վ մաքրելու է :

Մ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Ի .

Լ Ս Տ Ո Ւ Լ Օ .

Ե Ի Ի Բ Ն Ա Կ Ա Խ Ն Ա Մ Ո Ւ Թ Ի Է Ն Ը

ՈՒՐԵՄՆ մարդս երկրի վրայ
 վուչ, բուրդ ու բամպակ ունի
 հագնելու : Յորեն, խոտեղէն
 ներ ու կենդանեաց միսը ունի
 ուտելու : Պահարեղէններ, իւղ,
 կարագ, քացախ ու շաքար ունի
 իր կերակուրները համեմելու :
 Ծուր, գինի և ուրիշ շատ տե-
 սակ ըմպելիքներ ունի ծարաւը
 անցընելու ու զօրանալու : Փայտ,
 ու ածուխի հանքեր ունի տաք-
 նալու և իր կերակուրը եփելու :
 Իւղ, մեղրամով, ու ճարպ ունի

մութ ատեն լուսաւորուելու :
 Ընթիւ գեղեր ունի իր խան,
 գարած առողջութիւն շտկելու :
 Փայտ, քար և ուրիշ տեսակ տե-
 սակ նիւթեր ունի իրեն տուն
 ու իր հունձքերուն շտեմարան-
 ներ շինելու : Երկրէն երկաթը
 ու պղինձը կը հանէ իրեն անօթ-
 ներ ու իր արհեստներուն գոր-
 ծիքներ շինելու : Շերամը իրեն
 համար խողակը կը մանէ, որմէ
 հանած նիւթովը իր փառաւոր
 հագուստները կը շինէ : Չին զա-
 նիկայ իր ճանապարհորդութի-
 ներուն մէջ ու իր պտըտել ու-
 զած ժամանակը կը տանի, ու գիւ-
 ղացիին գործքերուն մէջ կ'օգնէ :
 Եզը իրեն համար երկիրը կը գոր-
 ծէ. էշն ու ջորին ալ խիստ դժար
 գործքերուն մէջ իրեն կ'օգնեն :
 Խողը և հաւնոցին ուրիշ կենդա-
 նիները մարդուն համար է որ

կը գիրնան : Անոր համար է որ
 աղաւնին իր բոյնը կը շինէ ու իր
 ճագերը կը մեծցունէ : Անոր հա-
 մար է որ ոչխարը բուրդ կ'զգե-
 նու . անոր համար է որ մեղու-
 ները մեղր ու մոմ կը շինեն . ա-
 նոր համար է որ շունը անանկ
 հաւատարիմ ու խելացի եղեր
 է , որ իր տունը պահէ ու իրեն
 համար որս ընէ : Աւ իբր թէ բո-
 լոր այս բարիքը բաւական չեն ,
 մարդս երկրի վրայ ոսկի , ար-
 ծաթ պատուական մարմարիոն-
 ներ (մէռ մէռ) ու գոհարներ կը
 գտնէ , ու ծովուն տակէն ալ մար-
 գարիտ , ու բուստ (մէրճան) կը
 հանէ : Աւրեմն մարդս ինչ բա-
 նով որ իր կեանքը գոհ ու զը-
 ւարթ կրնար ընել նէ՛ բոլորն
 ալ առատօրէն ունեցաւ երկրի
 վրայ :

Ի այց ո՞վ արդեօք ստեղծած

Է՛րլայ մարդուն պէս ասանկ զարմանալի էակ մը, որ միւս կենդանիներէն այսքան վեր է իր մարմնոյն կատարելութիւններովը ու ևս առաւել ազնիւ է անոնցմէ իր հոգւոյն կատարելութիւններովը: Ո՛վ տուաւ անոր այն խելքը ճանչնալու ու դատելու համար: Ո՛վ կրցաւ կարող եղեր էր անոր պիտոյքը նախատեսելու ու զանոնք յագեցունելու համար պէտք եղածները ստեղծելու, ու զանհիկայ երջանիկ ընելու համար հարկաւոր եղածներուն բոլորն ալ իր առջին շարելու: Ո՛վ իրեն հնազանդեցուց կորովի ցուլը, վէս ձին, քաջասիրտ շունը, և ո՛վ իրեն հպատակեցուց երկրի վրայ եղած բոլոր միւս կենդանիները: Ո՛վ կրնայ ընել բոլոր այս բաները՝ եթէ ոչ անանկ էակ մը՝ որ այն

չափ գիտու թիւն ունենայ՝ որով
 ոչ միայն կարող ըլլայ մարդը ու
 անոր պիտոյքը ճանչնալու, այլ
 և երկրի բերքերն ու անոնց որ
 պիտու թիւնն ալ գիտնայ, անանկ
 էակ մը որ կարող ըլլայ և ուզէ՝
 թէ՛ կենդանիներուն թէ՛ բոյսե-
 րուն և թէ՛ մետաղներուն ա-
 նանկ յատկու թիւններ տալ՝ որ
 մարդուս պիտոյիցը պէտք են:

Ալ որ մարդը, բոյսերը, նոյն
 իսկ երկինքն ու երկիրը ստեղ-
 ծեց. այն միայն կարող է ասանկ
 զարմանալի կերպով մը մարդուն
 պէտքեղածները նախապատրաս-
 տել ու անոր ունեցած ազնիւ
 կատարելու թիւները անոր տալ:
 Անիկայ տիեզերաց արարիչն է,
 ամեն բան անով գոյացեր է. մար-
 դիկ անոր Աստուած կ'ըսեն: Ա-
 նիկայ մարդուն հայրն է, վասն զի,
 զանիկայ ստեղծեր է, անոր ասպ-

ընելու հնարքներ տուեր է, ու
 երկրի վրայ միշտ անոր կ'օգնէ :
 Տիեզերաց մէջ եղող ստեղծ-
 ուածներուն բոլորն ալ անոր իշ-
 խանութեանը տակն են . և ոչ
 բովհետեւ անոնց ամենն ալ ոչինչ
 չէն ստեղծեց, ասանկ ալ կրնայ
 երբ ուզէ անոնց ամենն ալ կրկին
 ոչինչ ընելու : Իր մէկ կամք ը-
 նելովը ամեն բան ստեղծուե-
 ցան : Աշխարհքը թող ստեղծուի
 ըսաւ, ու իսկոյն աշխարհք իր
 ձայնին հրամանին հնազանդե-
 ցաւ : Ամեն բան անիկայ ստեղ-
 ծեց . ուրեմն ինք մէկէ մը չի
 ստեղծուեցաւ . անոր համար ա-
 նիկայ ի յաւիտեանից կար : Արովհետեւ
 զանիկայ մէկը չի ստեղծեց, ա-
 սանկ ալ մէկը չի կրնար զանիկայ
 ոչնչացընելու, անոր համար ա-
 նիկայ յաւիտեանից է : Անիկայ մէկէ
 մը կախում չունի, անոր համար

անիկայ աստի է : Ամեն բան իրմէ
կախեալ է, անոր կարողութիւն
անսահման է. անոր համար ա-
նիկայ անհարող է : Անիկայ ամեն
բան կը սարունակէ ու ամենուն
համար է. ուստի անուն է : Անի-
կայ ամեն բան գիտէ, անոր հա-
մար անոր գիտութիւնը անվախճան
է : Անիկայ նոր գիտութիւններ
չի կրնար սորվիլ, հետեւաբար
ալ իր կարծիքը չի կրնար փոխել.
անոր համար անիկայ անփոփոխել է :
Անոր գիտութիւնը՝ չարն ու բա-
րին կը ճանչնայ. մեղքն ու վարձ-
քը կը դատէ : Իր արդարութեամբը չա-
րագործները կը սլատժէ, ու բա-
րութեամբն ալ բարեգործները կը
վարձատրէ :

Իր անհունութեամբը գի-
տութեամբը ու անսահման կա-
րողութեամբը անիկայ մէկու մը
կարօտ չէր. բայց անիկայ մարդը

ստեղծեց որ մի միայն իր փառա-
ցը մասնակից ու յաւիտեան եր-
ջանիկ ընէ :

Իր մեծութենէն անոր վրայ
աչք մը նետեց ու զանիկայ բա-
րութիւններով լեցուց :

Սիւ ամենագէտ ու բարի Աճ,
ո՞վ ամենակարող ու արդար Աճ,
որչափ երախտագէտս պէտք է
ըլլանք քեզի այս մեծամեծ բա-
րիքներուդ համար, ու մեզ քու
փառացդ ու յաւիտեան երջա-
նիկ ընելու խորհրդով ստեղծե-
լուդ համար :

Քու անչափ մեծ վայելչու-
թեանդ առջին մենք ոչինչ ենք.
այսու ամենայնիւ քու մեծու-
թեանդ բարձրութէն քու հայ-
րական աչքդ մինչև մեր վրայ
իջեցրնելու արժան կը համա-
րիս : 'Ղու՛ն մեզի՝ քեզ սիրել կը
պատուիրես, բայց ի՛նչպէս կըր-

Յ Ա Ն Կ

ԵՐԵՍ ԹՅ. ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ .

” ԽԹ. ՅՈՐԴՈՐ ԱՌ ՈՒՍՈՒՑԻՉՍՆ .

” 1. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ա .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Մարդոսն Կարմրակե-
նը Չրայ :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Մէշու :

ԱՌԱԿ - - - - - Մէշու և Տիէշ :

” 12. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Բ .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Չգայարանայ և զգու-
յուակեան Չրայ :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Կարու :

ԱՌԱԿ - - - - - Կարու և Կու :

” 21. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Գ .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Երիկն, արև, շուսիև .
շաբլեանն օրերան
և ամսոյ անանիէրը .
Կար :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Մարդ :

ԱՌԱԿ - - - - - Մարդ և Ժիծառ :

” 29. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Դ .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Տարայն Էղանիէրը .
Յիւն :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Շուն :

ԱՌԱԿ - - - - - Էշ և շիւն :

” 41. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ե .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Գարնան Էղանիէրը :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Չի :

ԱՌԱԿ - - - - - Արիւծ և Յի :

ԵՐ 59. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Զ.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Աճառասան էղանալը :
ԲՆԱԿԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Փէշ :
ԱՌԱԿ - - - - - Փէշ և ճոսի :

73. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Է.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Աշուն էղանալը :
ԲՆԱԿԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Աշուն :
ԱՌԱԿ - - - - - Աշուն և նոխալ :

87. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ը.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Մարդաստիճանալանա
լէանը լրայ :
ԲՆԱԿԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Արջ :
ԱՌԱԿ - - - - - Արջ և ճնայրհորդ :

96. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Թ.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Մարդաստիճանա
լէանը լրայ :
ԲՆԱԿԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Գայլ :
ԱՌԱԿ - - - - - Գայլ և ուլ :

107. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ Ժ.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Ընդէշէն իբրալրայ
լրայ :
ԲՆԱԿԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Զրչան :
ԱՌԱԿ - - - - - Զրչան և շոն :

122. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԱ.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Մեղէն իբրալրայ, հա
մեմեբրա և ըմեւլ
էայ լրայ :
ԲՆԱԿԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Աստղալ և հաս :
ԱՌԱԿ - - - - - Հաս և ջագոնի :

134. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԲ.

ԸՆԻՎԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Կենդանիայ լանալան

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

144. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԴ.

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

158. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԵ.

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

166. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԶ.

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - ԼՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ԼՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ՄԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

178. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԺԸ.

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - ԸՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ԸՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - ԸՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՅ - - - - - ԸՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԵՐ. 192. Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ժ Է .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Երկու, պոչպոչ, ուղ-
ղիչ, և սոսնց գոր-
ծածոսկեանը շրայ:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Օջ:
ԱՌԱԿ - - - - - Օջ և Տարդ:

» 206. Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ժ Ը .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Ասողջութեան հաննե-
նէր. (օր, շոյս,
հոր, հերմիոր, ըմ-
պէլի*):

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Ուլոր:
ԱՌԱԿ - - - - - Ուլոր և սգորա:

» 220. Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ժ Թ .

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ - Ասողջութեան հաննե-
նէր (անսանկորա-
նսմբ. խոհանկորոյ
սմաննէր. շարժում
և հանգիստ. ան-
և արկեանութեան. ըր-
գեստ. Տարոսկի):

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - - - Չորի:
ԱՌԱԿ - - - - - Չորի և պերի:

» 255. Վ Ա Ր Ժ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ի .

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ԻՐ ՆԱԽԱԽԱՄՈՒԹԻՒՆԸ:

4u.

2013

3698

